

Handlingsplan

med planstrategi 2013 - 2016
og årsbudsjett 2013

Bystyrets vedtak

INNHold

INNHold	1
RÅDMANNENS FORORD	3
HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2013 - 2016	4
HELHETLIG STYRINGSMODELL	7
OM KOMMUNAL PLANSTRATEGI	9
MÅL FOR SARPSBORG KOMMUNE	11
ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER	14
STATSBUDSJETTET 2013 OG DET ØKONOMISKE OPPLEGGET FOR KOMMUNESEKTOREN	14
RENTEMARKEDET OG DE KOMMUNALE BUDSJETTER	17
ØKONOMIPLAN 2013 – 2016 MED DRIFTSBUDSJETT 2013	18
KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUDSJETTET	18
ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN	18
BUDSJETTETS INNTEKTSSIDE	24
FINANSINNTEKTER OG -UTGIFTER	26
BUDSJETTETS UTGIFTSSIDE	28
INVESTERING OG FINANSIERING	31
INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN	31
DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUDSJETTET	31
KOMMUNEOMRÅDE HELSE OG SOSIAL	34
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	34
INNSATSOMRÅDER	36
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	42
KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST	45
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	45
INNSATSOMRÅDER	46
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	53
KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN, ØKONOMI OG KULTUR	56
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	56
INNSATSOMRÅDER	58
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	71
KOMMUNEOMRÅDE HR	73
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	73
INNSATSOMRÅDER	74

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	80
KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK	81
FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET	81
INNSATSOMRÅDER	82
RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET	86
RÅDMANN	88
AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2013	89
VEDLEGG	102
KOMMUNAL PLANSTRATEGI 2013 - 2016	115
INNLEDNING	115
SAMMENHENGEN MELLOM KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSMÅL OG HENHOLDSVIS HANDLINGSDEL (HP) OG PLANSTRATEGI	116
HVA OMFATTES AV BEGREPET "PLANBEHOV" I PLAN- OG BYGNINGSLOVEN	118
STATUS OG UTVIKLINGSTREKK – UTFORDRINGER OG MULIGHETER – PLANBEHOV	119
PLANSTRATEGI FOR NEDRE GLOMMA. REGIONALE UTFORDRINGER FOR NEDRE GLOMMAREGIONEN.	133

RÅDMANNENS FORORD

Sarpsborg kommunes årsbudsjett for 2012 innebar i hovedsak en videreføring av tjenestetilbudet. Budsjettet inneholdt heller ingen vesentlige pris- og avgiftsøkninger. Kommunens økonomiske utsikter var imidlertid svært vanskelige, som følge av befolkningsendringer, nye krav til tjenestene og et stort behov for investeringer. Det ble derfor varslet at 2012 måtte brukes på å forberede store og krevende endringer. Ordet «omstilling» ble flittig brukt.

Endringene kommer i 2013, og i enda større grad i 2014 og de påfølgende årene. De økonomiske rammene for disse årene er så trange at det vil være vanskelig å opprettholde nivået på kommunens tjenester. Samtidig er det nettopp dette omstilling i en kommune handler om: Hvordan opprettholde et godt tilbud til innbyggerne med mindre penger enn før?

Slik omstilling forutsetter endringer – også endringer som kan oppleves som ubehagelige. Sarpsborg kommune må innen alle store tjenestoområder som skole, barnehage og pleie og omsorg tilstrebe en så effektiv struktur som mulig. Dessuten har Sarpsborg kommune ikke råd til å tilby tjenester til en vesentlig lavere pris enn andre kommuner. Slike erkjennelser er synlige i forslaget til budsjett for 2013 og handlingsplan for 2013 – 2016.

Noen ganger må man erkjenne at kommunens ambisjoner ikke kan realiseres på grunn av betingelser som settes av andre. Sarpsborg kommune har ønsket å satse stort på forebyggende tiltak i lys av samhandlingsreformen, fordi det er nødvendig for at samfunnets helsekostnader skal reduseres på lang sikt. Dette lar seg imidlertid ikke gjøre så lenge staten ikke følger opp intensjonene om forebyggende helsearbeid med penger.

Nok en viktig erkjennelse er at alle investeringer må vurderes ut fra hvilke konsekvenser de årlige kostnadene får for

driften av kommunen. Det går en grense for hvor stor gjeldsbyrde kommunen kan bære, og gjeldsveksten må over tid avta. Rådmannen har likevel lagt opp til store investeringer i årene som kommer, fordi behovet er stort. En stor del av investeringene er nødvendige for å få ned driftskostnadene. Andre er nødvendige for å gi gode tjenester til alle. Atter andre vil bidra til å løfte byen og lokalsamfunnet Sarpsborg. Rådmannen mener fremdeles det er viktig at kommunen er en drivkraft i Sarpsborg-samfunnet, og viser vilje til å investere i samfunnsutviklingen.

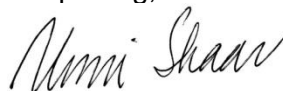
Det viktigste for å lykkes i omstillingsarbeidet, er å ta tak i utfordringene tidlig nok. Endringer som er godt planlagt og der berørte blir involvert på en god måte har bedre forutsetninger for å bli vellykket enn endringer som må gjøres raskt fordi det må spares raskt. Det er derfor avgjørende å ha handlingsrom til å kunne gjennomføre innsparinger og endringer i et fornuftig og forsvarlig tempo.

Rådmannen har i lys av dette, på tross av at årsbudsjettet for 2013 er meget stramt, foreslått at det skal avsettes 20 mill. kr fra driftsbudsjettet til framtidige investeringer. Dette er i tråd med hva bystyret tidligere har sluttet seg til – og det gir et nødvendig handlingsrom for å få til gode endringer i kommende år, som vil bli enda mer krevende enn 2013.

Rådmannen har tro på at med fortsatt god økonomistyring og med vilje og evne til omstilling, vil Sarpsborg kommune også i årene som kommer gi sine innbyggere gode tjenester.

Kommunen skal i de kommende årene også være en sentral aktør i et lokalsamfunn som skal feire et tusenårsjubileum, som skal nyte godt av de mulighetene et nytt Østfoldsykehus gir, og som skal få et nytt og moderne transportsystem. Det blir en spennende reise å være med på.

Sarpsborg, 25.10.12

Unni Skaar
Rådmann

HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2013 - 2016

Sarpsborg kommunes årsbudsjett for 2013 har en netto driftsramme på 2,5 mrd. kr. Det er et meget stramt budsjett. Etter at eiendomsskatten er økt med 10 mill. kr har det vært nødvendig å finne innsparinger for 41 mill. kr, samt øke inntektene ytterligere med 9 mill. kr.

Handlingsperioden for 2013 – 2016 viser at det vil være behov for ytterligere innstramminger de påfølgende årene. I 2016 må det spares inn nærmere 200 millioner kroner på årsbasis sammenlignet med 2012.

Sarpsborg kommune	2013	2014	2015	2016
Netto driftsbudsjett før endring	2 499	2 499	2 499	2 499
Kapasitets-/kostnadsvekst, styrking	49	98	118	151
Økte inntekter	-10	-16	-16	-17
Netto driftsendringer selvkost	-4	-10	-15	-20
Statlige føringer og tiltak	13	13	13	13
Effektivisering/ redusert aktivitetsnivå	-35	-97	-137	-165
Netto driftsbudsjett etter endring	2 513	2 487	2 463	2 462
Endring i kroner	14	-13	-36	-38
Endring i prosent	0,5 %	-0,5 %	-1,5 %	-1,5 %

Sarpsborg bystyre vedtok i juni prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune. Et vesentlig prinsipp er at kommunen over sitt årlige driftsbudsjett skal avsette et beløp som egenkapital i årets eller framtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og uansett ikke være lavere enn 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter. I forlengelsen av dette er det for hvert av årene 2013 – 2016 lagt opp til en avsetning på 20 mill. kr.

Sarpsborg kommune har de siste årene gjennomført viktige omstillingsprosjekter kalt "Handlingsrom 2016" og "Nye Handlingsrom". Disse prosjektene har vært helt avgjørende for å få en sunnere kommuneøkonomi, og for å unngå raske og kraftige nedskjæringer som rammer innbyggerne. Omstillingsarbeidet vil fortsette med full styrke, men vil framover skje innenfor kommunens ordinære organisasjon.

Det er i perioden lagt opp til investeringer for over 1,7 mrd. kr, herunder over 450 mill. kr i 2013. Omfanget av investeringer er meget stort, og medfører at kommunens gjeld øker fra rundt 2,8 mrd. til rundt 3,5 mrd. i løpet av fire år. Blant de tunge investeringene er barnehager og skole, investeringer som er viktig for på

lang sikt å kunne gi et godt tjenestetilbud til lavest mulig kostnad. Videre legges det opp til flere store investeringer som anses viktige for Sarpsborg-samfunnets utvikling.

Eiendomsskatten for boliger og fritidsboliger økes i 2013 med snaut 8 prosent, det vil si rundt 300 kr årlig for en gjennomsnittsbolig. Skatten øker også for næring samt verk og bruk. Totalt forventes en økning i eiendomsskatten fra 2012 til 2013 på 10 mill. kr hvorav 1,7 mill. kr skyldes økning i takstgrunnlaget, 5,5 mill. kr økt skatt på bolig og 2,8 mill. kr økt skatt på næring samt verk og bruk. Skatten forutsettes økt ytterligere utover i perioden. Sarpsborg har forholdsvis lav eiendomsskatt sammenlignet med andre bykommuner i Østfold.

Kommuneområde helse og sosial

Det er for 2013 en økning på totalt 5,9 mill. kr til omsorgstiltak for psykisk utviklingshemmede. Dette er i påvente av at et nytt bofellesskap med 12 boliger skal stå klart i 2014.

I 2014 åpnes 48 omsorgsboliger i bofellesskap og 32 sykehjemsplasser ved nye Valaskjold omsorgssenter. Samtidig vil det fra 2014 være nødvendig å redusere heldøgntilbudet med 23 mill. kr, et beløp som øker ytterligere fram mot 2016. I realiteten innebærer det at det

meste av den volumøkningen de 48 nye omsorgsboligene skulle representere må utsettes. Dette utredes og behandles som en egen sak i bystyret innen utgangen av mars 2013.

Det er videre stor usikkerhet rundt økonomien i samhandlingsreformen. Fire øyeblikkelig hjelp-senger etableres, men da som en del av 19 eksisterende korttidsplasser. Det ser i 2014 ikke ut til å være rom for å videreføre enkelte igangsatte tiltak knyttet til reformen.

Fra 2014 legges det opp til en vesentlig reduksjon av midler til forebyggende tjenester og til rus og psykisk helse. Handlingsplanen legger også til grunn en nedgang i utgiftene til økonomisk sosialhjelp.

Ungdom registrert hos NAV skal i større grad få bistand til å etablere seg i egen bolig og til å mestre skole, arbeid og sosialt liv.

Kommuneområde oppvekst

Det er lagt opp til en storstilt barnehageutbygging som vil medføre mer effektiv drift samtidig som det etableres flere nye barnehageplasser i kommunen. Dette har stor betydning for kommunens samlede utgifter på barnehageområdet.

Utbyggingen går ikke så raskt som det var lagt opp til i forrige handlingsplan. Dette gir et økt press på den samlede driftsrammen til Sarpsborg kommune de nærmeste årene. Utgiftene til barnehage øker kraftig da behovet for plasser øker.

I grunnskolen er det lagt opp til betydelige besparelser. I 2013 tas det særlig sikte på effektivisering gjennom omorganisering innen spesialpedagogiske tiltak, Norsksenteret og tospråklig opplæring.

Det prosjekteres en ny barneskole i sentrum for et elevtall på cirka 550 elever. Det vil være behov for ytterligere skoleutbygging, noe som må avklares gjennom en kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur.

Foreldrebetalingen i skolefritidsordningen økes med 20 prosent, dvs. med kr 362 for 1/1 plass. Sarpsborg kommune vil likevel

ha lavere SFO-priser enn alle de andre bykommunene i Østfold.

Innen barnevern må det vurderes en omdisponering av ressurser for å dekke økte utgifter til fosterhjemsplasseringer.

Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur

Det foretas innsparinger blant annet gjennom kapasitetsreduksjoner innen plan- og økonomienhetene. Innen kulturområdet foretas også flere reduksjoner. Samtidig er det avsatt nye midler til kulturskoletilbud gjennom grunnskolen.

Byjubileet vil i 2013 disponere 1,25 mill. kr fra fond til formålet. Vedtatt handlingsprogram skal iverksettes, og aktiviteter skal følges opp og koordineres.

Det er lagt opp til store investeringer innen idrett, kultur og byutvikling i perioden. Kommuneområdet vil ha en sentral rolle i utformingen av ny gågate. Det tas også sikte på en oppgradering av Kulås, men i mindre omfang enn det som tidligere har vært planlagt. Oppgraderingen av Sarpsborg stadion og Sparta Amfi skal fullføres, mens et helt nytt friidrettsanlegg skal anlegges. Sarpsborg Scene skal rustes ytterligere opp, og Sarpsborg kommune vil også bidra til formidlingsbygget Kraka ved Borgarsyssel Museum. Investering i nytt bibliotek og kulturhus er planlagt etter perioden.

Etablering av helhetlige samferdselsløsninger for Nedre Glomma vil kreve et sterkt fokus i perioden. Det er satt av midler til planlegging av samferdselsprosjekter.

Kommuneområde HR

Kommuneområdet vil måtte redusere kostnadene betydelig i 2013, og ytterligere utover i planperioden. Reduksjonene vil særlig ramme tjenestetilbudet innen kommunikasjon og service. Det reduseres noe på politisk aktivitet.

Det vil fortsatt bli lagt stor vekt på å forebygge sykefraværet, som har hatt en positiv utvikling. Antall lærlinger skal økes noe.

Betydelige investeringer innen IKT skal bidra til å effektivisere arbeidsprosesser i hele kommunen.

Kommuneområde teknisk

Det er behov for økte midler til å vedlikeholde utvidet bygningsmasse i form av skolelokaler, institusjonsbygg og administrasjonsbygg.

Det legges i 2013 opp til innsparinger gjennom enøk-tiltak og effektivisering innen byggesak, landbruk og kart. Senere i perioden skal det spares ved at brøyting av private veier og klipping av gress for idrettslag opphører.

En stor og viktig investering kommuneområdet vil stå for er fornyelsen av gågata. Under gata skal det legges nye vann- og avløpsledninger.

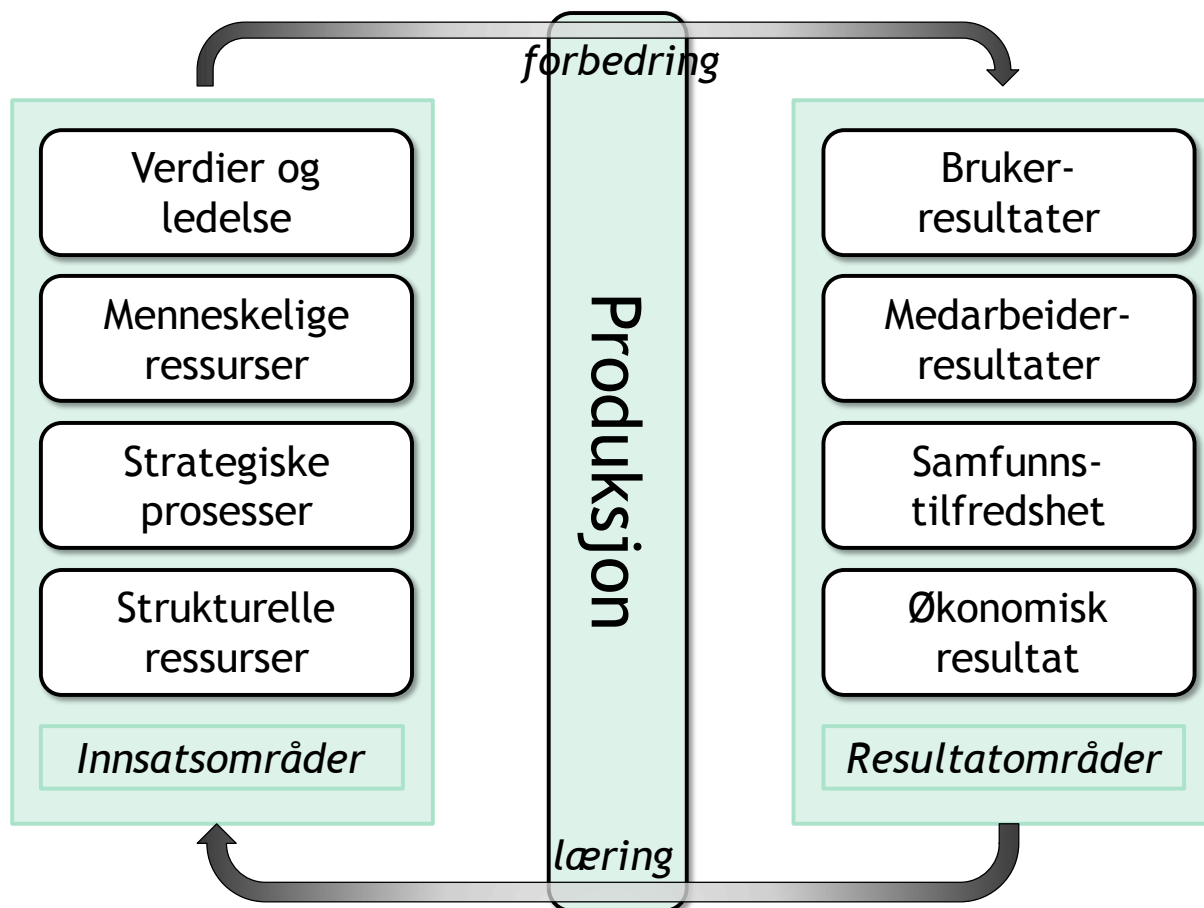
Det vil bli investert store beløp i oppgradering av vann- og avløpsnettet for øvrig. Gebyrene for vann, avløp og renovasjon vil i 2013 øke med rundt 5 prosent samlet sett, etter flere år med prisøkninger lavere enn generell prisvekst.

Det er satt av 10 mill. kr til oppgradering av kommunalt veinett de tre første årene i perioden og 15 mill. kr i 2016. Investering i gang- og sykkelveier kommer i tillegg.

HELHETLIG STYRINGSMODELL

Sarpsborg kommune legger til grunn en helhetlig styringsmodell som et viktig element i styringssystemet. Modellen beskriver hele kommunens virksomhet i ni

nøkkelområder. Resultatene danner grunnlaget for refleksjon, læring og forbedring som igjen gir føringer for innsatsområdene.

Handlingsplan for 2013-2016 har en inndeling basert på helhetlig styringsmodell. Innsatsområder og resultatområder er beskrevet under hvert kommuneområde. Modellen skal være et verktøy til å styre mot ønskede resultater gjennom å vedta innsatsfaktorene, måle resultatene og gjennom styring over tid dreie innsatsen slik at målene for Sarpsborg kommune oppnås. Helhetlig styringsmodell skal bidra til bedre styring for politiske organer og for den enkelte leder.

Verdier og ledelse

De overordnede verdiene ligger i kommuneplanens samfunnsdel med visjonen om at Sarpsborg skal være en kommune der barn og unge lykkes. Dette gjenspeiles i de ulike strategiene i kommuneplanen med tilhørende kommunedelplaner. Verdiene er førende

for de øvrige innsatsfaktorene i modellen. De tjenestespesifikke målene fremkommer av måltavlene under hvert kommuneområde.

Det er etablert et overordnet verdisett, som kjennetegner hvordan kommunen skal framstå både ut mot innbyggerne og mellom de ansatte. Verdiene er:

- Framtidsrettet
- Åpen
- Respektfull
- Troverdige

Verdisettet er forankret i dokumentet "Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap". Denne plattformen ble vedtatt av Bystyret i september 2012 og legger sterke føringer for verdier og ledelse i organisasjonen Sarpsborg kommune.

Menneskelige ressurser

Menneskelige ressurser består av medarbeiderne i kommunen og den kompetansen de innehar. Et viktig grunnlag for alt arbeid på dette feltet er verdisettet og det nye dokumentet "Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap". Plattformen legger viktige strategier for de tre områdene ledelse, medarbeiderskap og kompetanse. Det er et uttalt mål at Sarpsborg kommune skal ha nødvendig kompetanse til å løse dagens oppgaver og møte framtidens utfordringer.

Strategiske prosesser

Strategiske prosesser er viktige for å fremme en ønsket utvikling av tjenester og samfunn. Denne delen er presentert i en oversikt over vedtatte planer, planer som skal utarbeides, samt prosjekter eller andre utviklingstiltak. Oversiktene presenteres for hvert kommuneområde.

Strukturelle ressurser

De strukturelle ressursene er et fellesbegrep på mer konkrete faktorer på økonomi og demografi som styrer resultatene til kommunen. Handlingsplanen beskriver dette i hovedsak i forhold til endringer i befolknings sammensetning og andre planforutsetninger. Her vil antall barn i grunnskolealder eller eldre over 80 år være viktig informasjon om ressursbehov i tjenestene. Dette avsnittet omfatter i tillegg de økonomiske ressursene knyttet til drift og investeringer.

Brukerresultater

Enhetene skal sette mål for gode tjenester i form av opplevd kvalitet. I tillegg er det valgt spesifikke mål innenfor de ulike kommuneområdene. Kvalitet måles gjennom brukerundersøkelser og andre statistiske data som KOSTRA m.m.

Medarbeiderresultat

Det er valgt ut fire viktige områder knyttet til medarbeiderresultater for alle tjenestene. Disse er "attraktiv arbeidsgiver", "utviklende arbeidsmiljø", "reduert sykefravær" og "mindre uønsket deltid og vikarbruk".

Samfunnstilfredshet

Samfunnsdelen i kommuneplanen fastsetter de overordnede mål for samfunnsutvikling i perioden 2011 – 2023. Planen har fire innsatsområder; identitet, verdiskapning, levekår og miljø. I Handlingsplan for 2013 – 2016 er det lagt vekt på å prioritere de viktigste målene og konkretisere disse i forhold til tiltak i 4-årsperioden. Årsmeldingen vil beskrive status i arbeidet for å nå disse målene.

Økonomisk resultat

Økonomisk resultat forteller om kommunens økonomiske stilling og utvikling. På kommunenivå måles det på netto driftsresultat, netto lånegjeld og disposisjonsfond i forhold til brutto driftsinntekter samt avkastning på finansielle plasseringer. På enhetsnivå måles det på avvik i forhold til tildelte budsjetttrammer.

Produksjon

Resultatene skapes i kommunens 56 enheter. Det rapporteres på de ulike resultatmålene gjennom tertial- og årsrapportering til plan- og økonomiutvalget og bystyret.

Forbedring og læring

I årets handlingsplan er det lagt vekt på færre mål, sterkere bruker- og samfunnsfokus i målene og færre målinger. I tillegg er noen mål gjennomgående for hele kommunen og alle tjenestene. Det er viktig at forankring og forbedring oppnås helt ut i alle ledd i tjenesteytingen og forvaltningen.

OM KOMMUNAL PLANSTRATEGI

Bystyret skal minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi som omhandler både kommunen som samfunn og som tjenesteyter.

Det er besluttet at planstrategien for 2013 til 2016 skal behandles sammen med handlingsplanen for samme periode samt årsbudsjett for 2013, og at dette skal utgjøre et felles dokument. De overordnede vurderingene i planstrategien skal ligge til grunn for handlingsplan og budsjett.

Kommunal planstrategi 2013-2016 inneholder en rekke overordnede føringer for arbeidet med handlingsplanen og budsjettet. Føringene er gitt i form av:

- utfordringer og mulighetene knyttet til demografi og de fire innsatsområdene i kommunens samfunnsplan - identitet, levekår, verdiskaping og miljø.
- planbehov i valgperioden. Planbehovet i handlingsplanen under hvert kommuneområde skal samsvare med planbehovet under de ulike innsatsområdene i planstrategien.
- regional planstrategi for Nedre Glomma. Særlig pekes på utfordring knyttet til konkurransesituasjonen overfor andre regioner (attraktivitet for bosetting og næringsliv, og behov for vekst og verdiskaping).

Nedenfor gjengis utfordringene og mulighetene i planstrategien i stikkordsform.

Demografi

- Stor befolkningsvekst – hovedsakelig ved innvandring - og endret befolknings sammensetning med flere eldre og et mer flerkulturelt samfunn.
- Befolkningsveksten gir spesielle utfordringer for de kommunale tjenestene både når det gjelder kapasitet, innhold og kompetanse.

Identitet

- Øke Sarpsborgs attraktivitet som et sted å bo og jobbe.
- Tiltrekke oss tilflyttere og tilbakeflyttere med høy kompetanse.
- Byens 1000-årsjubileum i 2016 utnyttes for å sette Sarpsborg mer permanent på kartet.
- Kommunens tilbud når det gjelder attraktive boliger og boligtomter.
- Utvikle Sarpsborg sentrum til et attraktivt, vakkert og levende byområde.
- Sarpsborgs sentrale beliggenhet i Østfold som en del av byområdet Nedre Glomma og på aksene Oslo – Göteborg.

Levekår

- Utjevne og forbedre levekår og folkehelse.
- Heve utdanningsnivået.
- Integre innvandrere.
- Styrket innsats overfor barn og unge gjennom samarbeid med lag og foreninger.

Verdiskaping

- Hvordan skal kommunen bli mer attraktiv for arbeidskraft med høyere utdanning?
- Behov for flere kompetansekrevende arbeidsplasser.
- Tilgang til egnede og attraktive næringsarealer.
- Transportsystemet må bedre ivareta næringslivets behov.
- Hvordan kan Sarpsborg dra nytte av den sterke veksten i hovedstadsområdet?

Miljø

- En mer effektiv, miljøvennlig og helsefremmende trafikkavvikling ved å realisere tiltak i 4-årig søknad om belønningsmidler og i transportpakke for Nedre Glomma.
- Bevare og utvikle grønnstruktur i byen og tettstedene, og fortette med kvalitet.

Arealstrategi

- Definere langsiktig utbyggingsgrense fram mot 2050.
- Arealstrategi som bygger oppunder positiv sentrumsutvikling.
- Strategi ved målkonflikt mellom verdifull dyrket mark, viktige rekreasjonsarealer og god areal- og transportplanlegging.
- Skape gode sammenhenger mellom fremtidige samferdselslinjer og fremtidig utbygging.

Det er særlig grunn til å trekke fram utfordringer og muligheter som gjelder demografi, utdanningsnivå, attraktivitet, 1000-årsjubiléet, verdiskaping og arbeidsplasser, levekårs- og helseforskjeller, Sarpsborgs sentrale

beliggenhet, sentrumsutvikling og transportsystemet.

Fullstendig planstrategi er inntatt bakerst i dokumentet – kapitlet "Kommunal planstrategi 2013 – 2016".

MÅL FOR SARPSBORG KOMMUNE

VISJON

Sarpsborg - der barn og unge lykkes

Identitet

Sarpsborgs innbyggere skal være stolte og engasjerte

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts og aktivitetsby
- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende
- Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier

Verdiskaping

Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning
- Næringslivet og kommunen skal tilby arbeid til alle grupper av arbeidssøkende

Levekår

Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer

Sarpsborg skal være en by som fremmer likeverd og inkludering

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal ha et helhetlig læringsløp med høy kvalitet fra barnehage til videregående skole
- Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår
- Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne
- Sarpsborg skal ha et variert kultur- og fritidstilbud for alle
- Levekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes
- Sarpsborg skal ha trygge, attraktive og levende bo- og nærmiljøer

Miljø

Alle i Sarpsborg skal være miljøbevisste og delta i en felles miljødugnad for framtida

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport- og arbeidsforhold
- Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi
- Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning
- Sarpsborg skal sikre seg mot skadevirkninger som følge av klimaendringer
- Sarpsborg skal forvalte naturressursen på en miljøvennlig måte

Analyse av samfunns mål i årsrapport
Det er viktig å kunne vurdere hvordan og i hvor stor grad kommunen nærmer seg eller oppfylder målene i kommuneplanens samfunnsdel. I forhold til tidligere finnes nå langt bedre vurderingsredskaper både i form av samfunnsundersøkelser og bedre statistiske data.

Eksempler på dette er:

Samfunnsundersøkelser

- Østfoldhelsas helseundersøkelse (Østfold helseprofil) som sist ble gjennomført i 2011 (resultater i 2012)
- Sarpsborgs egen innbyggerundersøkelse gjennom Bedre Kommune (KS), som sist ble gjennomført i 2009
- Identitets- og omdømmeundersøkelsen som sist ble gjennomført i 2011

Egne kvalitetsmeldinger og evalueringer

- Kvalitetsmelding grunnskole
- Kvalitetsmelding barnehage
- Egen levekårkartlegging i samarbeid med SSB
- Rapport miljøkrav, Fremtidens byer, belønningsordning m.m.

Statistikk:

- Kommunebarometeret
- Folkehelseprofiler
- KOSTRA

Det legges vekt på å vurdere og analysere utviklingen beskrevet i årsrapporten og i egne rapporter som for eksempel levekårkartleggingen. Et særskilt fokus rettes mot utviklingen av resultater som vurderes opp mot samfunnsplanen.

Mål for kommunen		
BRUKER	Resultat 2011	Ambisjon 2013
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (se brukermål under hvert kommuneområde)		
MEDARBEIDER		
M.1. Attraktiv arbeidsgiver		
M.1.1. Søkere på stilling	17,5	>11
M.1.2. Turnover	- ¹	<4,0 %
M.1.3. Antall lærlinger	63	70
M.1.4. Andel ansatte innvandrere	Ny	-
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat ²	4,3	4,4
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	9,1 %	8,6 %
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	76,5 %	77,0 %
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	552	540
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	Ny	-
ØKONOMI		
Ø.0 God kommuneøkonomi		
Ø.0.1 Netto driftsresultat ³	0,4 %	>1,0 %
Ø.0.2 Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter ⁴	67,1 %	<74,0 %
Ø.0.3 Disposisjonsfond (ikke formålsbestemt) ³	54 mill. kr	> 50 mill. kr
Ø.0.4 Meravkastning kortsiktig likviditet ⁵	1,04 %	>0,6 %

2013 er første året det utarbeides måltavler for resultatområde "medarbeider" under kommuneområdene. Det er foreløpig ikke lagt inn ambisjonsnivå på måltavlene. Det legges opp til en prosess hvor kommunesjefene gjennom ledersamtaler med sine enhetsledere i løpet av 2013 vil sette ambisjonsnivå for den enkelte enhet, som aggregeres opp til et samlet ambisjonsnivå for kommuneområdet.

¹ Det har ikke vært mulig å få ut tall for ansatte som har sluttet i løpet av 2011 pga en større omlegging av systemene for bruker-/ansattadministrasjon. Fra og med januar 2012 er dette på plass igjen.

² Måling per 2. tertial

³ Gjelder kun kommunen

⁴ Gjelder Sarpsborg kommune som kommunekonsern, dvs. inklusiv kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier.

⁵ Meravkastning utover referanseindeks ST1X.

ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER

STATSBUDSJETTET 2013 OG DET ØKONOMISKE OPPLEGGET FOR KOMMUNESEKTOREN⁶

Kommunesektorens inntekter i 2012

Skatteanslaget for 2012 ble oppjustert med 2,3 mrd. kr i revidert nasjonalbudsjett 2012 og økes ytterligere med 2,6 mrd. kr i forbindelse med regjeringens forslag til statsbudsjett (St.prp. nr. 1) for 2013. Anslagene er regnet fra regnskap 2012. Det innebærer mest sannsynlig en vekst i frie inntekter⁷ i 2012 utover det kommunen har budsjettert med. De faktiske virkningene for kommunen vil imidlertid først være kjent ved utgangen av året.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter anslås etter dette til 6,9 mrd. kr, tilsvarende 1,9 %. For de frie inntektene er realveksten anslått til 5,4 mrd. kr (1,9 %). I tråd med tidligere praksis får kommunene beholde de ekstra skatteinntektene på 2,6 mrd. kr i 2012, men merinntektene blir ikke tatt hensyn til ved beregning av veksten i frie inntekter for 2012.

Kostnadsveksten i kommunesektoren i 2012 er anslått til 3,2 %, som er omtrent samme anslag som i RNB 2012.

Det økonomiske opplegget for 2013

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2013 er en oppfølging av de politiske prioriteringene som fremkom i Revidert nasjonalbudsjett (RNB 2012) og Kommuneproposisjonen 2013 som ble lagt frem i mai 2012. Regjeringen fremholder at det økonomiske opplegget for 2013 legger til rette for fortsatt vekst i tjenestetilbudet i kommunesektoren. Arbeidet med omstilling og effektivisering av den kommunale virksomheten må fortsatt prioriteres, og aktivitetsnivået må tilpasses til inntektsrammene. Særskilte

tiltak innen barnehage, barnevern, skole, helse og omsorg er innarbeidet i budsjettet.

Kommunenes sentralforbund (KS) peker på at veksten i de frie inntektene dekker de økte kostnadene kommunesektoren får som følge av endringer i befolkningssammensetningen, økte pensjonskostnader og andre automatiske kostnadsøkninger. For øvrig gir ikke budsjettet rom for noen styrking av det kommunale tjenestetilbudet i 2013.

Kommunesektorens inntekter i 2013

Kostnadsveksten i kommunesektoren i 2013 er anslått til samlet å utgjøre 3,3 %, hvorav lønnsveksten utgjør 4 % og varer og tjenester 1,9 %.

Veksten i kommunesektorens samlede inntekter kan beregnes på to måter; fra anslått inntektsnivå i RNB 2012 eller fra anslag på regnskap 2012.

Basert på anslått inntektsnivå i RNB 2012 legges det opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 6,8 mrd. kr, tilsvarende 1,8 %. Av dette utgjør veksten i de frie inntektene 5,0 mrd. kr hvorav 4,2 mrd. kr gjelder kommunene og 0,8 mrd. kr fylkeskommunene. Dette tilsvarer en realvekst i sektorens frie inntekter på 1,7 %. Som nevnt vil midlene i første rekke dekke økte kostnader knyttet til demografi (befolkningsvekst) og pensjon. I tillegg kompenseres kommunene over rammetilskuddet for en opptrapping av minimumstilskuddet til ikke kommunale barnehager fra 92 til 94 % av kostnadene ved drift av kommunale plasser og enkelte andre tiltak som følger av statsbudsjettet 2013. Virkningstidspunktet er satt til 01.08.13. Maksimalgrensen for foreldrebetaling videreføres på samme nominelle nivå som i 2012 med kompensasjon over rammetilskuddet for manglende økning i betalingsattsene.

Øremerkede tilskudd til gjennomføring av tiltak innenfor barnehage, barnevern,

---

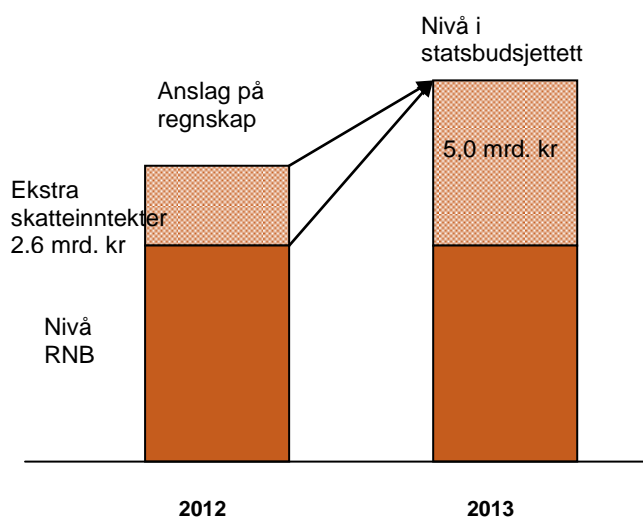
⁶ Kommunesektoren består av kommuner og fylkeskommuner

⁷ Frie inntekter består av skatt og rammetilskudd og er inntekter som kommunen fritt kan disponere innenfor rammen av gjeldende lover og regler. De frie inntektene (inkl. momskompensasjon) er anslått å utgjøre om lag 80 % av kommunesektorens samlede inntekter i 2012.

skole, helse og omsorg økes med 0,6 mrd. kr mens økte gebyrinntekter er anslått til 0,3 mrd. kr.

I forhold til anslag på regnskap 2012, hvor det tas hensyn til at skatteanslaget er oppjustert med til sammen 4,9 mrd. kr, innebærer budsjettforslaget en reell økning i de samlede inntektene på om lag 4,1 mrd. kr. Av dette utgjør 2,3 mrd. kr frie inntekter. Som nevnt får kommunene i sin helhet beholde alle merskatteinntekter i 2012, men de inngår ikke i grunnlaget for fastsettelse av de økonomiske rammene for kommunesektoren for 2013. Dette påvirker vekstanslaget.

Sammenhengen mellom vekst i frie inntekter i 2013 forhold til RNB 2012 og anslag på regnskap 2012 kan fremstilles som vist nedenfor.

Forslaget til statsbudsjett for 2013 gir en beregnet nominell vekst i frie inntekter for Sarpsborg kommune på 137,4 mill. kr eller 5,9 %. Dette er over gjennomsnitt for landet på 5,1 % og Østfold på 5,7 %. Veksten i er regnet fra inntektsnivået i RNB 2012.

Skatteinntektenes andel av kommunenes samlede inntekter er de siste årene redusert fra om lag 45 til 40 %. Det innebærer isolert sett en større inntektsutjevning mellom skattesterke og skattesvake kommuner. Nivået videreføres i 2013. Sarpsborg kommune har skatteinntekter på i underkant av 80 % av

landsgjennomsnitt og tilhører kategoriene "skattesvake kommuner".

Samhandlingsreformen

Samhandlingsreformen ble innført 01.01.12. Denne skulle sikre et bærekraftig, helhetlig og sammenhengende tjenestetilbud av høy kvalitet. Den skulle legge vekt på helsefremmende og forebyggende arbeid. Rammetilskuddet til kommunen, som for 2012 var 62,0 mill. kr, skal dekke medfinansiering og finansiering av utskrivningsklare pasienter. Videre legger regjeringen opp til at kommunene skal iverksette øyeblikkelig hjelp-senger. For Sarpsborg iverksettes 4 senger, og dette finansieres med 5,8 mill. kr i øremerket tilskudd. Rammetilskuddet til kommunen justeres kun med lønns- og prisvekst. Det ligger ikke inn en reell økning i tilskuddet. I stedet er det lagt inn en reduksjon i rammetilskuddet til kommunene samlet sett med 83,0 mill. kr som fratrukk for øyeblikkelig hjelp-senger.

Særskilte tiltak innenfor helse- og omsorgstjenesten

Tilskuddet til kommunalt rusarbeidet innlemmes i rammetilskuddet etter at virketiden for opptrappingsplanen for rusfeltet utløper i 2012. At tilskuddet innlemmes i rammetilskuddet betyr at midlene ikke lenger blir fordelt til den enkelte kommune som øremerkede midler basert på søknad fra kommunen, men fordeles etter kriteriene i inntektssystemet. For Sarpsborg kommune gir det en mindreinntekt i forhold til dagens nivå på om lag 3,2 mill. kr.

Regjeringen øker tilskuddet til kommunene for etablering av dagsentertilbud til demente med 100 mill. kr i 2013. Målet er å innlemme tilskuddet i inntektssystemet og å innføre en lovfestet plikt for kommunene til å tilby dagaktivitetstilbud til personer med demens når tilbudet er bygget videre ut.

Regjeringen viderefører ordningen med investeringstilskuddet til bygging og fornying av heldøgns omsorgsplasser. Det foreslås samtidig å øke maksimal anleggskostnad for beregning av

tilskuddet. Endringen innebærer at Sarpsborg kommune vil få økt investeringstilskudd til utbyggingen av heldøgns omsorgsplasser på Valaskjold med til sammen 13,8 mill. kr.

Det foreslås ingen vesentlige endringer i tilskuddsordningen til ressurskrevende tjenester. Innslagspunktet for statlig medfinansiering økes fra 0,935 mill. kr til 0,975 mill. kr per bruker mens den statlige kompensasjonen for utgifter utover dette nivået videreføres med 80 %.

Særskilte tiltak innenfor skole

Kunnskapsdepartementet la våren 2011 fram Meld. St. 22 (2010-2011) "Motivasjon – Mestring – Muligheter". Meldingen legger opp til at opplæringen på ungdomstrinnet skal være mer praktisk, variert og utfordrende. Det tas sikte på å gi tid til valgfag i ungdomstrinnet tilsvarende 1,5 timer per uke i hvert årstrinn. Valgfag på 8. trinn ble innført fra høsten 2012. Valgfag for 9. trinn innføres fra høsten 2013. Merutgifter for kommunene dekkes gjennom økte rammeoverføringer.

Det bevilges 157 mill. kr i 2013 til gjennomføring av et fireårig forsøk med styrket lærertetthet i ungdomsskolen fra skoleåret 2013-2014. Kommuner som har ungdomsskoler med både grunnskolepoeng under gjennomsnittet og gruppestørrelse over 20 elever per lærer, tilbys å være med i prosjektet. Deltakelse i prosjektet forutsetter årlig søknad. Ordningen vil bli administrert av fylkesmannen. For Sarpsborg kommune innebærer dette at det er to skoler som kvalifiserer for ordningen. Tilskuddet tilsvarer åtte lærerstiller for disse to skolene.

Det innføres én uketime gratis kulturskoletilbud i skole-/SFO-tiden på barnetrinnet (1. – 4. trinn) fra høsten 2013. Kommunenes merutgifter kompenseres ved en økning i rammetilskuddet.

Ordningen med rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg videreføres. Sarpsborg kommune vil utnytte sin maksimale ramme i forbindelse med bygging av ny sentrumsskole.

Særskilte tiltak for barn og unge

Maksimalgrensen for foreldrebetaling i barnehage videreføres på samme nivå som i 2012. Kommunene kompenseres for manglende prisvekst på tjenestene gjennom en økning i rammetilskuddet.

Regjeringen har som mål å legge til rette for å utjevne forskjellene i lønns- og arbeidsvilkår mellom ansatte i kommunale og ikke-kommunale barnehager. Minimumstilskuddet til ikke-kommunale barnehager økes derfor fra 92 til 94 % av det de kommunale barnehagene i gjennomsnitt får i offentlig finansiering fra 01.08.13. Kommunene tilføres midler til dekning av økte tilskudd til private barnehager gjennom en økning i rammetilskudd.

Regjeringen trapper opp satsingen på det kommunale barnevernet. Sammen med satsingen fra 2011 og 2012 vil til sammen om lag 0,5 mrd. kr være øremerket det kommunale barnevernet i 2013. Kommunene kan søke om midler til stilinger, kompetanse- og samhandlingstiltak. Søknadene behandles av fylkesmannen.

Momskompensasjon

Endringer i reglene for inntektsføring av momskompensasjon fra investeringer ble gjennomført med virkning fra 2010. Ordningen innebærer at 20 % av kompensasjonsbeløpet inntektsføres i investeringsregnskapet i 2010 for deretter å trappes opp med 20 % hvert år frem til 2014, hvorefter all momskompensasjon fra investeringer må inntektsføres i investeringsregnskapet.

Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisveksten i kommunal sektor⁸ er anslått til 3,3 % hvorav lønnsveksten er anslått til 4 % og prisveksten på varer og tjenester til 1,9 %. Regjeringens anslag er benyttet i kommunens budsjett for 2013.

Regjeringen har neppe noe ønske om å være lønns- og prisdrivende og velger heller å være litt forsiktige i sine anslag

⁸ Lønns- og prisveksten i kommunal sektor benevnes vanligvis som "den kommunale deflatoren".

sammenlignet med andre prognosemakere. Samtidig har staten hatt en tendens til anslå for lave skatteinntekter i økonomiske oppgangstider, men for høye i nedgangstider.

RENTEMARKEDET OG DE KOMMUNALE BUDSJETTER

Virkingen av endringer i rentenivået på de kommunale budsjetter blir generelt holdt utenom regjeringens forslag til inntektsrammer. Endringer i rentenivået kommer derfor som gevinst/tap utover de foreslåtte inntektsrammene. Endringer i renten har stor betydning for mange kommuners evne til å levere stabile og gode tjenester. Økt gjeldsbyrde i kommunene forsterker virkningene av

renteendringer på de kommunale budsjettene.

De siste tiårenes globalisering av verdens finansmarkeder med fri flyt av kapital over landegrensene gjør at norske renter i stor grad påvirkes av rentenivået internasjonalt. Samtidig har gjentagende kriser i verdensøkonomien ført til hyppige og store endringer i renten i løpet av svært kort tid. Dette virker direkte inn på kommunenes økonomiske handlingsrom og gjør det vanskelig å planlegge. Ved å binde renten på deler av innlån og plasseringer kan kommunen selv øke forutsigbarheten for sine fremtidige finanskostnader. Kommunen hadde ved inngangen til 2012 rentebindinger på 49 % av sin gjeldsportefølje.

ØKONOMIPLAN 2013 – 2016 MED DRIFTSBUDSJETT 2013

Sarpsborg kommunes driftsbudsjett for 2012 fremgår av budsjettskjema 1A og 1B, side 102 – 105.

KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUDSJETTET

Kommuneloven oppstiller to krav til de kommunale budsjetter:

- Budsjettet skal være i balanse
- Budsjettet skal være realistisk

Balansekravet innebærer at budsjetterte inntekter minst må dekke budsjetterte utgifter.

Realismekravet betyr at budsjettet skal bygge på realistiske anslag over inntekter og utgifter. Dette kravet kan ofte være vanskelig å forene med krav i gjeldende rettighetslovgivning som setter standarder for kvalitet og omfang på tjenestene til innbyggerne. Begge krav må være oppfylt for hvert enkelt budsjettår i økonomiplanperioden.

Fylkesmannen, som statlig tilsynsmyndighet, skal påse at kravene er oppfylt. Dersom budsjettet ikke oppfylder kravene kan fylkesmannen returnere budsjettet til bystyret med krav om at budsjettet behandles på nytt.

Økonomiplan for perioden 2013 – 2016 med årsbudsjett 2013 legges frem i balanse for det enkelte budsjettår slik kommuneloven krever.

ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN

Prinsipper for god økonomistyring

Et stabilt velferdstilbud til innbyggerne forutsetter at kommunene har stabile økonomiske rammebetingelser. Inntektsnivået i kommunene bestemmes i praksis av Stortingets årlige vedtak på statsbudsjettet. Samtidig stiller staten gjennom særlovgivning krav til kvalitet og omfang på viktige kommunale tjenester. På denne måten er kommunene i stor grad underlagt statlig styring både hva gjelder økonomi og de tjenester som

leveres. På den annen side gjør forutsigbarhet i de økonomiske rammebetingelsene det enklere for kommunene å planlegge sin virksomhet.

Kommunal sektor⁹ er tillagt viktige samfunnsoppgaver og har stor nasjonal og lokal betydning for både verdiskapning og sysselsetting. Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi. Målt i forhold til brutto nasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge utgjorde kommunesektorens inntekter knapt 18 prosent i 2011. I forhold til totalt antall utførte timeverk i norsk økonomi utgjorde kommunal sektor samme år 15,2 %. Lokalt er kommunen ofte største arbeidsplass med et stort volum på innkjøp av varer og tjenester gjennom året. Kommunal sektors betydning for både verdiskapning og sysselsetting gjør sektoren til et velegnet virkemiddel i den statlige finanspolitikken¹⁰.

Om lag 80 % av kommunenes driftsinntekter kommer fra skatt, rammetilskudd og momskompensasjon. Øvrige inntekter er gebyrer, avgifter, egenbetalinger og finansinntekter. Disse inntektene bestemmes i varierende grad av kommunen selv. Så lenge staten langt på vei bestemmer de økonomiske rammene for kommunene, blir kommunenes oppgave å tilpasse aktivitetsnivået til de rådende økonomiske forutsetninger. Staten er selv tydelige på dette. I omtalen av det økonomiske opplegget for kommunesektoren i statsbudsjettet for 2013 uttaler regjeringen:

”Kommunesektoren må forvalte ressursene på best mulig måte, slik at innbyggerne kan tilbys tjenester av høy kvalitet. Arbeidet med omstilling og effektivisering av den kommunale virksomheten må fortsatt prioriteres. Kommuner og fylkeskommuner må ha god

---

⁹ Kommunal sektor omfatter både kommuner og fylkeskommuner

¹⁰ Finanspolitikken handler om statens inntekter og utgifter.

økonomistyring og tilpasse aktivitetsnivået til inntektsrammene”.

Kommuner som driver god planlegging, har effektiv drift og fortløpende evner å tilpasse aktivitetsnivået til inntektene har best forutsetninger for å lykkes med å utvikle en robust og sunn kommuneøkonomi over tid. En robust og sunn kommuneøkonomi er en avgjørende forutsetning for å nå målet om ”tjenester av høy kvalitet”. For å understøtte en slik utvikling vedtok bystyret i sak 58/12 seks prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune:

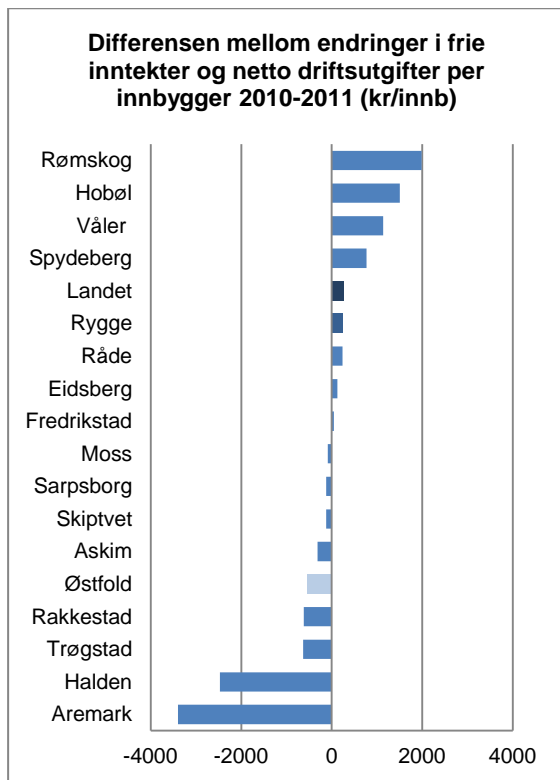
- Kommunens langsiktige planlegging skal ha mål om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet).
- Det skal over driftsbudsjettet årlig avsettes et beløp som egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og ikke være under 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter for kommunen.
- Kommunen skal til enhver tid ha et disposisjonsfond på minst 50 mill. kr som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Beløpet kommer i tillegg til de fondsavsetninger som er knyttet til over-/underskudd på enhetene.
- Kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar generasjonsprinsippet.
- Kommunens økonomiplan for de fire neste årene skal ses i lys av det investerings- og driftsbehov kommunen vil ha i et perspektiv på inntil 8 år.
- Kommunen skal ha myndiggjorte enhetsledere med ansvar for og myndighet til å disponere tildelte driftsrammer.

Ubalanse mellom driftsinntekter og - utgifter

Utfordringene for mange kommuner er å finne en balanse mellom inntekter og utgifter som over tid gir kommunen mulighet for å opprettholde et stabilt velferdstilbud ovenfor befolkningen. Årene 2003 – 2006 var preget av sterk vekst i kommunenes inntekter som et resultat av økt statlig satsing på kommunal sektor i kombinasjon med skatteinntekter utover det budsjetterte som følge av høy økonomisk aktivitet i både privat og offentlig sektor. Samtidig økte også utgiftene kraftig. Allikevel var veksten i frie inntekter i perioden 2003 – 2006 større enn økningen i netto driftsutgifter, men i 2007 snudde den positive utviklingen og forholdet mellom frie inntekter og utgifter ble ytterligere forverret i 2008. Dette gjaldt også for Sarpsborg kommune som for perioden 2005-2009 var blant de tre kommunene i Østfold med størst misforhold mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter per innbygger. I sum utgjorde dette om lag 100,0 mill. kr i løpet av 5-årsperioden. I 2010 bedret dette seg betydelig. Sarpsborg kommune var da blant de kommunene i Østfold med størst positiv differanse mellom frie inntekter og netto driftsutgifter. Når netto driftsutgifter vokser mer enn de frie inntektene blir kommunen mer avhengig av andre inntekter som eiendomsskatt, konsesjonskraftinntekter, finansinntekter m.m. eller bruk av oppsparte midler (disposisjonsfond) for på kort sikt å opprettholde aktivitetsnivået.

Figuren på neste side viser utviklingen i forholdet mellom frie inntekter og netto driftsutgifter i perioden 2010-2011¹¹. Utviklingen er svakt negativt for Sarpsborg kommune. Dette forteller at vi igjen er tilbake i en situasjon hvor netto driftsutgifter øker noe mer enn frie inntekter.

¹¹ Kilde: Østfold Analyse – ureviderte KOSTRA nøkkeltall for Østfoldkommunene 2011

Tiltak for bedre balanse mellom inntekter og utgifter

Den positive utviklingen i forholdet mellom frie inntekter og netto driftsutgifter er et helt nødvendig skritt i riktig retning for å sikre en sunn kommuneøkonomi og et økonomisk handlingsrom som gir forutsetninger for et stabilt tjenestetilbud over tid. Den relative forbedringen i Sarpsborg i forhold til de fleste andre Østfold-kommunene viser at tiltakene som ble iverksatt som følge prosjektene Handlingsrom 2016 og Nye handlingsrom for å redusere driftsutgiftene har gitt ønsket effekt på de fleste områder. Samtidig viser regnskapet for 2010 og 2011 sett under ett at enhetene samlet sett har hatt et betydelig mindreforbruk i forhold til tildelte rammer. Mindreforbruket er i hovedsak avsatt til "bufferfond" for enhetene for bruk i senere budsjettår.

Tiltakene gjennom Handlingsrom 2016 og Nye handlingsrom har ikke vært, og vil heller ikke i årene fremover, være tilstrekkelig for å oppnå balanse mellom inntekter og utgifter i driftsbudsjettet. Det har derfor vært nødvendig å legge inn flere nye tiltak i budsjettene for 2012, 2013 og i årene frem mot 2016.

Netto driftsresultat

Et regnskapsmessig overskudd i kommunal sammenheng måles vanligvis ved netto driftsresultat, som er årets resultat før netto avsetninger til fond og investeringsformål. Bare gjennom et positivt netto driftsresultat kan det skaffes tilveie tilstrekkelig med egenkapital til fremtidige investeringer og samtidig bygges opp økonomiske "buffer" som kan benyttes til dekning av et eventuelt merforbruk på driftsbudsjettet som ikke er planlagt.

KS/KRD¹² anbefaler et netto driftsresultat på minimum 3 %. Måltallet er satt for at kommunen skal ha en så stor egenfinansieringsgrad av sine investeringer at ikke gjelden målt som andel av brutto driftsinntekter øker over tid. Et netto driftsresultat på 3,0 % tilsvarer om lag 90 mill. kr i Sarpsborg kommune. Måltallet bør ses på som noe kommunen bør søke å nærme seg på noe lengre sikt.

Det er i 2013 budsjettert med et positivt netto driftsresultat på om lag 60 mill. kr. Et tilsvarende beløp er imidlertid inntekter fra momskompensasjon som i realiteten er lånefinansiert, og som må overføres fra drift til investering¹³. I realiteten er derfor netto driftsresultat omtrent lik 0.

Det er hvert år i handlingsplanperioden satt av 20,0 mill. kr til disposisjonsfond. Dette er i tråd med prinsippene for god økonomistyring vedtatt av bystyret.

Til tross for at det tidligere ikke er budsjettert med avsetninger (sparing) til fremtidige drifts- og investeringsformål, viser figuren nedenfor at kommunen i de fleste av årene siden 1994 allikevel har hatt et positivt netto driftsresultat, men bare unntaksvis over 3 %. Et netto driftsresultat regelmessig på under 3 % vil gjøre at nødvendige investeringer må skyves frem i tid. Alternativt må det foretas så store låneopptak at gjeldens andel av brutto driftsinntekter gradvis vil øke. Ved økt lånegjeld vil de løpende rente- og

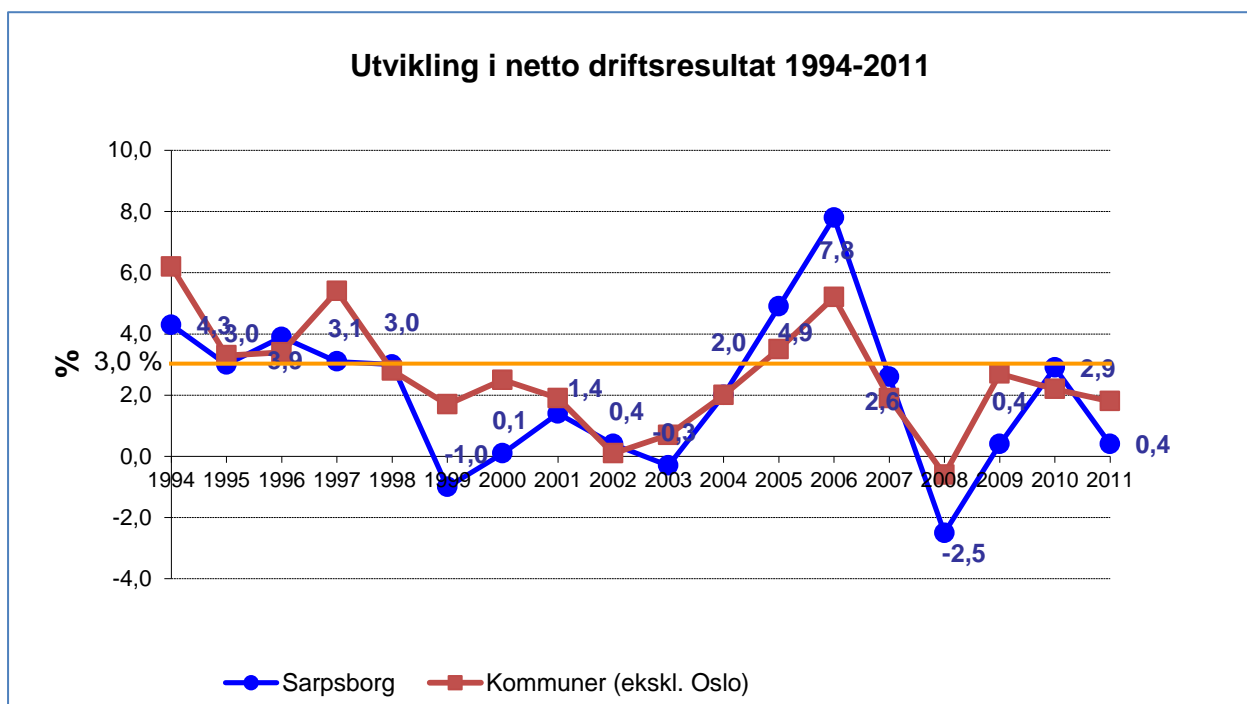
¹² KS = Kommunenes Sentralforbund, KRD = Kommunal- og regionaldepartementet.

¹³ For 2013 er kommunen pålagt å overføre 80 % av samlet momskompensasjon på investeringer til investeringsregnskapet. Fra og med 2014 må beløpet i sin helhet inntektsføres i investeringsregnskapet.

avdragsutgifter i driftsbudsjettet også øke. Dermed blir det mindre igjen til tjenesteproduksjon.

Mens sterk økonomisk vekst, god skatteinngang og økt satsing på kommunal sektor fra regjeringens side bidro til et gjennomsnittlig netto driftsresultat på 4,3 % for perioden 2004 – 2007, viste regnskapet for 2008 et negativt

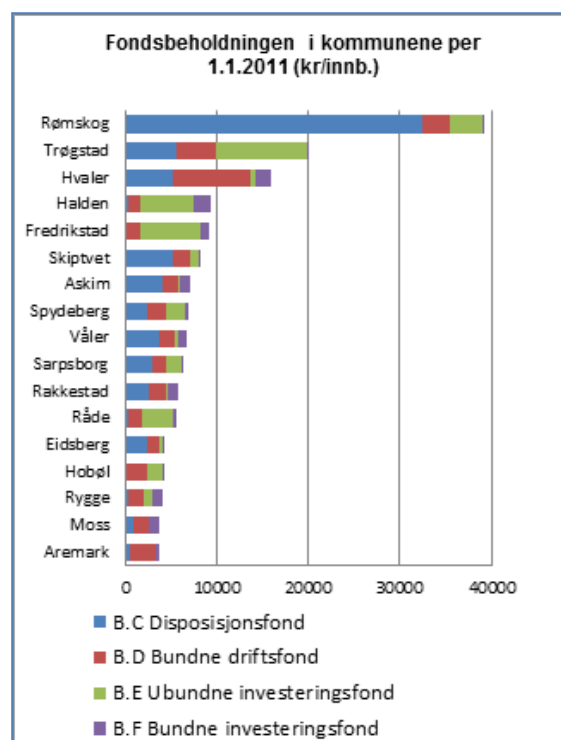
resultat på -2,5 %. For 2009 og 2010 var det igjen en klar resultatforbedring, mens netto driftsresultat i 2011 endte på 0,4 %. Utfordringen er at et positivt netto driftsresultat ikke har vært et resultat av planlagt sparing, men enten skyldes god økonomistyring, økte inntekter eller lavere utgifter enn budsjettert, eller en kombinasjon av disse årsakene.

Kommunens disposisjonsfond

Kommunens fondsbeholdning består av driftsfond og investeringsfond. Fond kan være bundne (avsatt til bestemte formål) eller ubundne. Ubundne driftsfond omtales vanligvis som disposisjonsfond. Disposisjonsfond kan brukes til både drifts- og investeringsformål, mens investeringsfond kun kan brukes til investeringsformål. Disposisjonsfond kan altså både fungere som en buffer mot svingninger i driftsinntektene og som egenkapital i investeringsprosjekter.

Per 31.12.11 utgjorde kommunens disposisjonsfond 185,8 mill. kr. Det tilsvarer 4,9 % av kommunens brutto driftsinntekter, som er litt i overkant av gjennomsnittet for landet. Figuren til høyre viser status for både bundne og ubundne fond per innbygger ved utgangen av 2011 for kommunene i Østfold.

Disposisjonsfondet ble gjennom behandling av regnskapet for 2011 styrket med 70,1 mill. kr, som følge av et regnskapsmessig mindreforbruk. Samtidig er det gjennom 2012 brukt av disposisjonsfondet slik at det på tidspunktet for fremleggelse av budsjettet for 2013 gjenstår om lag 215 mill. kr. Av dette er 54 mill. kr midler som ikke er avsatt til bestemte formål eller til disposisjon for enhetene i tråd med reglementet for over- og underskudd. Dette oppfyller bystyrets mål om et disposisjonsfond på minst 50 mill. kr som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Det er planlagt bruk av 13,0 mill. kr fra disposisjonsfond til dekning av utgifter knyttet til erstatningsordningen for eldre barnevernssaker i 2013.

For å kunne sikre tilstrekkelig egenfinansiering i fremtidige investeringer, og derved begrense veksten i kommunens lånegjeld, vil det fortsatt være behov for å styrke kommunens disposisjonsfond. Slik sett er en budsjettert avsetning på 20,0 mill. kr over hvert av årene i økonomiplanperioden 2013-2016 helt nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å stanse gjeldsveksten, sett hen til det investeringsprogrammet det legges opp til i økonomiplanperioden.

Bystyret kan på et hvilket som helst tidspunkt omgjøre tidligere vedtak om bruk av disposisjonsfond som ikke allerede er disponert.

På ubundne investeringsfond var ved utgangen av 2011 avsatt 92,1 mill. kr. Disse midlene kan kun brukes til investering, men formålet kan bestemmes av bystyret.

Økt gjeldsbyrde

Investeringer innenfor kommunal sektor blir i økende grad lånefinansiert. Det kan pekes på flere årsaker til denne utviklingen:

- Svake netto driftsresultat
- Reduserte fondsbeholdninger
- Høyt demografitrykk
- Statlige programmer
- Lave renter

Høyt investeringsvolum uten tilstrekkelig egenkapital har medført en betydelig økning i kommunenes lånegjeld det siste tiåret. Vanligvis måles kommunenes gjeldsbelastning som forholdet mellom brutto driftsinntekter og netto lånegjeld¹⁴. Netto lånegjeld som andel av driftsinntektene er nå historisk sett svært høy. Renter og avdrag legger dermed beslag på en økende andel av kommunenes inntekter, selv om dagens lave rentenivå bidrar til å holde utgiftsveksten nede. Denne utviklingen gir grunn til bekymring og kan ikke fortsette.

Figuren nedenfor viser at netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter har økt betydelig siden 2003. Som vist har Sarpsborg kommune ikke spesielt høy netto lånegjeld i forhold til landsgjennomsnittet og kommunegruppe 13¹⁵, men tallene forteller at vi frem mot 2010 langsomt har nærmet oss landsgjennomsnitt. At utviklingen i kommunens lånegjeld flater ut i 2011 mens landet og kommunegruppe 13 forsetter å vokse er neppe et trendbrudd, men skyldes først og fremst at investeringsvolumet i 2011 var noe lavere enn forutsatt i budsjettet samtidig som endringene i reglene for inntektsføring av momskompensasjon fra investeringer i noen grad bidrar til å redusere lånebehovet. Kommunen har fortsatt et stort etterslep på investeringer fra tidligere år finansiert med lån som det korrigeres for ved beregning av netto lånegjeld.

Tallene viser at kommunen er innenfor målet om at kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner. Om gjeldsveksten er i tråd med prinsippet om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet), kan ikke besvares med et klart ja eller nei i

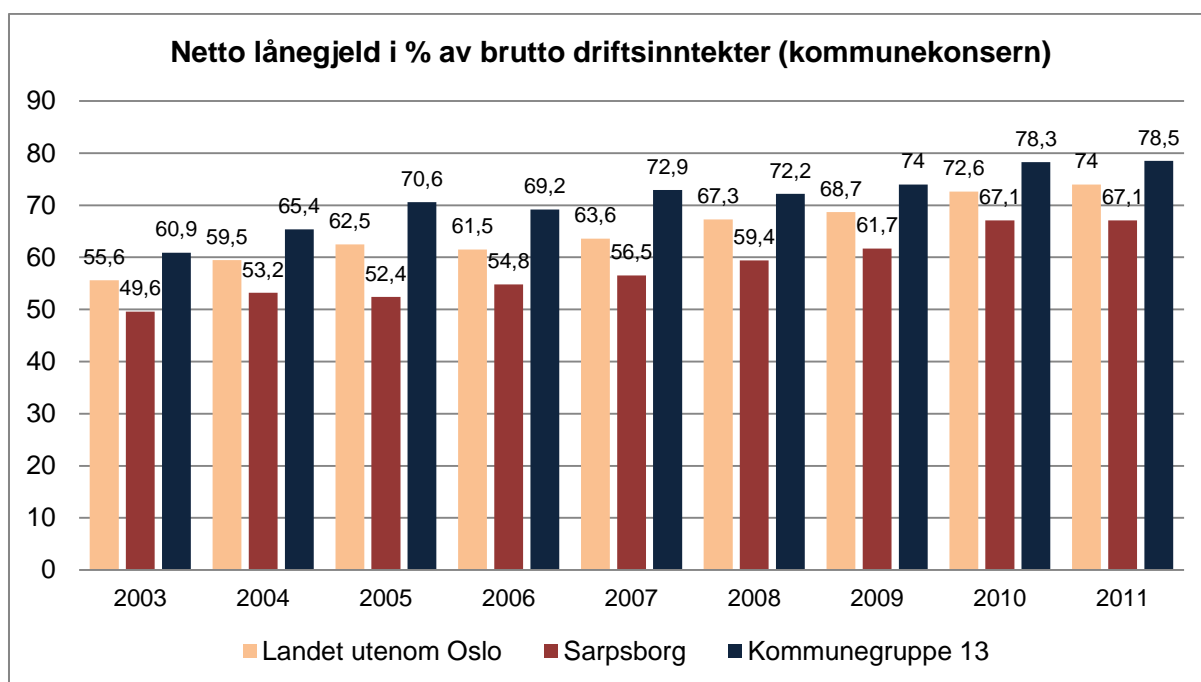
¹⁴ Netto lånegjeld er lånegjeld eksklusiv pensjonsforpliktelse, lån til videre utlån og ubrukte lånemidler. Tallene gjelder kommunen som konsern, dvs. kommunen inklusiv kommunale foretak (KF) og interkommunale selskaper (IKS) for å korrigere for ulik organisering av tjenestene.

¹⁵ Alle kommuner er inndelt i kommunegrupper ut fra prinsippet "mest sammenlignbare".

dag. Det må ses over en lengre tidshorisont. At kommunens gjeldsbyrde svinger over tid må forventes. Spørsmålet er om det etter hvert vil etablere seg et mer permanent skift i gjeldskurven hvor kommunenes lånegjeld i fremtiden også vil svinge, men da innenfor et høyere intervall enn det vi ser ved å måle gjeldsutviklingen de siste 10 årene.

For å kunne vurdere konsekvensene av økt lånegjeld, er det av stor betydning å vite hvordan kommunens lånegjeld er sammensatt. Alle kommuner har lån til investeringer innenfor vann, avløp og

renovasjon. Dette er såkalte selvkostområder hvor innbyggerne i prinsippet betaler kommunenes lånekostnader. Vekst i denne delen av lånegjeld vil altså i prinsippet bety en tilsvarende inntektsøkning for kommunen til dekning av renter og avdrag. Videre har kommunene lån til investeringer i skoler, sykehjem og kirkebygg hvor staten bidrar med kompensasjonsordninger som dekker deler av kommunenes renteutgifter og i enkelte tilfeller også avdragsutgifter. Det finnes i dag ikke tilgjengelig statistikk som gjør det enkelt å korrigere for dette i sammenligning av kommunenes lånegjeld.

Det er uansett til liten hjelp at landet for øvrig har økt sin netto lånegjeld i omtrent samme takt som Sarpsborg kommune. Økt gjeldsbyrde i kombinasjon med stigende rente og et investeringsprogram i tråd med økonomiplan, vil legge økt press på driftsøkonomien utover i økonomiplanperioden.

Momskompensasjon fra investeringer
 Ordningen med generell momskompensasjon ble innført i 2004. Formålet var å nøytralisere virkningene av merverdiavgiftslovgivningen og dermed skape en mer likeverdig konkurransesituasjon mellom kommunal

egenproduksjon og kjøp av varer og tjenester fra private leverandører.

Momskompensasjon kommer fra kjøp av varer og tjenester over både drifts- og investeringsbudsjettet. I likhet med de fleste andre kommuner har Sarpsborg kommune valgt å inntektsføre kompensasjonen i driftsregnskapet uten å avsette beløpet til fond eller benytte det til investeringsformål i budsjettåret.

At momskompensasjon knyttet til investeringsutgifter inntektsføres i driftsregnskapet er problematisk da det i praksis gjør at kommunene kan lånefinansiere driftsutgifter tilsvarende

kompensasjonens størrelse. Dette strider med kommunelovens § 50 som har forbud mot at kommunene kan ta opp lån til driftsformål. Ordningen ble derfor lagt om med virkning fra 2010. 20 % av momskompensasjon skal fra og med dette året inntektsføres i investeringsregnskapet for deretter å trappes opp med 20 % hvert år frem til 2014, hvorefter all momskompensasjon fra investeringer må inntektsføres i investeringsregnskapet. For 2013 utgjør andelen som skal inntektsføres i investeringsregnskapet 80 % av kompensasjonsbeløpet, tilsvarende 63,1 mill. kr.

For Sarpsborg kommune, som har benyttet inntekten til å finansiere driftsformål, betyr endringen en betydelig innstramming av driftsrammene frem mot 2014. På den annen side sparer kommunen renter og avdrag da en mindre del av investeringene må lånefinansieres. Den umiddelbare effekten av sparte renter og avdrag på driftsbudsjettet er imidlertid langt mindre enn bortfallet av momskompensasjon slik at nettovirkningen på driftsbudsjettet er en betydelig innstramming over den aktuelle femårsperioden.

BUDSJETTETS INNTEKTSSIDE

Skatt og rammetilskudd

Som følge av endringer i inntektssystemet de siste årene er skatteinntektenes andel av kommunens samlede inntekter redusert fra om lag 45 til 40 %. En økning av rammetilskuddets andel av de samlede inntektene bidrar til å utligne inntektsforskjeller mellom skattesterke og skattesvake kommuner. Kommunene blir samtidig mindre sårbare for individuelle svingninger i skatteinntektene, men vil fortsatt være eksponert for risiko knyttet til endringer i det nasjonale skattenivået. For Sarpsborg kommune, som har skatteinntekter under landsgjennomsnitt, betyr endringen at skatt inklusiv inntektsutjevning¹⁶ øker fra 93 % i 2007 til 94,2 % av landsgjennomsnittet i 2012 (anslag). Det forventes ingen vesentlige endringer i dette nivået i 2013. Lavere

¹⁶ Formålet med inntektsutjevning er å utjevne forskjeller i skatteinntekter mellom kommunene.

inntektsnivå enn landsgjennomsnittet virker negativt inn på Sarpsborg kommunens muligheter til å tilby sine innbyggere likeverdige tjenester sammenlignet med gjennomsnittet for landet.

De såkalte frie inntektene (skatt og rammetilskudd) utgjør om lag 75 % av budsjetterte driftsinntekter i 2013. Hva inntektene faktisk blir har derfor stor betydning for kommunens samlede inntekter. Samtidig betyr det at kommunen er sårbar for eventuelle svingninger i disse inntektene. Så lenge Sarpsborg kommune har skatteinntekter på under 90 % av landsgjennomsnittet gjør måten inntektssystemet virker på at kommunen først og fremst vil rammes av en inntektssvikt dersom det nasjonale skattenivået faller under det som er forutsatt i statsbudsjettet.

Staten har tidligere slått fast at kommunene beholder både mer- og mindreinntekter i forhold til det samlede nivået for skatt og rammetilskudd som fastsettes i statsbudsjettet. Erfaringene de siste ti årene er at den nasjonale skatteveksten så godt som hvert år er blitt oppjustert i forhold til skatteanslagene gitt i statsbudsjettet. Dette har gjort at mange kommuner har hatt større vekst i skatt og rammetilskudd enn forutsatt i sine budsjetter. I KS sine prognoser for skatt og rammetilskudd¹⁷ blir kommunene oppfordret til å utarbeide egne prognoser basert på egen lokalkunnskap om befolkningsutvikling m.m. Dette er vanskelig og innebærer alltid en risiko dersom skatteanslaget settes for høyt.

Basert på den historiske utvikling i nasjonal skatteinngang og kunnskap om virkningene for skatt og rammetilskudd i egen kommune, er skatteanslaget for 2013 oppjustert med 8,0 mill. kr i forhold til det nivå som fremkommer av statsbudsjettet. Til sammen er skatt og rammetilskudd etter dette satt til 2 459,2 mill. kr.

¹⁷ KS sin prognosemodell bygger på de samme forutsetningene som staten, men variabler i modellen kan manipuleres av kommunen selv ut fra kunnskap om lokale forhold som påvirker inntektene.

For årene 2014 – 2016 er det budsjettert med en årlig realvekst i de frie inntektene (skatt og rammetilskudd) på til sammen 1,0 %, tilsvarende om lag 25,0 mill. kr årlig i forhold til forutsetningene i statsbudsjettet for 2013.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatten ble økt for alle typer eiendommer i både 2010 og 2011 og videreført på 2011-nivå i 2012. For i størst mulig grad å kunne videreføre dagens tjenestetilbud til innbyggerne og samtidig finansiere en større andel av de store investeringene kommunen står overfor i planperioden med løpende inntekter, økes eiendomsskatten i 2013 til 6,7 promille for næring/verk og bruk og 3,45 promille for bolig og fritidseiendommer. Til sammen øker eiendomsskatten med 10 mill. kr hvorav 1,7 mill. kr skyldes vekst i takstgrunnlaget. Resterende del av skatteøkningen fordeles med 5,5 mill. kr på bolig og 2,8 mill. kr på næring/verk og bruk. Eiendomsskatten i 2013 vil etter dette utgjøre 142,0 mill. kr. Det legges opp til en ytterligere opptrapping i eiendomsskatten med 15,0 mill. kr fra 2014, totalt 45,0 mill. kr for perioden 2014 – 2016. Dette er 5 mill. kr årlig utover det som ble varslet i økonomiplan 2012 – 2015. Økningen forutsetter dels en vekst i det samlede skattegrunnlaget i kommunen og dels en økning av skattesatsene.

Eiendomsskatt på enebolig på 120 m ² (kr/år)					
	2007	2008	2009	2010	2011
Moss	4 900	4 900	4 900	6 160	6 160
Rygge	4 756	5 200	5 220	5 200	5 075
Fredrikstad	3 600	4 450	3 000	2 300	5 000
Sarpsborg	2 941	2 700	2 700	3 313	3 827
Halden	2 500	1 850	4 875	3 750	3 750
Råde	--	--	--	3 320	3 320
Hobøl	2 740	2 740	2 340	2 340	2 740

Tabellen ovenfor viser sammenlignbare tall for årlig eiendomsskatt på en gjennomsnittlig enebolig på 120 m² i årene 2007-2011¹⁸ for utvalgte kommuner i Østfold. For den aktuelle boligtypen viser

¹⁸ Kilde: Østfold Analyse: KOSTRA nøkkeltall for Østfold kommunene 2011.

tallene at Sarpsborg kommune hadde en eiendomsskatt som ligger kr 1 140 under gjennomsnitt for de tre øvrige bykommunene i oversikten. En økning av skattøren for bolig- og fritidseiendommer fra 3,2 til 3,45 promille betyr at eiendomsskatten for en enebolig på 120 m² vil øke fra om lag kr 3 800 til vel 4 100.

Tall fra Østfold Analyse viser at Sarpsborg hadde de laveste gebyrene (sett under ett) for vann, avløp og renovasjon blant kommunene i Østfold i 2011. Gebyrene på VAR-området¹⁹ økes samlet sett for en enebolig med stipulert forbruk på 200 m³ med 5 % i 2013. Kommunen kan over tid ikke kreve høyere gebyrer for vann, avløp, renovasjon og feiing enn selvkost for tjenestene. Fondsavsetninger innenfor VAR-området kan kun brukes til å dekke et merforbruk på drift innenfor selvkostområdet og ikke som egenkapital i investeringer.

I motsetning til VAR-gebyrer er det ikke merverdiavgift på 25 % på eiendomsskatt. Skatten tilfaller derfor i sin helhet kommunen.

Konsesjonskraft

Kommunen kjøper konsesjonskraft til selvkost og selger den videre til markedspris. Konsesjonskraft kan ses på som en kompensasjon for de naturverdier kommunen må avstå til storsamfunnet i forbindelse med en kraftutbygging. Inntektene er budsjettert til 2,6 mill. kr som er på linje med de reelle inntektene i 2012. Kraftprisene er på budsjetteringstidspunktet relativt lave. Kommunen har av den grunn valgt å utsette beslutning om salg i håp om en bedring i prisene utover høsten og vinteren.

Momskompensasjon på investeringer

Samlet momskompensasjon fra investeringer er budsjettert til 78,9 mill. kr hvorav 63,1 mill. kr (80 %) overføres investeringsbudsjettet slik regelverket forutsetter. Momskompensasjon på driftsutgifter budsjetteres og inntektsføres på den enkelte enhet.

¹⁹ VAR = vann, avløp, renovasjon

Statstilskudd flyktninger

Statstilskuddet til flyktninger er satt til 27,5 mill. kr i hele planperioden og forutsetter at Sarpsborg kommune hvert år mottar omtrent samme antall flyktninger som i dag. Kommunen har blitt anmodet om å ta imot 155 flyktninger over en 3-års periode fra 2011. Bystyret har besluttet å motta inntil 60 flyktninger i 2012 og 50 i 2013. Ved endringer i antall flyktninger påvirkes både inntekts- og utgiftssiden i budsjettet.

Kompensasjonstilskudd – renter og avdrag

Kompensasjon for renter og avdrag til bygging av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og opprustning av skoler og kirkebygg må ses i sammenheng med budsjetterte renter og avdrag. Rentekompensasjonen følger Husbankens flytende rente. Budsjettet er satt til 13,5 mill. kr i 2013.

Ressurskrevende tjenester

Det er budsjettert med 69,0 mill. kr i statlig tilskudd til ressurskrevende tjenester. Tilskuddet er et estimat basert på budsjetterte utgifter til ressurskrevende tjenester i 2013. Det virkelige tilskuddet basert på kommunens faktiske utgifter for året vil først være kjent og komme til utbetaling i 1. halvår 2014. Tilsvarende vil avvik mellom estimat og faktisk utbetaling for kostnader i 2012 påvirke regnskapsresultatet for 2013.

FINANSINTEKTER OG -UTGIFTER

Renter, avdrag og avkasting på finansielle plasseringer

I henhold til kommunelovens § 50 pkt. 7 kan gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde ikke overstige den veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved siste årsskifte. Bestemmelsen legger til grunn at nedbetaling på kommunens investeringslån minst må skje i takt med det beregnede verditapet på anleggsmidlene. Etter denne endringen i kommuneloven, en gradvis forverring av kommuneøkonomien og større fokus på styring av kommunens finansportefølje, er

det blitt vanlig at årlige avdrag i budsjettet settes lik minste tillatte avdrag.

For 2013 er minste tillatte avdrag beregnet til om lag 143,3 mill. kr basert på anslag for gjeld og bokført verdi av anleggsmidlene per 01.01.13. Med det investeringsprogrammet det legges opp til i økonomiplanperioden er avdragene beregnet å øke gradvis til om lag 175,3 mill. kr i 2016.

De internasjonale finansmarkedene har siden finanskrisen i 2008 vært preget av stor uro. Mange tror nå at krisen kan bli langvarig da den er utløst av store strukturelle skjevheter i økonomien i mange land. Mens krisen i 2008 først og fremst dreide seg om banker og andre finansinstitusjoner som gikk eller sto i fare for å gå konkurs, er bekymringene nå først og fremst knyttet til om det samme kan skje med nasjonalstater med store gjeldsforpliktelser slik som Hellas, Italia, Spania med flere. Disse landene har over lang tid finansiert store deler av sitt velferdstilbud til befolkningen gjennom lån. Denne utviklingen kan ikke fortsette og de grep som har tvunget seg frem for å løse krisen har medført kraftige nedskjæringer i velferden overfor befolkningen, økende arbeidsledighet, reduserte lønninger til offentlig ansatte og stor sosial uro i mange land. Dersom en eller flere av disse landene skulle gå konkurs, og derved ikke lenger være i stand til å overholde sine betalingsforpliktelser, vil dette kunne få uante konsekvenser for verdensøkonomien da hele vår markedsøkonomi er basert på tillit hvor nasjonalstatene selv har vært ansett som den aller sikreste betaler.

Noe av utfordringen i dag er at mange nasjonalstater brukte opp de virkemidlene de hadde til rådighet i 2008 for å redde vaklende finansinstitusjoner og dermed står dårligere rustet til å takle den krisen vi nå står overfor. Så langt har Norge, med sin velordnede nasjonaløkonomi og med store verdier plassert gjennom statens pensjonsfond, i liten grad vært påvirket av krisen, men som en stor råvareeksportør er vi svært sårbare for svingninger i prisene både på olje, fisk og en rekke andre råvarer. Det kan derfor ikke

utelukkes at Norge vil få merke følgene av krisen i større grad enn det som har vært tilfellet så langt dersom det skjer en ytterligere eskalering av krisen internasjonalt.

Finansiell uro betyr vanligvis lav vekst og en ekspansiv pengepolitikk med tilførsel av kapital fra sentralbankene og lave renter for igjen å øke produksjon og sysselsetting. Lav rente vil isolert sett være positivt for kommunen, mens lavere produksjon og økt arbeidsledighet vil påvirke skatteinntekter og utgifter til eksempel sosialhjelp negativt. Budsjetterte renteutgifter i planperioden er basert på en sannsynlig utvikling i pengemarkedsrenten på tidspunktet for utarbeidelse av budsjettet. For 2013 er gjennomsnittlig rente på kommunens låneportefølje beregnet til 4,0 %. Det er da tatt hensyn til at kommunen for tiden har en gjennomsnittlig rentebinding på sin låneportefølje på 4,39 år. På sikt må vi forvente at renten skal tilbake til et normalleie på mellom 4,5 og 5,0 %. Norges Banks prognose er at den såkalte styringsrenten²⁰ overfor bankene gradvis skal øke fra slutten av 2012 og utover i 2013. Styringsrenten regnes som "gulvet" i rentemarkedet og har vanligvis stor betydning for bankenes rentesetting i det korte pengemarkedet.

Ved inngangen til 2013 vil gjeld knyttet til investeringer i fast eiendom, maskiner og annet utstyr utgjøre nærmere 2,8 mrd. kr. Samtidig har kommunen over 1,0 mrd. kr plassert i bank, verdipapirer og lignende som, sett i sammenheng med gjeldsporteføljen, reduserer nettovirkningene av en renteøkning.

I tillegg kommer Husbankens videreformidlingslån (Startlån) hvor mottatte renter og avdrag i prinsippet dekker kommunens lånekostnader. Med det investeringsvolumet det legges opp til i økonomiplanperioden er det beregnet at gjelden vil vokse til rundt 3,5 mrd. kr ved utgangen av 2016 (2013-priser).

Kombinasjonen av økt gjeldsbyrde og økt rente er anslått å øke netto finanskostnader (eksklusiv aksjeutbytte) med rundt 78,0 mill. kr fra 2012 og frem til 2016. Den isolerte effekten av dette er at tilsvarende mindre kan brukes til drift. Det er i beregningen lagt til grunn at kommunens beholdning av likvide midler i bank og verdipapirer vil bli redusert fra vel 1,0 mrd. kr i 2012 til omlag 800,0 mill. kr i 2016 etter hvert som lånte midler knyttet til tidligere vedtatte investeringsprosjekter brukes opp og summen av fondsmidler antas å bli redusert i forhold til dagens nivå.

Tabellen på neste side viser de forutsetninger som økonomiplanen bygger på hva gjelder utvikling i renter, avdrag og avkastning på finansielle plasseringer.

---

²⁰ Renten på bankenes innskudd i Norges Bank.

Investeringslån	Bud. 2013	Bud. 2014	Bud. 2015	Bud. 2016
Rentesats	4,00 %	4,00 %	4,00 %	4,00 %
Avdrag ordinære lån	143,3	157,0	169,4	175,3
Renteutgifter ordinære lån	131,2	143,1	151,0	146,3
Renteinntekter	40,0	32,0	32,0	32,0
Markedets renteforventning (1)	1,88 %	2,08 %	2,40 %	2,79 %

(1) Basert på 3 mnd. NIBOR som er renten på lån mellom norske banker.

Kommunen har også store pensjonsmidler i KLP hvor avkastningen påvirkes av renteutviklingen. Her er lav rente over tid ensbetydende med lav avkastning, som normalt vil kreve høyere kontantinnbetalinger fra kommunen for å dekke opp for fremtidige pensjonsutbetalinger. Samtidig med lav rente har lønnsveksten vært høy. Dette er en svært ugunstig utvikling som bidrar til å øke pensjonskostnadene ytterligere.

Gjeld og plasseringer forvaltes i henhold til kommunens finansreglement. Det betyr blant annet at bystyret har bestemt at kommunen til enhver tid skal ha deler av sin gjeldsportefølje bundet til fast rente. Bystyret har vedtatt å avvikle alle plasseringer i langsiktige finansielle aktiva innenfor et nærmere fastsatt tidsrom. Kommunen har per 2. tertial 2012 kun 14,7 mill. kr som langsiktige finansielle aktiva.

Aksjeutbytte

Det er budsjettert med et årlig utbytte på 19,0 mill. kr fra Østfold Energi AS og 1,0 mill. kr fra Skjebergkilens Marina AS i hele økonomiplanperioden. Dette er en reduksjon på 6,5 mill. kr i forhold til budsjett 2012, men på linje med de faktiske inntektene samme år.

Avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Satsene for avgifter, gebyrer og egenbetalinger for 2013 fremgår av sidene 89 – 101 i plan- og budsjettokumentet. De fleste av satsene er videreført med et påslag for lønns- og prisvekst lik den kommunale deflatoren på 3,3 %. Enkelte satsar avviker fra dette:

- Gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing økes samlet sett med 5 % for en standard enebolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet.

Gebyrrengingene har de siste fire årene vært som følger:

Gebyrrenging 2009-2012:	%
2009-2010	1,94
2010-2011	0,34
2011-2012	1,01
2012-2013	5,00
Gjennomsnitt 2009-2013	2,07

- Elevavgiften for kulturskolen opprettholdes på 2012-nivå etter å ha blitt oppjustert med om lag 15 % i 2012.
- Leie av idrettsanlegg til trening for barn forblir uendret.
- Leie av gymsal for voksen økes fra 50 til 70 kr.
- Spørsmålet om fastsettelse av kampavgiften for Sparta Amfi og Sarpsborg Stadion vil bli fremmet som egen sak for bystyret.
- Gebyrene for byggesaksbehandling øker i gjennomsnitt med 10 %.
- Satsene for foreldrebetaling i barnehage følger statens maksimalsatser og er videreført på samme nominelle nivå som i 2012. Graderte betalingsatser i forhold til inntekt og søskenmoderasjon forblir uendret.
- Satsene for SFO er oppjustert med 20 %. Ordningen med søskenmoderasjon i SFO harmoniseres med tilsvarende ordning for barnehagene med en samlet økonomisk virkning på 0,4 mill. kr.

BUDSJETTETS UTGIFTSSIDE

Lønns- og prisvekst

Det er i budsjettet lagt til grunn en forventet lønns- og prisvekst (kommunal deflator) på 3,3 %, som gir en prisvekst på 1,9 % og en lønnsvekst på 4,0 %. Dette er i samsvar med forutsetningene i statsbudsjettet for 2013.

Pensjon

Kommunens pensjonskostnader øker. Samtidig øker avviket mellom hva kommunen betaler til KLP/SPK²¹ og hva kommunen kostnadsfører i driftsregnskapet. Avviket mellom disse to størrelsene omtales som premieavviket. Tidligere ble premieinnbetalingene utgiftsført i kommuneregnskapet. Dermed oppsto det ingen differanser.

Premieavviket er i virkeligheten en utsatt kostnad som vil bli belastet kommuneregnskapet en gang frem i tid. Ved utgangen av 2013 er premieavviket i Sarpsborg kommune anslått til om lag 230 mill. kr. På landsbasis utgjør premieavviket per i dag om lag 23 milliarder kroner. Årets premieavvik amortiseres (utgiftsføres) med 1/10 årlig i de påfølgende 10 år²². I tillegg til den regnskapsmessige virkningen har også premieavviket en pengevirkning tilsvarende det akkumulerte premieavviket. For Sarpsborg kommune betyr det at kommunens likviditet ved utgangen av 2013 vil være tappet for om lag 230 mill. kr uten at beløpet har en tilsvarende utgiftsside i driftsregnskapet.

For interne budsjetteringsformål ble det i 2012 benyttet en pensjonssats på 12,7 % for lærere (Statens Pensjonskasse) og 13,5 % på alle øvrige ansatte (Kommunal Landspensjonskasse) uavhengig av pensjonsordning. Satsene for SPK videreføres med 12,7 % i 2013 mens satsene for KLP økes til 14,5 % for å fange opp økte pensjonskostnader i 2013.

Driftsbudsjett for kommuneområdene

Tiltakene gjennom Handlingsrom 2016 og Nye handlingsrom er i det alt vesentlige videreført som planlagt i 2013 og utover i planperioden. I tillegg har det vært nødvendig å legge inn flere nye innsparingstiltak for å balansere budsjettet.

Investeringsvolumet har over flere år vært høyt. Dette forventes å vedvare ut planperioden. Renter og avdrag vil med stor sannsynlighet legge beslag på en stadig større del av kommunens driftsinntekter, både som følge av store investeringer med tilhørende vekst i lånegjelden, men også som følge av økt rente over tid. Samtidig vil stadig flere eldre gjøre det nødvendig å trappe opp innsatsen innenfor omsorgssektoren i årene fremover.

Det er grunn til å anta at nivået på statens overføringer til kommunesektoren i årene fremover vil dekke kommunens økte utgifter knyttet til befolkningsvekst, pensjon og særskilte statlige satsinger, men ikke særlig mer. Dette gjør at det i de nærmeste årene fortsatt vil være behov for omstilling og omstrukturering av kommunens samlede virksomhet.

I sum er det innarbeidet tiltak som innebærer effektivisering eller redusert aktivitetsnivå på til sammen 41 mill. kr i 2013. Samtidig har det vært behov for å styrke enhetenes budsjetter på enkelte prioriterte områder. Særlig gjelder dette innenfor barnehageområdet. Til sammen utgjør kostnads-/kapasitetsvekst og økte utgifter som følge av statlige føringer utover lønns- og prisvekst 51 mill. kr. Videre er det lagt inn økte inntekter utover ordinær lønns- og prisvekst på til sammen 9,0 mill. kr utover økningen i eiendomsskatt. Det vises for øvrig til kapittelet ovenfor om hovedgrepene i handlingsplan 2013 – 2016.

Behov for ytterligere innsparinger

Økonomiplanen for 2013 – 2016 viser et innsparingsbehov for årene 2014 – 2016 utover det som er innarbeidet i form av konkrete tiltak i planperioden. Det samlede innsparingsbehovet som ikke er konkretisert fordeler seg slik:

Tall i mill. kr		
2014	2015	2016
3,8	27,2	44,5

Dette fremkommer i budsjettet ved at det for hvert av de tre årene er lagt inn en reduksjon av budsjetttrammen til rådmannen.

²¹ KLP = Kommunal Landspensjonskasse, SPK = Statens Pensjonskasse

²² Fram til og med 2011 ble premieavviket fordelt over 15 år. Amortisering over 10 år i stedet for 15 innebærer at avviket "nedbetales" raskere med større, årlige kostnadsføringer i driftsregnskapet enn tidligere.

At driftsutgiftene i årene fremover må reduseres har lenge vært kjent og er i tråd med handlingsplan 2012 – 2015. Tiltak gjennom prosjektene Handlingsrom 2016 og Nye handlingsrom samt andre utgiftsreduksjoner og inntektsøkninger må til sammen bidra til å balansere budsjettene for kommende år.

De viktigste driftsendringene med fordelte netto driftsrammer per enhet fremgår under omtalen av hvert kommuneområde. For øvrig vises det til budsjettskjema 1B på side 104 i budsjettokumentet hvor netto driftsrammer for alle enheter, kommuneområder og kommunen samlet fremkommer.

INVESTERING OG FINANSIERING

INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN

Investeringer med finansiering for perioden 2013 – 2016 fremgår av budsjettskjema 2A, side 106.

Investeringer i bygg, anlegg, maskiner og utstyr utgjør om lag 1,7 mrd. kr i hele økonomiplanperioden målt i 2013-priser. Av dette utgjør investeringer innenfor VAR-sektoren 267,3 mill. kr. Det samlede investeringsvolumet i planperioden er redusert med ca. 150 mill. kr sammenlignet med økonomiplan 2012 – 2015. Av sum investeringer i planperioden gjelder 456 mill. kr 2013. Tabellen nedenfor viser samlet investeringsvolum fordelt på hvert av kommuneområdene i økonomiplanperioden:

Investeringsområde:	2013	2014-2016
Helse og sosial:	142,6	349,4
Oppvekst:	64,5	373,0
Samfunn, økonomi og kultur:	66,1	79,5
Kommuneområde HR:	12,8	44,3
Teknisk:	169,9	415,9
Sum investering	455,9	1 262,1

For perioden 2013-2015 er investeringsutgiften økt med ca. 110 mill. kr innenfor oppvekstområde, og 130 mill. kr for teknisk målt mot samme periode i forrige økonomiplan. Nye beregninger av investeringer innen oppvekstområdet viser en relativt sterk prisøkning for planlagte barnehagebygg og ny sentrumsskole. Mye av prisøkningen skyldes et relativt stramt entreprenørmarked i Sarpsborg hvor det nye Østfold-sykehuset på Kalnes legger beslag på store deler av kapasiteten i det lokale markedet. Økte investeringsutgifter innenfor teknisk skyldes hovedsakelig nye tiltak som rehabilitering av kommunens administrasjonsbygg, bygging av lokaler til IKA, nye lokaler i Torsbekkdalen samt nytt øvingsfelt for beredskapsmannskaper.

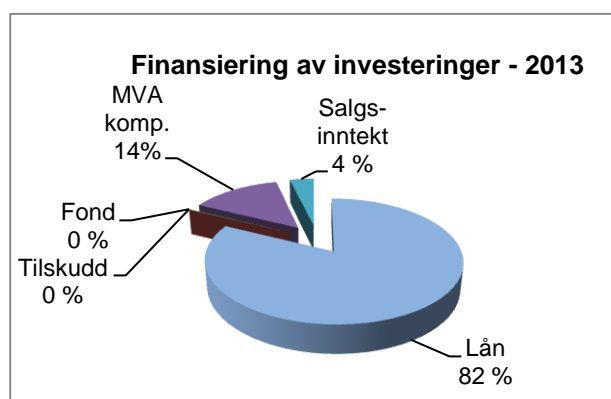
En mer detaljert oversikt over investeringene i fireårsperioden

fremkommer av budsjettskjema 2B på side 107 – 110 i dokumentet. I tillegg er de viktigste investeringene omtalt under det enkelte kommuneområde i dokumentet.

DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUDSJETTET

Finansiering

Figuren under viser hvordan investeringene i 2013 er planlagt finansiert.

82 % av investeringene er forutsatt finansiert med lån. Dette er svært høyt. Resten er momskompensasjon på investeringer og en liten andel salgsinntekter. Finansiering fra momskompensasjon øker ytterligere i 2014 som følge av endringer i reglene for inntektsføring av momskompensasjon og dermed bidrar til og reduserer lånebehovet. Utover momskompensasjon er det ikke planlagt med avsetninger over driftsbudsjettet som bidrar til egenkapital i årets investeringer. Det er imidlertid avsatt 20,0 mill. kr over drift som egenkapital i fremtidige investeringer.

Egenkapitalinnskuddet i KLP som tidligere har vært finansiert med driftsinntekter finansieres som i 2012 med bruk av ubundet investeringsfond. Beløpet er anslått til 6,7 mill. kr.

For å finansiere de store investeringene i økonomiplanperioden, er det forutsatt en økning i eiendomsskatten med 10 mill. kr i 2013 og en ytterligere økning med 15 mill. kr i 2014.

Mål for netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter

Bystyret vedtok i sak 58/12 om prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune et mål om at netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter (gjeldsgraden) ikke skal overstige gjennomsnitt for norske kommuner. Ved utgangen av 2011 var gjeldsgraden for norske kommuner (utenom Oslo) 74 %. Gjeld som andel av driftsinntektene sier indirekte noe om kommunens muligheter til å betjene gjelden med løpende driftsinntekter. Samtidig gir det en indikasjon på hvor eksponert kommunen er for endringer i rentenivået. Målet bør ikke ses på som en absolutt grense, men mer som et langsiktig normtall gjelden kan svinge omkring over tid.

Med det investeringsprogrammet det er lagt opp til i planperioden vil lånegjelden vokse raskere enn driftsinntektene. Netto lånegjeld²³ økte fra 61,7 % ved utgangen av 2009 til 67,1 % ved utgangen av 2011. Med et planlagt investeringsvolum på 1,7 mrd. kr i perioden 2013 – 2016 er det overveiende sannsynlig at gjeldsgraden vil fortsette å øke frem mot slutten av planperioden. Dersom gjelden som andel av brutto driftsinntekter skal holdes på dagens nivå, må gjennomsnittlig årlige investeringer i planperioden begrenses til om lag 350,0 mill. kr årlig eller ca. 1,4 mrd. kr i 4-årsperioden, så fremt ikke andelen egenkapital i investeringene øker utover dagens nivå.

Konsekvenser for driftsbudsjettet

Økt lånegjeld, eventuelt i kombinasjon med økt rente, vil gjøre at renter og avdrag vil legge beslag på en stadig større del av kommunens driftsinntekter. Mindre kan dermed brukes til drift. Økt egenfinansiering i form av et positivt netto driftsresultat er eneste måten kommunen fremover kan klare å opprettholde et tilstrekkelig tempo i fornyelse av

anleggsmidlene uten at gjelden som andel av netto driftsinntekter øker ytterligere.

Rentekompensasjon

Kommunen kan motta rentekompensasjon for å bygge nye skoleanlegg, rehabilitere eller ruste opp eksisterende anlegg. Ordningen innebærer at staten gjennom Husbanken i utgangspunktet dekker kommunens rentekostnader på lån til skoleformål innenfor dagens ubenyttet ramme på 115,0 mill. kr. Ved en rente på 2,0 – 4,0 % vil staten dekke 2,3-4,6 mill. kr av kommunens årlige renteutgifter de første årene avhengig av den til enhver tid flytende renten i Husbanken.

Det er viktig å være klar over at ordningen med rentekompensasjon forutsetter nedbetaling av lånet over 20 år, mens kommunens praksis med beregning av årlig minimumsavdrag etter reglene i kommunelovene innebærer at kommunen nedbetaler et lån knyttet til investeringer i skolebygg over 40 år. Det oppstår derved over lånets nedbetalingstid et økende gap mellom det kommunen betaler i renter på lånet og den kompensasjon kommunen mottar fra staten. De siste 20 årene av lånets løpetid vil ikke kommunen motta noen rentekompensasjon i de hele tatt. Når staten benytter en slik incentivordning for å gjennomføre ønsket statlig politikk, er det altså viktig å ha klart for seg at virkningen av incentivordningen trappes ned dobbelt som raskt som den faktiske reduksjonen i lånegjelden.

Lån med rentekompensasjon påvirker gjeldsgraden på samme måte som annen gjeld hvor kommunen selv må dekke finanskostnadene fullt ut.

Salg av kommunale eiendommer

Det er budsjettet med salg av fast eiendom på til sammen 140,0 mill. kr i økonomiplanperioden, herunder salg av eiendommer for 90,0 mill. kr som i dag tilhører Borg Næring og Eiendom AS (BNE)²⁴. Det vil i løpet av 2013 bli fremmet en egen sak om overdragelse av eiendommer i BNE til Sarpsborg kommune

²³ Gjelder netto lånegjeld for kommunen som konsern, dvs. kommunen inkl. kommunale foretak og interkommunale selskaper.

²⁴ Selskapet eies 100 % av Sarpsborg kommune og bystyret har tidligere vedtatt en avvikling av selskapet.

for en bedre samordning av kommunens eiendomsforvaltning. I tillegg vil det bli fremmet egne politiske saker i forbindelse med eiendomssalg. Ved lavere salgsinntekter enn budsjettet må inntektsbortfallet erstattes med lån, overskudd på løpende drift eller bruk av fond, såfremt investeringene skal gjennomføres som planlagt.

Selvfinansierende investeringer

Selvfinansierende investeringer er investeringer innenfor vann, avløp, renovasjon og feiing hvor tjenestene, etter nærmere fastsatte regler, ikke kan overskride selvkost. At investeringene er selvfinansierende betyr at kommunens finanskostnader knyttet til investeringene dekkes ved gebyrinntekter. Også disse investeringene påvirker gjeldens andel av brutto driftsinntekter. Selvfinansierende investeringer utgjør 267,3 mill. kr i økonomiplanperioden, hvorav 49,8 mill. kr i 2013. Et oppsett over selvkost, gebyrinntekter og bruk/avsetning til fond fremgår av tabell på side 111 – 112 i plan- og budsjettokumentet.

Momskompensasjon på investeringer

Momskompensasjon på investeringer må, som tidligere nevnt, gradvis tas til inntekt i investeringsregnskapet frem mot 2014. Beløpet er anslått til 63,1 mill. kr i 2013 som tilsvarer 80 % av det samlede kompensasjonsbeløpet på investeringer. Inntektsføring av momskompensasjon i investeringsregnskapet reduserer lånebehovet tilsvarende. Fra og med 2014 må all momskompensasjon fra investeringer inntektsføres i investeringsregnskapet.

Startlån

Startlån er Husbankens låneordning for vanskeligstilte. Ordningen administreres av kommunene. Det er budsjettet med et årlig låneopptak på 120,0 mill. kr i 2013, 130,0 mill. kr i 2014 og 140,0 mill. kr i 2015 og 150,0 i 2016. Dette representerer en vesentlig opptrapping av utlånene i forhold til nivået i 2012 på 110,0 mill. kr, og er i tråd med handlingsplan 2012 – 2015.

Ordningen med Startlån ble innført i 2003. Mange som ellers ville falt utenfor boligmarkedet har gjennom Startlån fått en mulighet til å skaffe seg egen bolig. Ordningen innebærer imidlertid større risiko for kommunen enn den gamle ordningen med etableringslån fordi kommunen har et større ansvar enn tidligere for å dekke tap ved mislighold.

Startlån som boligsosialt virkemiddel bidrar sammen med tiltak i regi av det kommunale hjelpeapparatet til å løse mange vanskelige saker. Gode og trygge boforhold står ofte helt sentralt i arbeidet med å finne gode løsninger for de berørte.

Som et supplement til Startlån mottar kommunen boligtilskudd til bruk overfor særlig vanskeligstilte. En andel av Husbankens boligtilskudd kan normalt avsettes til tapsfond som buffer mot tap på Startlån og bidrar dermed til å redusere kommunens tapsrisiko.

Samlet utlån ved utgangen av 2012 vil utgjøre om lag 460 mill. kr. dette er en økning på 90 mill. kr fra året før. Bystyret fikk i sak 46/10 en gjennomgang av bruken av Startlån i Sarpsborg kommune og Komité for helse og sosial vedtok i sak 13/11 reviderte retningslinjer for tildeling av Startlån.

KOMMUNEOMRÅDE HELSE OG SOSIAL

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Bolig og omsorg	Plan, utvikling og utredning av tjenester. Kjøp, innleie, vedlikehold og forvaltning av kommunalt disponerte boliger og Husbankens låne- og støtteordninger, bistand til etablering og oppfølging i bolig. Avlastning, støttekontakt, omsorgslønn, brukerstyrt personlig assistanse, ASVO-plasser og krisesenter. Kontroll av salgs- og skjenkebevillinger. Nøkkeltall 2012: Antall kommunalt disponerte boliger: 1 013 Utlån av Startlån (mill kr): 110 Brukere av støttekontakttjenesten: 303 Mottakere av avlastning: 136 Mottakere av omsorgslønn: 159 Antall brukere av krisesenteret (2011): 50	Gjøre flere i stand til å etablere seg og beholde egen bolig. Ungdom som trenger oppfølging ved etablering. Boliger til rusavhengige. Flere gruppe- og nettverksbaserte tiltak som alternativ til individuell støttekontakt. Tilrettelegge for familieomsorg ved økt bruk av omsorgslønn og andre familiestøttende tjenester.
Helse	Plan og utvikling herunder samhandlingsreformen, velferdsteknologi og helseinformatikk. Helsehus, inkludert friskliv, demensteam, diabetespoliklinikk, klinisk blick. Kvalitet og kompetanse, herunder opplæring, dokumentasjon, internkontroll, klager og avvik, pasientforløp. Forebyggende helsearbeid, herunder miljørettet helsevern, smittevern, kriminalitetsforebygging, folkehelse. Tildeling heldøgns plasser. Legevakt, herunder legekantor og vaksinekontor. Legetjenester, herunder fastleger, sykehjemsleger, fengselshelse. Helseberedskap og kriseteam. Nøkkeltall 2011: Henvendelser legevakt: 44 400 Konsultasjoner demensteam: 175 Antall årsverk sykehjemsleger: 6,5	Konsekvenser av samhandlingsreformen. Elektronisk informasjonsutveksling. Rekruttere og beholde helsepersonell. Samhandling. Forebygge utvikling av sykdom.
Forebyggende tjenester	Helsestasjon (0-6 år), jordmortjeneste, svangerskapskontroll, skolehelsetjeneste i barne-/ungdoms- og videregående skoler. Helsestasjon for ungdom (13-20 år) og Herkules (helsestasjon for gutter), Barne- og familieteamet (0-19 år), Utekontakten (13-23 år), Home-Start, fysioterapitjeneste barn/voksne, avtalefysioterapeuter og	Tidlig intervensjon overfor barn og unge. Frafall av elever i videregående skole. Flere gruppe- og nettverksbaserte tiltak som alternativ til individuell oppfølging.

	ergoterapitjeneste barn/voksne. Nøkkeltall 2011: Avtalefysioterapeuter (hjemler): 24 Kommunale fysioterapeuter (hjemler): 13,5 Konsultasjoner jordmor: 2 082 Konsultasjoner helsestasj. (0-6 år): 12 106 Konsultasjoner barne- og familieteamet (nye barn): 203	Kapasitet jordmor, helsesøster- og fysioterapitjenesten.
Kompetansesenter rus og psykisk helse	Psykiatritjenester, miljøarbeidertjenester, aktivitets- og rehabiliteringssenter, oppsøkende rus- og psykiatriteam, rustjenester, legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Nøkkeltall 2011 (brukere): Psykiatritjenesten: 376 Psykiatrisk dagsenter og sysselsetting: 97 Treffpunkt aktivitetssenter: 165 Rustjenesten inkl. LAR: 380 Ettervern: 53 Oppsøkende rus og psykiatri: 591 Miljøarbeidertjenesten: 28	Barn og unge i familier med rusmisbruk. Økning i etterspørsel etter tjenestene. Gruppe- og nettverksbaserte tiltak som alternativ til individuell oppfølging. Samordning av tjenester i et aktivitets- og rehabiliteringssenter.
Kjøkken og kantine	Matproduksjon, utkjøring av varmmat, catering og kantine. Nøkkeltall pr. mnd. 2012 (porsjoner): Produksjon varmmat: 18 700 Utkjøring av varmmat til hjemmeboende: 4 490	Få flere hjemmeboende til å benytte tilbudet om varmmat.
NAV sosial	Økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning, økonomisk rådgivning, bosetting av flyktninger, introduksjonsordningen, kvalifiseringsprogrammet, rådgivning i videregående skole og fengsel. Nøkkeltall 2011 (mottakere): Økonomisk sosialhjelp: 1 634 Økonomirådgivning: 353 Introduksjonsstønad: 97 Kvalifiseringsprogrammet: 72	Ungdom med behov for tjenester. Levekårsforskjeller. Øke andelen i arbeid og aktivitet etter introduksjonsprogrammet.
Omsorgstjenester	Heldøgns plasser (sykehjem og bofellesskap), hjemmesykepleie, praktisk og personlig bistand, barnebolig og dagsenter. Nøkkeltall 2012: Sykehjemsplasser: 418 Bofellesskap: 150 Hjemmetjenester (brukere): 1 500 Dagsenterplasser: 84 Plasser i barnebolig: 6 Trygghetsalarmer: 772	Utskrivningsklare pasienter i sykehus. Hjelp i hjemmet for å redusere antall sykehusinnleggelse og behov for heldøgns plass. Avansert behandling i hjemmetjenesten og i sykehjem. Avlastning og tilrettelegging for hjemmeboende personer med demens.

		Urolige demente. Brukere med sammensatt sykdomsbilde.
Boveiledning	Bofellesskap med heldøgns bemanning, aktivitetstilbud, ambulerende tjenester og avlastning Nøkkeltall 2012: Boliger i bofellesskap: 115 Brukere av aktivitetstilbud: 81 Brukere av uteteamet: 63	Kapasiteten i bofellesskap, aktivitetstilbud og ambulante tjenester til multifunksjonshemmede og psykisk utviklingshemmede. Åpningstid og fleksibilitet i aktivitetstilbudene. Alternative bo- og driftsformer.

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

Sarpsborg skal være en by som fremmer likeverd og inkludering. Ledelse skal fremme brukerfokus, helhetstenkning, teamarbeid og dialog.

Kommuneplanen 2011-2023

Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår. Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfullt liv uavhengig av funksjonsevne. Lavekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes. Sarpsborg skal ha trygge, attraktive og levende bo- og nærmiljøer.

Kommunedelplan for pleie- og omsorgstjenester 2007-2016 baserer seg på verdier som trygghet, medvirkning, livsutfoldelse, hjelp til selvhjelp og verdighet. Målsettingen er at innbyggere i Sarpsborg kan leve et verdig liv. Familieivaretagende tiltak vektlegges. Kompetanse og læring skal stå i fokus for forbedring av tjenestene. Gjennom råd, veiledning, motivasjon og annen bistand ønsker kommunen å hjelpe innbyggerne til å se sin egen verdi og til å finne, bruke og utvikle sine muligheter.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2013	De viktigste resultatene 2014-2016
Vedtatte planer		
Kommunedelplan for pleie- og omsorgstjenester 2007-2016	32 sykehjemsplasser og 48 boliger i bofellesskap er under bygging på Valaskjold. Eventuelt kjøp av sykehuset er avklart. Kjøp av sykehuset betinger en totalgjennomgang av vedtatte planer for fremtidig utbygging av heldøgns plasser og eksisterende tjenester.	32 sykehjemsplasser og 48 boliger i bofellesskap på Valaskjold er klare for drift fra primo 2014. 32 sykehjemsplasser på Haugvoll og 48 boliger i bofellesskap på Bodalsjordet er klare for drift fra medio 2016. Plan for helse- og omsorgstjenestene er vedtatt.
Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2009-2012	Arbeid med handlingsprogram mot rus er igangsatt.	Handlingsprogram mot rus er vedtatt.
Behovsanalyse av bo- og aktivitetstiltak til personer med psykisk utviklingshemning og autisme ved utflytting til egen bolig (2010-2016)	Bygging av 12 nye boliger på Kløvningsten er startet opp. Kapasiteten i aktivitetstilbudene til psykisk utviklingshemmede er økt.	12 nye boliger på Kløvningsten er i drift. 12 nye boliger på Værn er i drift. Nye lokaler er tilrettelagt for aktivitetstilbud.
Kommunedelplan for mangfold og inkludering (handlingsdel 2012-2015)	Prioriterte tiltak er iverksatt.	Handlingsdelen er rullert.
Styringsdokument for opplæring og kompetanse i helse og omsorg (2011 – 2016)	Tiltak i styringsdokumentet er iverksatt.	Handlingsdelen er rullert.
Planer som skal utarbeides		
Boligsosialt utviklingsprogram	Prioriterte tiltak i boligsosialt utviklingsprogram er vedtatt.	Prioriterte tiltak i boligsosialt utviklingsprogram er iverksatt.
Handlingsprogram for velferdsteknologi	Dokumentet er vedtatt. Tiltak igangsatt.	Tiltak igangsatt.
Prosjekter/enkelt saker		
Samhandlingsreformen	Igangsatt tiltak er evaluert: Klinisk blikk i hjemmetjenesten og sykehjem. Friskliv Sarpsborg. Diabetes- og sårpoliklinikk. Utvidet fysioterapibehandling. Videreutdanning akutt geriatri. E-link/meldingsutveksling. Øyeblikkelig hjelp.	
Endret volumvekst heldøgns plasser	Omstrukturering av heldøgns tilbudet er utredet.	
Evaluering av	Ny organisering av tjenestene er	

kompetansesenter rus og psykisk helse	evaluert, jf. bystyrevedtak 14. juni 2012.	
Bolig for ungdom	Overgangsbolig for ungdom er etablert. Boligkontaktilbudet er utvidet.	
Familieomsorg	Økt bruk av omsorgslønn og andre familiestøttende tjenester er utredet.	

Andre planforutsetninger

Befolkningen er forventet å øke med ca. 1,2 % årlig. En stor andel av befolkningsøkningen er tilflytting av personer fra vestlige og ikke-vestlige land. Aldersgruppen 67-79 år forventes å øke fra 2012. Den store økningen av eldre over 80 år forventes fra 2025.

Det må utvikles en helhetlig boligpolitikk for å utjevne sosiale forskjeller, bedre levekårene og gjøre Sarpsborg til et attraktivt sted å bo. Å bo trygt og godt er en sentral del av velferdspolitikken.

Integrering og inkludering av innvandrere må ha stort fokus i perioden. Tjenestene

må bidra til økt kvalifisering og yrkesdeltakelse.

Kommunen må legge til rette for positive helsevalg og sunn livsstil, forebygge sykdom og fremme gode oppvekstvilkår. Samhandlingsreformen stiller store krav til utvikling av kommunehelsetjenesten. Reformen medfører overføring av mange nye oppgaver. Mer behandling og rehabilitering skal skje i kommunen. En målsetting i reformen er å videreutvikle det forebyggende helsearbeidet for å bedre helsen i befolkningen og redusere behovet for helsetjenester. Det er behov for økt kompetanse, kapasitet og flere medarbeidere innenfor kommunale helse- og omsorgstjenester.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg	12,47	14,05	8,67	8,67	7,87
Enhet helse	116,11	121,71	120,96	120,96	120,96
Enhet forebyggende tjenester	44,74	46,53	43,93	43,93	40,53
Enhet kompetansesenter rus og psykiatri	42,40	49,44	47,44	47,44	45,44
Enhet kjøkken og kantine	11,27	11,63	11,38	11,38	11,38
NAV sosial	135,75	138,80	136,10	136,10	135,80
Omsorgstjenester	501,00	525,06	534,82	532,69	552,09
Boveiledning	205,30	220,59	229,39	238,99	247,09
Kommunesjef helse og sosial	1,51	1,57	1,57	1,57	1,57
Sum kommuneområde helse og sosial	1 070,56	1 129,37	1 134,25	1 141,72	1 162,72

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2013	Kommentarer
Styrking av boligkontakttjenesten	1,2	Prioritert innsats mot ungdom registrert ved NAV. Oppfølging for å bistå med etablering i egen bolig og mestring av skole/arbeid og sosialt liv.
Omsorgslønn	1,0	Økende til 2 mill. kr i 2014. Styrkingen skal dekke flere mottakere.
Nye brukere	0,5	Brukere av familieivaretagende tjenester med helårsvirkning i 2013.
Forventet høyere inntekt av brukerbetaling i sykehjem.	-2,2	Økende til 4,2 mill. i resten av perioden. Ingen endring i statlig betalingsforskrift.
Konverterer edruskapsmidler til rusfri café		Gjelder omdisponering av 0,3 mill. kr av 0,5 mill. kr i inntekter fra salgs- og skjenkebevillinger som tidligere har vært utlyst og tildelt forebyggende tiltak. Resterende 0,2 mill. kr nyttes til kontrolltiltak.
Samhandlingsreformen	0,5	Det er stor usikkerhet vedrørende gjennomføring av planlagte tiltak, samt medfinansiering av behandling i sykehus. Igangsatte tiltak fra 2012 videreføres i 2013 ved hjelp av avsatte fondsmidler. I 2014 ser det ikke ut til å være mulig å videreføre tiltak som er igangsatt i 2012.
Fastlegeordningen	1,0	Økning i forhold til antall innbyggere.
Forebyggende tjenester	0	Driften videreføres i 2013. Innsparinger må foretas med 2,6 mill. kr fra 2014 økende til 6 mill. kr i 2016.
Rus og psykisk helse	0	Endring fra øremerkede midler i opptrappingsplan rus til rammefinansiering medfører en reduksjon i tiltak på 3,1 mill. kr. Ytterligere innsparinger må foretas med 2 mill. kr fra 2014 økende til 4 mill. kr i 2016. Bystyrets vedtak: Rusomsorgen styrket med 1,0 mill. kr i 2013 og 0,5 mill. kr i 2014 – 2016 fordelt med 0,5 mill. kr til kommuneområde oppvekst (barnevern) i 2013 og 0,5 mill. kr årlig til rus og psykisk helse i perioden 2013 – 2016.
NAV	-2,0	Reduserte utgifter til økonomisk sosialhjelp, økende til 5 mill. kr i slutten av perioden.
Drift av Valaskjold omsorgssenter	1,5	Forberede oppstart av 32 sykehjemsplasser og 48 boliger i bofellesskap. Drift av sykehjemsplassene som enerom fra februar 2014. Dette betyr at 64 flere beboere får enerom. Drift av bofellesskapet må ses i sammenheng med reduksjon i heldøgns plasser tilsvarende 23 mill. kr i 2014, økende til 27 mill. kr i 2016.
Reduksjon i heldøgnsstilbudet		I 2014 er det nødvendig å redusere heldøgnsstilbudet tilsvarende 23 mill. kr, økende til 27 mill. kr i 2016. Dette må ses i sammenheng med oppstart av Valaskjold omsorgssenter.
Hjemmetjenester	0,5	Budsjettet er styrket med 0,5 mill. kr i 2013, økende til 2 mill. i 2014 pga. et økende omfang på tjenestene.

Boliger og aktivitetstilbud til psykisk utviklingshemmede	5,9	Nye omsorgstiltak dag og døgn.
Trygghetsalarm	0,25	Styrket med 0,25 mill. kr i hele planperioden som ledd i innføringen av gradert e betalingssatser.

Enhet bolig og omsorg

Boligkontakttjenesten styrkes for å bistå unge vanskeligstilte med å anskaffe og beholde egen bolig.

Inntekter fra bevillingsgebyrer for salg av alkohol omdisponeres fra forebyggende tiltak til drift av et rusfritt cafétilbud i henhold til bystyrets vedtak av 14. juni 2012.

Enhet helse

Det er stor usikkerhet knyttet til økonomien i samhandlingsreformen. 4 øyeblikkelig hjelp-senger iverksettes ved helsehuset som en del av de 19 eksisterende korttidsplassene som en midlertidig løsning. På sikt planlegges det 8-10 øyeblikkelig hjelp-senger. Øyeblikkelig hjelp-senger skal være et alternativ til sykehusinnleggelse for noen pasientgrupper.

Plassene er finansiert med 5,8 mill. kr i øremerket tilskudd. Samtidig reduseres rammetilskuddet fra 2013, da det forventes at den kommunale medfinansieringen vil bli lavere på grunn av færre sykehusinnleggelser. Fra 2016 vil de øremerkede midlene bli innarbeidet i rammetilskuddet. Det er stor usikkerhet om de økonomiske konsekvensene av dette.

Omdisponering av 4 korttidsplasser til øyeblikkelig hjelp-senger frigjør driftsmidler som kan avsettes til kommunal medfinansiering i 2013.

I statsbudsjettet er det foreslått at sykehusene får økt sine rammer med 1,95 milliarder kroner til økt sykehusbehandling. Dette vil medføre økte utgifter til kommunal medfinansiering uten at dette er kompensert i statsbudsjettet.

I 2014 ser det ikke ut til å være rom for å videreføre igangsatte tiltak som Friskliv, diabetes- og sårpoliklinikk og utvidet

fysioterapibehandling. Planlagte tiltak som bl.a. 6 nye korttidsplasser, palliativt team og forebyggende team ser ikke ut til å kunne igangsettes.

Enhet forebyggende tjenester

Det må foretas en reduksjon tilsvarende 2,6 mill. kr i 2014, økende til 6 mill. kr i slutten av perioden.

Enhet rus og psykisk helse

Det må foretas en reduksjon tilsvarende 2 mill. kr i 2014 økende til 4 mill. kr i slutten av perioden.

Opptappingsplan rus

Reduksjon 2,1 mill. kr. Medfører avvikling av de sist iverksatte tiltak som "STYRK" (helhetlig tilbud og miljøarbeid) og "LAR legevakt".

Enhet NAV

Budsjettet legger til grunn en nedgang i utgiftene til økonomisk sosial hjelp tilsvarende 2 mill. kr økende til 5 mill. kr i slutten av perioden.

Det er et prioritert mål å redusere antall unge mottakere av økonomisk sosial hjelp og øke andelen av flyktninger som er i arbeid eller aktivitet etter endt introduksjonsprogram.

Omsorgstjenester

Det er usikkert hvilken virkning samhandlingsreformen vil få for hjemmetjenestene. Det er registrert en økning i timeforbruk pga. mer omfattende medisinskfaglige oppgaver.

Det er lagt inn midler til drift av 48 omsorgsboliger i bofellesskap og 32 sykehjemsplasser ved Valaskjold omsorgssenter fra 2014. Sykehjemsplassene gir flere enerom, mens omsorgsboligene var planlagt som en volumøkning. Volumøkningen for heldøgns plasser fra 2014 ser ut til å måtte utsettes da det ikke er økonomisk rom for

det. Dette må utredes som egen sak og behandles i bystyret senest mars 2013.

Midler til drift av 32 sykehjemsplasser på Haugvoll og 48 boliger i bofellesskap på Bodalsjordet er lagt inn med halvårseffekt fra 2016.

Boveiledning

Det er driftsmidler til 12 omsorgsboliger i bofellesskap for psykisk utviklingshemmede på Kløvningsten fra 2014 og ytterligere 12 boliger på Værn fra 2016. I 2013 er det lagt inn 5,9 mill. kr til nye dag- og døgntiltak.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg					
Korttidshjelpemidler		0,20	0,20	0,20	0,20
Korttidshjelpemidler samhandlingsreform		0,20	0,30	0,30	0,30
Trygghetsalarmer		0,15	0,15	0,15	0,15
Boligsosial handlingsplan/årsplan		15,00	15,00	15,00	15,00
Sum enhet bolig og omsorg		15,55	15,65	15,65	15,65
Omsorgstjenester					
Inventar og utstyr		2,50	3,00	3,00	3,00
Nytt sykehjem og bofellesskap Valaskjold (32 og 48 plasser)	111,00	114,00			
Riving gamle Haugvoll	6,00				
32 nye sykehjemsplasser på Haugvoll		5,00	45,00	50,00	
48 omsorgsboliger i bofellesskap (eldre)	3,00	5,00	50,00	70,00	
34 omsorgsboliger i bofellesskap (eldre)				8,00	35,00
Helsehuset ombygging og utstyr	10,00				
Nødstrøm sykehjem	3,80	0,50	0,60	0,30	
Sum omsorgstjenester	16,80	127,00	98,60	131,30	38,00
Boveiledning					
12 boliger i bofellesskap Værn	9,00			28,00	
Aktivitetssenter for psykisk utviklingshemmede	0,50		6,50		
Sum boveiledning	9,50	0,00	6,50	28,00	0,00
Sum kommuneområde helse og sosial		142,55	120,75	174,95	53,65

De viktigste investeringsprioriteringene

Enhet bolig og omsorg

15 mill. kr til boligsosiale formål hvert år i handlingsplanperioden.

Omsorgstjenester

Fullføre utbygging på Valaskjold omsorgssenter med drift fra primo 2014.

Det er lagt inn investeringsmidler for å fullføre sykehjemsutbyggingen på Haugvoll med 32 plasser, samt 48 omsorgsboliger i bofellesskap på Bodalsjordet. Ytterligere 34 omsorgsboliger i bofellesskap er planlagt prosjektert senere i perioden. Ved en evt.

overtagelse av Sarpsborg sykehus må deler av investeringsmidlene konverteres til kjøp og rehabilitering. Dette må fremmes som egen sak.

Boveiledning

Bygging av 12 omsorgsboliger til psykisk utviklingshemmede på Kløvningsten med drift fra 2014 (bevilget 2011) og 12 omsorgsboliger på Værn med drift fra 2016. I tillegg er det innarbeidet 6,5 mill. kr til aktivitetssenter for psykisk utviklingshemmede.

Investeringsstilskudd

Investeringsstilskuddet til sykehjem er økt fra kr 916 000 til kr 1 120 000, dvs. en økning på kr 204 000 per plass. For omsorgsboliger er det økt fra kr 687 000 til kr 840 000, dvs. en økning på kr 153 000 per plass.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde helse og sosial		
MEDARBEIDER	Resultat	Ambisjon 2013
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,4	-
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	10,2 %	-
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	68,0 %	-
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	377	-
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	Ny	-
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett -	2,1%	0 %
BRUKER		
Enhet bolig og omsorg		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1. Antall individuelle planer, fellesregistrering hele kommunen	340	340
B.2 Gode levekår		
B.2.1 Antall bostedsløse ²⁵	55	30
B.2.2. Antall bostedsløse som er bosatt med bistand fra boligkontaktene	77	90
B.2.3 Antall innvilgede startlån	187	200
B.2.4 Antall innvilgede boligtilskudd	56	60
B.2.5 Andel som får "fritid med bistand" og gruppetiltak som alternativ. til individuell støttekontakt	32 %	35 %

²⁵ Bostedsløse i følge Husbankens definisjon (ikke registrert med varig bopel).

B.2.6 Gjennomsnittlig botid på krisesenteret (døgn)	19	25
Enhet helse		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Antall klager legevakt	5	< 10
B.1.2 Antall ledige listeplasser hos fastleger	1 370	> 1 000
B.1.3 Antall overliggerdøgn for utskrivingsklare pasienter fra sykehuset	5	< 20
B.1.4 Antall innleggelser i kommunale "øyeblikkelig hjelp senger"	Ny	300
Enhet forebyggende tjenester		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet helsestasjon (Skala 1-6)	4,8	4,9
B.2 Godt oppvekstmiljø for barn og unge		
B.2.1 Øke foreldrekompetanse, antall deltakere på kurs	198	200
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (Skala 1-4)	3,5	3,5
B.2 Helhetlig og samordnede tjenester		
B.2.1 Antall brukere med individuelle planer	137	140
B.2.2 Antall søknader	860	700
Enhet kjøkken og kantine		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet - hjemmeboende, bofellesskap og sykehjem	-	3,4
B.1.2 Antall porsjoner varmmat levert til hjemmeboende pr. måned	4 498	4 700
Enhet NAV sosial		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (skala 1 – 6)	4,6	4,6
B.1.2 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid på økonomisk sosialhjelp (uker)	2,1	< 2,0
B.2 Gode levekår		
B.2.1 Andel av alle mottakere av økonomisk sosialhjelp som er under 25 år	25,0 %	< 20 %
B.2.2 Andel mottakere med økonomisk sosialhjelp/ introduksjonsstønning som hovedinntektskilde	61 %	60 %
B.2.3 Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år (måneder)	5,5	5,3
B.2.4 Andel flykninger i arbeid eller aktivitet etter endt introduksjonsprogram (siste 12 mnd.)	38 %	50 %

Omsorgstjenester		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet sykehjem (skala 1-4)	3,4	3,5
B.1.2 Opplevd kvalitet bofellesskap (skala 1-4)	3,6	3,6
B.1.3 Opplevd kvalitet hjemmetjeneste (skala 1-4)	3,5	3,5
Boveiledningstjenester		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet (Skala 1-4)	3,5	3,5
B.2 Helhetlig og samordnede tjenester		
B.2.1 Andel brukere med gjennomført ansvarsgruppe	72 %	75 %

KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Utvikling oppvekst	Ansvar for plan, strategi og utviklingsoppgaver innenfor oppvekstområdet. Enheten jobber i nær tilknytning til administrativ og politisk ledelse. Pedagogisk fagsenter er et ressurs- og kompetanse-senter for ansatte i skole og barnehage.	Likeverdig barnehagetilbud Kvalitetssikre og kontrollerte tiltak for gjesteelever i andre kommuner Tilpasse aktiviteten i tråd med utfordringer. Kvalitetsvurderinger i skole og barnehage
Barnehager	Andel barn med barnehageplass 1- 5 år per 15.12.2011: 84,1 %. Alle barn med rett til barnehageplass har fått tilbud. Søknader etter frist som ikke er gitt barnehageplass: 0 – 2 år: 124 3 – 5 år: 85	Driftseffektive barnehager. Mangfold i barnehagetilbud. Ivaretagelse av kravet om at alle som har rett til barnehageplass får tilbud. Utbygging av kommunale barnehageplasser – sikre tilstrekkelig antall midlertidige barnehageplasser.
Grunnskole	Tall per 01.10.2012: 4 422 elever på barnetrinn og 2 024 elever på ungdomstrinn 1 527 elever i SFO	Skolekapasitet generelt. Omstillingsarbeid som gir markerte resultatforbedringer. Nye kompetansekrav på ungdomstrinnet og kompetansebehov generelt knyttet til omstillingsarbeidet.
Norsksenter	Tall per 01.10.2012: 271 voksne får opplæring i norsk og samfunnskunnskap, 36 voksne får grunnskoleopplæring 18 voksne får spesialundervisning.	Omstillings- og utviklingsarbeid knyttet til språk- og leseopplæringen for minoritetsspråklige elever i grunnskolen. Kompetanseutvikling på det flerkulturelle området i barnehagene.
PPT	Mottatt totalt 124 henvisninger i 2011. Mottatt 137 henvisninger pr. 01.10.2012 Antall aktive saker pr 01.10.2012: 616 fordelt på: førskolebarn; 85, barneskole; 318 ungdomskole; 197, voksne; 16	Økende antall henvisninger. Liten utvikling mht. å kunne avslutte saker. Saksbehandlingstid på maks 3 mnd. Tilby skoler og barnehager veiledning/kompetanseheving i forhold til ulike vansker elever har.
Spesialpedagogiske tiltak	Tall per 01.10.2012: 72 elever i forsterkede avdelinger; 69 i skolealder, 3 i barnehagealder 55 barnehagebarn har spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. 417 elever i grunnskolen har spesialundervisning på sin nærskole.	Behov for alternative skoletilbud. Små avdelinger er kostnadskrevende.
Barnevern	Tall pr. 31.12.2011: 287 barn med hjelpetiltak 93 barn med omsorgstiltak	Økende antall meldinger med påfølgende undersøkelse og hjelpetiltak/ivaretagelse av lovens krav. Videreføring av økt fokus på endringstiltak i hjemmet. Økende antall plasseringer og behov for alternative plasseringer i egen kommune.

INNSATSOMRÅDER

Kommuneområde oppvekst leverer tjenester etter lov om barnehager (barnehagetilbud i private og kommunale barnehager), etter opplæringsloven (grunnskole, SFO, spesial-pedagogiske tiltak for voksne, spesialpedagogiske tiltak i barnehage, eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne), etter introduksjonsloven (opplæring i norsk og samfunns-kunnskap for voksne minoritetsspråklige), og etter barnevernsloven med tiltak for utsatte barn.

Verdier og ledelse

Kommuneplanen fremholder nødvendigheten av planmessig arbeid for bedring av levekårene i Sarpsborg kommune. Virkemidler i slik levekårsforbedring er bl.a. at;

- Kommunen skal ha full barnehagedekning.
- Sarpsborgskolen skal bidra til at barn og unge opplever mestring og motiveres til videre utdanning.
- Barn skal sikres en stabil oppvekst og rask hjelp – tidlig innsats.

Gjennom Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform har bystyret besluttet at det skal legges stor vekt på faglig utvikling av skoler og barnehager. Bystyrets vedtak innebærer en forsterking av det generelle kravet om at opplæringen skal tilpasses den enkelte elevs ferdigheter og forutsetninger.

Endret ressursgrunnlag forutsetter ytterligere forsterket fokus på omlegging av arbeidsmåter, metoder og organiseringsformer i tjenesteområdene.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2013	De viktigste resultatene 2014-2016
Vedtatte planer		
Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform	Barnehagene fremstår som gode arenaer for lek, læring, utforskning og medvirkning. Kvalitetsvurderingene viser klar forbedring av skolenes evne til å gi tilpasset opplæring. Kommunen har etablert et godt fungerende samarbeid med Østfold fylkeskommune om forbedring av grunnleggende ferdigheter.	Kvalitetsvurderinger i barnehagen og barnehagemyndighetens tilsyn viser en klar forbedring. Resultater i nasjonale prøver og eksamen er klart forbedret. Frafall i videregående skole er redusert.
Kommunedelplan for barnehageområdet 2011- 2023	Ny norm for barnehagegrupper og endret bemanning er gjennomført i 8 barnehager. Utbygging/ombygging av fire barnehager har startet opp. Det er etablert midlertidige barnehageplasser i påvente av etablering av permanente barnehageplasser.	Barnehagestrukturen er tilpasset krav til effektiv drift og kapasiteten er tilpasset retten til barnehageplass i samsvar med skolenes opptaksområder. Handlingsdelen rulleres i løpet av perioden. Utbygging/ombygging av ytterligere to barnehager har startet opp.
Kommunedelplan for skolefritidsordningen 2013 – 2025	Kommunedelplan for skolefritidsordning med vekt på et helhetlig opplæringstilbud er vedtatt. Leksehjelpsordningen inngår i kommunedelplanen. Ordning med gratis kjernetid prøves ut ved en av skolene.	Tilbudet er kvalitativt forbedret Handlingsdelen rulleres i løpet av perioden.
Planer som skal utarbeides		
Kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur	Det er utarbeidet og vedtatt en samlet oversikt over skolekapasitet og skolestruktur.	Det er foretatt vurderinger av den samlede skolestrukturen i kommunen og det er identifisert investeringsbehov knyttet til fremtidig skoleutbygging.
Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager	IKT betraktes som en grunnleggende ferdighet og enhetene gjennomfører løpende utviklingsarbeid innenfor området.	De grunnleggende investeringene er gjennomført. IKT har en naturlig plass som grunnleggende ferdighet innenfor alle fag.
Prosjekter/enkeltsaker		
Etablering av "barneby"/ oppvekstbolig	Videreføre arbeidet for å etablere barneby/oppvekstbolig.	Barn og unge sikres stabil oppvekst i egen kommune.
Familiesentral	En arena for tiltaksutvikling med fokus på foreldrefunksjoner og forebyggende hjelpetiltak i hjemmet er videreført i egnede lokaler.	Barn/unge har fått en bedre hverdag og barnevernet oppnår færre plasseringer utenfor hjemmet.
Ny sentrumsskole	Bygging av ny sentrumsskole har startet.	Ny sentrumsskole ferdigstilles og tas i bruk.
Verbalvedtak i bystyret	I kvalitetsmeldingen for	

	grunnskolen 2014 gjøres en særskilt vurdering av gjennomførte omlegginger innen spesialundervisning og norskopplæring.	

Andre planforutsetninger

Demografi

Nye prognoser fra SSB viser fortsatt elevtallsvekst i grunnskolen i Sarpsborg. Tallene er for 2012 ikke brutt ned på kretsnivå.

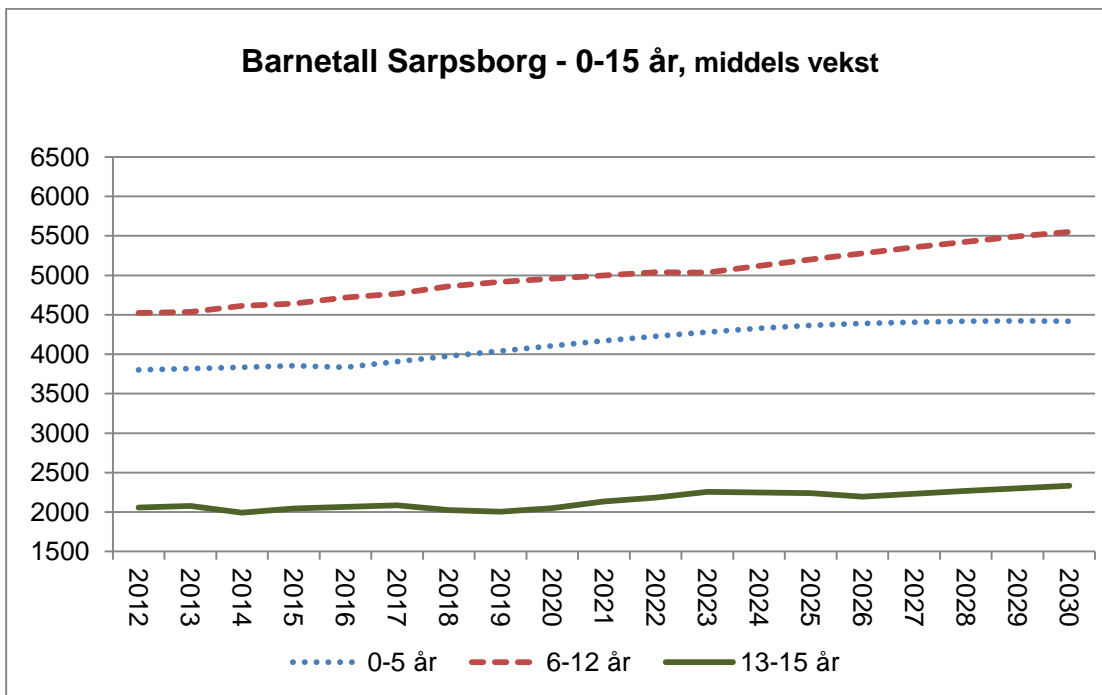
Barnetall 0-5 år viser en økning fra 3802 i 2012 til 3834 i 2016. Elevtallet i aldersgruppa 6-12 år viser en økning fra 4522 til 4719 i samme tidsrom. Elevtallet i aldersgruppa 13-15 år viser en økning fra 2056 til 2067 i samme tidsrom. Prognose for 2012 viser noe lavere vekst for gruppene 0-5 og 6-12 år, og noe høyere vekst for elevgruppe 13-15 år, sammenlignet med prognose fra 2011.

Denne tendensen forsterker behovet for fokus på kapasitetsutvidelser og vurdering

av fremtidig skolestruktur. Bruk av opptaks- og utjevningsområder og fokus på driftseffektive skoler vil også være virkemidler her.

Det er stor etterspørsel etter barnehageplasser. Det vil bli en utfordring fremover å sørge for balanse mellom behov og antall barnehageplasser (over-/underkapasitet).

Det forutsettes at kommunens planmessige arbeid med kvalitetsutvikling av tjenestetilbudet innen oppvekstområdet videreføres. Tidlig innsats og tidlig inngripen gjennom tverrfaglig samarbeid og innsats vil være av stor betydning i en tid med redusert ressurstilfang.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde oppvekst					
Enhet utvikling	261,30	280,25	272,95	268,45	268,45
Enhet PPT	6,89	12,38	12,38	12,38	12,38
Enhet barnevern	72,45	75,83	75,33	75,33	75,33
Barnehager	69,04	71,30	77,95	83,10	82,90
Skoler (inkl Enhet norsksenteret og Enhet spes. ped. tiltak)	490,13	500,68	498,26	492,46	492,46
Kommunesjef oppvekst	1,61	1,67	1,67	1,67	1,67
Sum kommuneområde oppvekst	901,43	942,11	938,54	933,39	933,19

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2013	Kommentarer
Grunnskole - generelt		Den nye arbeidstidsavtalen må håndteres innenfor grunnskolens budsjett.
Effektivisering /omorganisering spes.ped. tiltak	-3,3	Reduksjon i tilbud som forutsetter omorganisering av forsterkede avdelinger. Budsjettreduksjon på ytterligere 1,7 mill i 2014 og ytterligere 1 mill i 2015. Reduksjonen i 2013 tilsvarer ca. 7 % av budsjetttrammen til dette formålet.
Effektivisering / omorganisering Norsksenteret og av tospråklig opplæring	-2,8	Norsksenteret omorganiseres og får ansvar for mottaksgruppene. Omorganiseringen skal gi økt effektivitet og kvalitet på den to-språklige opplæringen. Norsksenteret må fortsette effektiviseringsarbeidet i 2014 tilsvarende ytterligere 2,2 mill. kr.
Utdanningsvalg, reduksjon hospitering vgs	-0,4	Kjøp av tjenester fra videregående skole halveres. Kommunal fagplan for faget utdanningsvalg på ungdomstrinnet må endres i tråd med dette.
Økt foreldrebetaling SFO	-4,4	Forventet inntjening ved 20 % økning i betalingssatser. Sarpsborg kommune har i dag vesentlig lavere betalingssatser enn sammenlignbare kommuner i Østfold, og vil ha lavere satser også med foreslåtte økning. I Sarpsborg koster en hel plass i 2012 kr 1 810 per mnd. Gjennomsnitt for de fire øvrige store bykommunene i Østfold er kr 2 354 per mnd.

Søskenmoderasjon/reduisert pris	-0,16	Samordning av satser for søskenmoderasjon i barnehage og SFO. Søskenmoderasjon i barnehage er forskriftsfestet til 30 % for barn nr. to. Søskenmoderasjon i SFO endres fra 40 % til 30 % fra august 2013.
Reduksjon utgifter til gjesteelever	-0,5	Skjerpede krav til organisering og dokumentasjon overfor vertskommunene.
Omorganisering av skyssordning	-1,0	Avklaring av ansvar for skyss til private grunnskoler gir en forventet innsparing. Gratis skoleskyss til SFO forsterkede avdelinger avvikles i tråd med ny kommunal retningslinje for skoleskyss.
St.meld. 22, valgfag ungdomstrinn	1,0	Videreføres og utvides med et nytt årstrinn (9. tr.)
Økning tilskuddsprosent fra 92 til 94 %	3,5	Økt tilskudd til drift i ikke-kommunale barnehager.
Nye plasser i private barnehager, økning i 2011 (100 plasser)	9,0	Kapasitetsøkning gjennom utvidelser i ikke-kommunale barnehager.
Nye plasser i private barnehager, økning i 2012 (35)	5,6	Forventede kapasitetsøkninger i ikke-kommunale barnehager.
Netto refusjoner barn i private barnehager, andre kommuner	4,0	Stort antall barnehageplasser i andre kommuner som må refunderes etter nasjonale satser.
Kjøpe idrettsutstyr/leker til barneskolene/SFO	0,1	

Barnehage

Bystyrets vedtak gjennom budsjett 2012 og HP 2012 – 2015 danner grunnlag for en storstilt barnehageutbygging som vil medføre mer effektiv drift i de kommunale barnehagene samtidig som det etableres flere nye barnehageplasser i kommunen.

Utbyggingen går ikke så raskt som det var lagt opp til i forrige handlingsplan. Dette skyldes i hovedsak reguleringsmessige forhold enten knyttet til innsigelser fra fylkeskommune og/eller fylkesmann på tomtevalg, eller det er andre forhold som innebærer at reguleringsarbeidet ikke kan gjennomføres i det tempo det var lagt opp til. Arbeidet fortsetter men det vil kunne bli behov for å foreta mindre endringer for eksempel i valg av tomter.

En konsekvens av forsinkelsene i utbyggingstakten er at den planlagte gjennomføringen av ny organisering og ny bemanningsnorm dermed ikke kan gjennomføres og gi økonomisk innsparing så raskt som planlagt. Dette gir et økt press på den samlede driftsrammen til Sarpsborg kommune.

Parallelt med planlegging og prosjektering av de nye barnehagene er det også foretatt vurderinger av hvordan det kan etableres et midlertidig barnehage tilbud. Det er behov for midlertidige plasser både for å øke barnehagekapasiteten generelt i påvente av den planlagte utbyggingen og som erstatningsplasser under utbygging av enkeltbarnehager.

Ambisjonsnivået i måltavle for barns mestring og læring er satt høyt. Dette er en offensiv målsetting som det må arbeides metodisk og målrettet for å oppnå. Ambisjon for Barn mestrer – er satt med utgangspunkt i den nyutviklede språk- og leseplan. Barnesamtaler gjelder for alle barn fra 3-5 år og skal måle barns trivsel.

Grunnskole, SFO og voksenopplæring

Det er foretatt en grundig vurdering av de ulike innsparingstiltakene i grunnskoleområdet. Innsparingstiltakene består i tiltak som er knyttet til omorganisering av tjenester og effektivisering av drift.

Bystyret har tidligere fattet vedtak om å vurdere omlegging/omorganisering av den tospråklige opplæringen. Dagens organisering innebærer at mange enheter innen oppvekst har ansvar for ulike deler av opplæringen. Dette er ikke optimalt med hensyn til effektivitet og kvalitet i opplæringen. Norsksenteret gjøres derfor til en mer sentral aktør i den tospråklige opplæringen. En rekke nyankomne elever vil ha behov for et særlig innføringstilbud ved bosetting i Sarpsborg. Norsksenteret vil fremstå som en mottaksskole med oppgave å organisere opplæringen av disse elevene i mottaksfasen.

Norsksenteret får også i oppdrag å tilrettelegge den tospråklige opplæringen i langt større grad med utgangspunkt i skjerpede kompetansekrav for morsmålsopplæringen og med større vekt på språkutvikling og lesing enn det som har vært gjort tidligere. Lærere som tilsettes for å gi opplæring i morsmål og tospråklig fagopplæring skal fylle kompetansekravene for denne type stilling. Dersom kompetansekravene ikke oppfylles skal den enkelte skole i samarbeid med Norsksenteret utarbeide et fullgodt alternativ for språkutvikling og leseferdigheter. Den tospråklige fagopplæringen skal i langt større grad enn tidligere være innrettet på elevens språkutvikling og må organiseres slik at elevene inngår i et fellesskap. Den enkelte grunnskole skal fortsatt ha ansvar for å tilrettelegge opplæringen i grunnleggende norsk for denne elevgruppen, men Norsksenteret skal i langt større grad enn tidligere være samarbeidspart for den enkelte grunnskole i forhold til organisering av denne type opplæring. Innsparingene i 2013 er knyttet til effektivisering og omorganisering av mottaksgrupper og endret organisering av morsmålsopplæring/tospråklig fagopplæring. Norsksenteret må påregne ytterligere innstramminger i 2014 med 2,2 mill kr.

Det er igangsatt organisasjonsmessige endringer innenfor det spesialpedagogiske feltet. Bystyret har i tidligere handlingsplaner uttrykt at det må være et mål å redusere omfanget av forsterkede

avdelinger. Det foretas budsjettreduksjoner på dette området som forventes tatt ut gjennom organisatoriske tiltak.

Det må fortsatt legges betydelig vekt på omstillingsarbeid innenfor grunnskoleområdet. Eventuelle bemanningsreduksjoner må gjennomføres på en slik måte at kompetansen i så stor grad som mulig beholdes i skolen. Det må fortsatt styres målrettet mot å redusere andelen ufaglært arbeidskraft. Grunnskolen må forberede reduksjoner ut over i perioden enten som ren nedbemanning eller som følge av strukturelle endringer (nedleggelse av skoler).

Det er i budsjettet tatt høyde for merutgifter knyttet til valgfag og til videre- og etterutdanning i et begrenset omfang.

Ambisjonsnivået for læringsresultatene er fortsatt satt svært høyt. Dette høye ambisjonsnivået må oppfattes å være en offensiv målsetting som det arbeides metodisk, målbevisst og langsiktig for å oppnå.

Barnevern

Det er nylig varslet mulige endringer der oppgaver flyttes fra statlig til kommunalt ansvar. Mulige økonomiske konsekvenser er ikke avklart. I statsbudsjett for 2013 er det varslet en sannsynlig økning i stillingsrammer til barneverntjenesten gjennom øremerkede tilskudd/tildelinger. Barnevernet har økt innsatsen til tverrfaglig samarbeid i førstelinjetjenesten og videreutvikling av forebyggende tiltak i kommunal regi. For å bidra til at barn og unge skal lykkes i egen kommune er utvikling av familiesenter og "barneby"/oppvekstbolig prioriterte områder. Arbeidet med å unngå fristoversittelser videreføres. Det vil være nødvendig å foreta en vurdering av disponeringen av den samlede ressursrammen for å møte utfordringer knyttet til markerte økninger i kostnader til tiltak utenfor hjemmet (fosterhjemsplasseringer). Barnevernets varslede merforbruk i 2012 vil fortsette utover i perioden og må slik sett dekkes

innenfor barnevernets samlede ressursramme. Det er av avgjørende betydning at endret ressursbruk ikke fører til en stans i den meget gode utviklingen

som har funnet sted i barnevernet det siste året.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Ny sentrumsskole (Valaskjold gård - avsluttes)	80,00				
Ny sentrumsskole (Sandesundveien)		0,00	142,00	65,00	
IKT-planen skoler og barnehager	17,00	3,50	3,50	3,50	4,00
Kapasitetstiltak skole generelt	8,00	9,00	12,00	12,00	12,00
Ventilasjon Kruseløkka skole formingsbygg		8,50			
Sum skoler	105,00	21,00	157,50	80,50	16,00
Barnehager					
Rehabilitering av barnehager	3,0	3,00	3,00		
Utbygging og rehabilitering Vestvold barnehage	18,5				
Ny barnehage Tindlund		17,00	19,00	1,00	
Ny barnehage Hafslundsøy	6,0		8,00	24,00	1,00
Ny permanent barnehage Sandbakken	10,0	12,00	17,00		
Ny barnehage Skjeberg		2,00	42,00	1,00	
Midlertidig barnehage Hafslundsøy			1,00		
Midlertidig barnehage Tindlundområdet		6,00			
Barnehagebuss		2,00			
Utskifting lekeapparater (skoler og barnehager)	0,50	0,50	0,50	0,50	1,00
Sum barnehager	38,00	42,50	90,50	26,50	2,00
Barnevern					
Oppgradering av familiesenter	2,00	1,00			
Sum barnevern	2,00	1,00	0,00	0,00	0,00
Sum kommuneområde oppvekst		64,50	248,00	107,00	18,00

De viktigste investeringsprioriteringene

Barnehage

Investeringsbudsjettet er preget av en meget offensiv satsing på barnehageutbygging. Bystyrets vedtak om bygging av nye barnehager står ved lag men er justert i forhold til nye fremdriftsplaner. Etter revidert plan skal nye barnehager på Sandbakken, Tindlund, Søndre Skjeberg, Sentrum og Vestvold

åpne i 2014 mens Hafslundsøy åpner i 2015.

Det er lagt inn kostnader til en barnehagebuss som en del av det midlertidige barnehagetilbudet. Busskonseptet kan lett omgjøres til et permanent tilbud når barnehageutbyggingen har kommet noe

lengre. Det innebærer at investeringskostnadene kan nyttiggjøres fullt ut også etter at den midlertidige ordningen opphører.

For øvrig vil rådmannen vise til egne saker om barnehageutbyggingen og etablering av midlertidige løsninger.

Grunnskole, SFO og voksenopplæring
Det prosjekteres ny barneskole i sentrum for et elevtall på ca. 550 elever som skal kunne dekke fremtidig elevtallsvekst innenfor Sandesundsveien skoles opptaksområde.

Elevtallsprognosene tilsier behov for kapasitetsøkning på grunnskoleområdet årlig i handlingsplanperioden og det er behov for å foreta en planmessig omgjøring av skoleanlegg med sikte på større fleksibilitet og driftseffektive organiseringsformer i grunnskolen.

I løpet av planperioden vil det utkrystallisere seg nærmere en skolestruktur for fremtiden. I budsjettperioden er det allerede nå varslet

strukturelle tiltak ut fra Sarpsborg kommunes økonomiske situasjon uten at det foregriper det utredningsarbeidet som er igangsatt.

Ny kommunedelplan for skolekapasitet i Sarpsborg kommune vil vurdere framtidig behov for skolekapasitet i den enkelte skolekrets basert på nye elevtallsprognoser og kommuneplanens arealdel. Planen vil også vurdere gjeldende arealnorm og effektivisering basert på fleksibel bruk av undervisningsarealet.

Det er avsatt investeringsmidler til ventilasjonsanlegg ved Kruseløkka ungdomsskole.

Barnevern

Arbeid med lokalisering/utbedring av familiesenter og "barneby"/oppvekstbolig er startet. Tiltakene vil på sikt medføre at kommunen kjøper færre private og/eller statlige tiltak, og barn/unge sikres helhetlig hjelp i egen kommune.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde oppvekst		
MEDARBEIDER	Resultat	Ambisjon 2013
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,3	-
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	8,4 %	-
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	84,1 %	-
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	120	-
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	Ny	-
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	-0,2 %	0 %
BRUKER		
Enhet PPT		
B.2 Barn og unge mestrer - PPT		

B.2.1 PPT antall nye henvisninger	Ny	< 128
B.2.2 PPT sakkyndige tilrådinger med anbefaling om rettighet	Ny	-
B.2.3 PPT fristoversittelse behandlingstid	Ny	0 %
Enhet barnevern		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet - Barnevern	4,7	4,5
B.2 Tidlig innsats		
B.2.1 Fristoversittelse undersøkelse	4,2 %	0 %
B.2.2 Hjelpetiltak i hjemmet	325	275
B.2.3 Barn under omsorg	100	95
B.2.4 Antall plasseringer utenfor Sarpsborg kommune	Ny	-
B.3 Gode levekår		
B.3.1 Andel barn med undersøkelse ifht. antall innbyggere 0 -17 år	1,9 %	2,9 %
B.3.2 Andel barn med barnevernstiltak ifht. innbyggere 0-17 år	3,9 %	3,6 %
Barnehagene i Sarpsborg		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet - Barnehage	4,7	4,9
B.2 Barn og unge mestrer		
B.2.1 Antall igangsatte tiltak for språkutvikling ²⁶	Ny	20
B.3 Et utviklende læringsmiljø		
B.3.1 Andel gjennomførte barnesamtaler ²⁷	Ny	100 %
B.3.2 Trivsel ²⁸	Ny	3
Grunnskole, SFO og voksenopplæring		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1.2 Opplevd kvalitet - Skole ²⁹	3,9	4,5
B.1.1.2 Opplevd kvalitet - SFO	4,4	4,5
B.2 Barn og unge mestrer - Barneskole		
B.2.1 Leseferdighet 5. trinn	1,9	2,1
B.2.2 Regneferdighet 5. trinn	1,9	2,1
B.2.3 Motivasjon for læring (7.trinn)	4,3	4,6
B.2 Barn og unge mestrer - Ungdomsskole		
B.2.4 Grunnskolepoeng	38,5	39,1
B.2.5 Eksamensresultat, skriftlig	3,2	3,5

²⁶ Gjennomsnitt barnehageenheter

²⁷ Andel 3-5 åringer

²⁸ 3 – 5 åringer, skala 1 – 3 hvor 3 er best

²⁹ Foreldreundersøkelsen, området "Dialog og medvirkning" - Utdanningsdirektoratet

B.2.6.1 Leseferdighet 8. trinn	2,9	3,0
B.2.6.2 Leseferdighet 9. trinn	3,3	3,4
B.2.7.1 Regneferdighet 8. trinn	3,0	3,1
B.2.7.2 Regneferdighet 9. trinn	3,2	3,3
B.2.8 Motivasjon for læring (10.trinn)	3,9	4,3
B.2.9 Overgang til VG opplæring	95,4 %	98,0 %
B.2 Mestring - Voksenopplæring		
B.2.10.1 IMDI test muntlig	95 %	90 %
B.2.10.2 IMDI test skriftlig ³⁰	67 %	65 %
B.3 Et utviklende læringsmiljø (7 og 10 trinn)		
B.3.1 Trivsel med lærerne 7. trinn	4,2	4,5
B.3.2 Mobbing 7 trinn - (1=Bra - 5=Dårlig)	1,4	1,0
B.3.3 Veiledning i fagene 7. trinn	3,3	4,0
B.3.4 Trivsel med lærerne 10. trinn	3,9	4,2
B.3.5 Mobbing 10 trinn - (1=Bra - 5=Dårlig)	1,3	1,0
B.3.6 Veiledning i fagene 10. trinn	3,1	3,8

³⁰ Norsk og samfunnskunnskap voksne minoritetsspråklig

KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN, ØKONOMI OG KULTUR

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Enhet økonomi	Har sammen med Enhet plan og samfunnsutvikling et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan-, styrings- og rapporteringssystem. Koordinerer kommunens plan- og budsjettarbeid. Er støttefunksjoner overfor kommuneområder og enheter, spesielt innenfor økonomi og innkjøp. Avlegger regnskap. Forestå kommunens finansforvaltning. Overordnet ansvar for internkontroll.	Ta ut effektiviseringspotensialet av nye IKT-systemer innenfor økonomi, innkjøp, virksomhetsstyring og internkontroll i alle deler av kommunen. Kontinuerlig effektivisere driften av enheten for å kunne håndtere et stadig større volum innenfor regnskap.
Kemner	Avlegge regnskap for skatt og påse at skatter og krav som blir utlignet/fastsatt innkreves og at tiltak mot skatte- og avgiftsunndragelse iverksettes. Herunder sikring av riktig fakturering og innfordring av kommunale krav.	Kemnerkontoret følger overordnet skattemyndighets strategi, og jobber mot målene: Åpenhet, brukervennlig offentlig sektor, kvalitetskultur og et kompetansemiljø. I et samfunn som kontinuerlig er i utvikling og med økende krav, er kemnerkontorets hovedutfordring å møte dette ved stadig å kunne fornye seg. Denne fornyingen innebærer i stor grad behov for økt formell kompetanse.
Plan og samfunnsutvikling	Har sammen med Enhet økonomi et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan-, styrings- og rapporteringssystem. Veileder kommuneområder og enheter i planarbeid. Rullerer og følger opp planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel. Koordinerer og initierer utviklings- og planarbeid regionalt. Utarbeider arealplaner Saksbehandle områdeplaner og detaljplaner	Videreutvikle og implementere kommunens plan- og styringssystem. Ha god oversikt over samfunnsutviklingstrekk, herunder befolkningsendringer, næringsutvikling, levekår og folkehelse. Styrke kommunens samfunnsutviklerrolle gjennom planlegging og eksternt samarbeid. Fokus på gode og effektive planprosesser som styrker planers gjennomføringskraft Arbeide for et levende bysentrum og byfornyelse. Være pådriver i transformasjonsprosesser og sørge for fortetting med kvalitet. Sikre tilstrekkelige og attraktive arealer for bolig og næring.

	Utvikler effektive og miljøvennlige transportsystemer Er pådriver, initierer og koordinerer miljøarbeid i kommunen. Utarbeider og bidrar til gjennomføring av kommunens klima- og energiplan og Framtidens byer. Utarbeider vannforvaltningsplan. Følger opp vannforskriften gjennom deltakelse i prosjekt Vannområde Glomma sør. Er pådriver, initierer og koordinerer kommunens folkehelsearbeid. Bidrar til å sikre levekårs- og folkehelseperspektivet i kommunens planer og gjennom tiltak.	Nye helhetlige samferdselsløsninger som tar hensyn til sentrumsutvikling og miljø. Iverksette tiltak for å løse miljø- og klimautfordringene. Utvikle Sarpsborg til en by med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø. Overvåke og iverksette tiltak for å sikre god kvalitet i vannforekomstene. Kunnskapsbygging, samhandling og fokus på helsefremmende og forebyggende innsats. Innarbeide folkehelseperspektivet i planarbeid. Mobilisere det frivillige folkehelsearbeidet. Følge opp levekårskartleggingen i planer og ved prioritering av tiltak.
Kultur	Bidra til at kultur er et bærende element i by- og samfunnsutviklingen i Sarpsborg. Legge til rette for og produsere, utvikle og formidle kunst, kultur og fritidstilbud for alle innbyggere, men med hovedfokus på barn og unge. Drift av hovedbiblioteket og områdebibliotek. Utvikling av parker, lekeplasser, friområder, kulturminner og innfartsårer. Drift og utvikling av kulturskolen med fagområdene musikk, billedkunst, dans, drama og nysirkus. Stimulere lag, foreninger og andre til økt aktivitet gjennom bl.a. formidling av tilskudd.	Kultur skal gjennomsyre og binde sammen samfunnet Sarpsborg ved at det fra kommunens side legges til rette for dette. Utvikle et godt samarbeid mellom ulike kulturaktører, næringsliv og enkeltpersoner. Skape gode arenaer og møteplasser for produksjon og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud. Videreutvikle bibliotekets tjenester med utgangspunkt i den nye mediehverdagen og publikums endrede behov og krav. Tiltak alene og samarbeid med andre for å sørge for god opparbeidelse, skjøtsel, formidling og informasjon mot 2016. Utvikle og legge til rette for å imøtekomme brukernes ønsker og behov og kommunens mål. Samarbeid med grunnskolen for å gi kulturskoletilbud via i grunnskolen for eksempel gjennom SFO. Bruke tilskuddsordningene som aktivt verktøy for å fremme kommunens kulturpolitiske mål.
Byjubileet	Enhet byjubileet har ansvaret for å koordinere planlegging og gjennomføring av tusenårsjubileet og er å anse som en	Det viktigste suksesskriteriet for tusenårsjubileet er å sikre eierskap til jubileet i Sarpsborg samfunnet slik

	stabsfunksjon/sekretariat for jubileumskomiteen. Jubileumskomiteen har ansvaret for å forberede og gjennomføre byjubileet og har selvstendig myndighet innenfor eget budsjett og handlingsprogram vedtatt av bystyret og delegert til plan- og økonomiutvalget. Enheten skal legge til rette for en bred involvering blant ulike grupper i samfunnet i arbeidet med jubileet. Den har også pådriver- og koordineringsansvar overfor kommuneområdenes satsning på tusenårsjubileet.	at grupper og enkeltpersoner selv tar initiativ til satsninger fram mot 2016. Mange av tiltakene i Handlingsplanen for tusenårsjubileet vil ikke være realiserbare ved kun å basere seg på bidrag fra jubileets økonomiske ramme slik den er i dag, og det må jobbes for at andre, både private og offentlige aktører, bidrar økonomisk og praktisk for å realisere målsettingene for jubileet. Fokuset på involvering og lokal forankring vil være sterkt. Det må sikres god sammenheng mellom kommuneområdenes satsninger fram mot 2016 og de tiltakene som settes i gang i regi av jubileumskomiteen (ref. Handlingsplan for tusenårsjubileet 2012-2016).
Eiendoms- og næringsutvikling	Strategisk utvikling av kommunens nærings- og boligarealer. Bidra i transformasjonsprosesser og håndtere eiendomsdisposisjoner. Ansvar for leiekontrakter. Utvikling og oppfølging av kommunens næringspolitikk. Oppfølging av kommunens eierskap i eksterne selskaper.	Enheten vil være under etablering i 2013.

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

Kommuneplan 2011-2023,

Sarpsborg – der barn og unge lykkes

Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts- og aktivitetsby. Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende. Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier. Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter og næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning. Næringslivet og kommunen skal tilby arbeid til alle grupper av arbeidssøkende. Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å

bedre levekår. Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne. Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport og arbeidsforhold. Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi. Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning.

Kommuneplanens arealdel 2011-2020

Tilgang på arealer må være tilstrekkelig og tilfredsstillende ulike utbyggingsbehov. Fortetting skal skje med kvalitet, og den skal bevare/styrke eksisterende bomiljøkvaliteter. Barn og unge skal ha tilstrekkelige og gode leke- og

aktivitetsområder. Barneskolen skal utgjøre et naturlig tyngdepunkt i lokalsamfunnet. Det skal sikres sammenhengende grønnstruktur i byområdet og tettstedene med forbindelser til de omkringliggende markaområdene. Det skal være et klart skille by-land og byspredning skal unngås.

Sentrumsplan 2004-2016

Det skal utvikles en levende, attraktiv og vakker bykjerne. Bykjernen skal styrkes som møteplass slik at sentrum blir et attraktivt sted å bo og arbeide, samt å motta service-, kultur- og fritidstilbud. Det skal skape gode betingelser for varehandel og næringsutvikling, utvikles en attraktiv gågate og et nytt, attraktivt Sarpsborg Torg. Barneskole, bibliotek og kulturhus skal lokaliseres i en byutvikling som genererer liv. Barn og unge skal sikres tilstrekkelige og egnede arealer. Det skal sikres sammenhengende grønnstrukturer og hovedtrafikk-gater skal videreutvikles med trekker og allégater.

Kystsonenplan 2007-2020

Kystsonenplanen skal bidra til å opprettholde og forbedre mulighetene for å utøve det allmenne friluftslivet i kystsonen. Det skal utformes virkemidler som er forutsigbare og som forenkler saksbehandlingen. Nedbygging og forringelse av viktige landskapstyper og områder skal forhindres.

Framtidsbyen, avtale for perioden 2008-2014

Sarpsborg deltar som en av 13 byer i samarbeidsprogrammet Framtidens byer. Målet er å redusere klimagassutslipp, forbedre det fysiske bymiljøet og tilpasse seg klimaendringer. Satsingsområdene er:

1. Areal- og transport: Fokus på utbyggingsmønster, bymiljø og tilrettelegging av miljøvennlig transport.
2. Energibruk i bygg: Energieffektivisering og mer bruk av fornybar energi kan bidra til reduksjon av klimagassutslipp. Fokus på framtidrettede bygg gjennom pilotprosjekter.
3. Forbruksmønster og avfall: Forbruk har i økende grad bidratt til klimagassutslipp og det må settes

fokus både på egenproduksjon og import.

4. Tilpasning til klimaendringer: Gode tilpasninger kan redusere skader, for eksempel ved flom og ras. Klimascenarier er en forutsetning.

Delmålet Bedre bymiljø har fått forsterket fokus fra 2011. Bedre bymiljø omfatter både sosiale, økonomiske og miljømessige aspekter.

Kommunen, som sentral part sammen med innbyggere og næringsliv, må avklare sin rolle som samfunnsutvikler, tjenesteprodusent, planmyndighet og eiendomsbesitter.

Kommunedelplan for klima- og energi 2011-2020

Klima- og energiplanen utgjør fundamentet for kommunens strategiske og konkrete arbeid for å bedre bymiljøet og redusere Sarpsborgsamfunnet utslipp av klimagasser. Den beskriver strategier og tiltak for å nå målene. Fem innsatsområder er fokusert. Det ene er kunnskapsbygging og holdningsskapende arbeid. De fire andre sammenfaller med satsingene i Framtidens byer. Planens handlingsdel for 2011 – 2014 følges opp gjennom en rekke planer og oppgaver som ulike kommuneområder har ansvar for.

Partnerskapsavtalen Østfoldhelse 2010-2014

- Redusere den totale risikobelastningen og gjennom helsefremmende arbeid oppnå positive resultater for den enkelte og samfunnet.
- Fremme helhetstenkning der helsefremmende og forebyggende strategier og aktiviteter inngår i all planlegging.
- Skape grunnlag for samarbeid på tvers av sektorer, nivåer og profesjoner.
- Mobilisere nærmiljøene til innsats.
- Utvikle praktiske metoder i folkehelsearbeidet. Bygge opp kunnskap. Dokumentere effekt av innsats.

Skatteinnkreving – virksomhetsplan

Kemner i egenskap av skatteoppkrever utarbeider virksomhetsplaner som

oversendes Skatt Øst hvert år. Så langt det passer samordnes disse planene med strategier for innføring av kommunale krav. I strategiene som utarbeides legges det vekt på:

- Åpenhet
- Brukervennlig offentlig sektor
- Kvalitetskultur
- Kompetansemiljø

I alt arbeid som utføres på kernerkontoret blir kommunens identitet og overordnede mål hensyntatt.

Kommunedelplan kultur – mål og strategidel 2013-2023

Planen utdyper mål og strategier på kulturområdet vedtatt i Kommuneplanens samfunnsdel og skal danne grunnlaget for Sarpsborg kommunes langsiktige kulturpolitikk. Likedan avklarer planen kommunens rolle i utvikling av kulturlivet. Planens intensjon er å legge til rette for og styrke vekst og utviklingsmulighetene for kulturlivet i Sarpsborg samt legge til rette for kreativitet som kan bidra til å utvikle samarbeid, inkludering, næring og forebygge helseproblemer.

Kommunedelplan kultur har syv satsningsområder:

1. Kulturell kompetanse
2. Kulturbasert nyskaping, herunder å stimulere kunst og kulturmiljøer
3. Kulturarenaer og sosiale møteplasser
4. Identitet og omdømme
5. Regionalt kultursamarbeid
6. Internasjonalt kultursamarbeid
7. Kultur og folkehelse

Fire gjennomgående temaer gjelder for alle de syv satsningsområdene: Barn og unge, eldre, mangfold og universell utforming.

Kommunedelplan for fysisk aktivitet i Sarpsborg (2005- 2016)

Planen omtaler den overordnede målsetting og utvikling. Planen beskriver det langsiktige behovet for å legge til rette for både organisert og uorganisert fysisk aktivitet. Revidert plan vil bli lagt fram til politisk behandling i løpet av 2013.

Kommunedelplan for kulturminner i Sarpsborg kommune – nyere kulturminner (2005-2016)

Planen gir kommunen det nødvendige verktøy i arbeidet med å forvalte vår kulturarv, forankrer kulturminnevern som tema og setter fokus på viktigheten av at Sarpsborgs innbyggere får økt bevissthet og kunnskap om kulturminner og hva dette representerer av verdier for samfunnet og den enkelte sarping. Handlingsdel og temakart til planen vil bli revidert i 2013.

Strategier og tiltak for Sarpsborg kommunes kulturtilbud til barn og unge (KULT 2011)

KULT setter fokus på aktuelle strategier for å utvikle kulturtiltak for barn og unge i Sarpsborg.

Den kulturelle skolesekken i Sarpsborg (KISS)

Gjennom kommunens satsning på den kulturelle skolesekken får alle grunnskoleelevene uansett sosial og økonomisk bakgrunn møte profesjonell kunst og kultur.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2013	De viktigste resultatene 2014-2016
Vedtatte planer		
Planstrategi 2012-2015	Planstrategien legges til grunn i alle kommunale planer.	Planstrategien legges til grunn i alle kommunale planer i denne perioden. Planstrategien revideres i 2016 (ny periode 2017 – 2021).
Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023	Resultater følger av prioriteringer i HP 2013 – 2016 samt i kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner.	Resultater følger av prioriteringer i HP samt i kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner.
Kommuneplanens arealdel 2011-2020 Kommuneplanens arealdel 2014-2023, inkludert kystsonen:	God bolig- og næringsutvikling som bidrar til konsentrert byutvikling. Kommuneplanens arealdel 2014-2023 er sendt på høring/off. ettersyn.	God bolig- og næringsutvikling som bidrar til konsentrert byutvikling. Kommuneplanens arealdel og kystsonenplanen 2014-2023 er vedtatt. Arealdelen viser langsiktig utbyggingsretning mot 2050. Planen inneholder tilstrekkelige og attraktive utbyggingsområder som følger opp kommunens ambisjoner om befolkningsvekst, miljøvennlige transportløsninger, levende sentrum, gode rekreasjonsområder og langsiktig jordvernstrategi. Kystsonenplanen gir større forutsigbarhet, gir rammer for utvikling av småbåthavner, verner sårbare områder og ivaretar bedre allmenn tilgjengelighet. Utvikling av Høysandområdet er avklart.
Framtidsbyen Sarpsborg og Kommunedelplan for klima og energi 2011-2020	Miljø- og klimaregnskap inkludert indikatorer er utarbeidet. Arbeidet med miljøledelse/miljøsertifisering er videreført og fire eksterne og åtte interne virksomheter er miljøsertifisert. Miljøarrangementer er gjennomført. Framtidens byer (Bedre bymiljø) koples opp mot byjubileet. Økt kunnskap og bevissthet internt og eksternt om klima- og energispørsmål.	Prioriterte tiltak er iverksatt i samsvar med klima- og energiplanen og arbeidet som gjøres i Klima Østfold.
Kommunedelplan sentrum 2004-2016 Kommunedelplan sentrum 2013-2023	Redskap for håndtering av fortetningsprosjekter, næringsutvikling, estetikk og vern. Ny plan er vedtatt. Gjennomføring av plan påbegynt:	Redskap for håndtering av fortetningsprosjekter, næringsutvikling, estetikk og vern. Mål er økt aktivitet i sentrum og bedre bymiljø estetisk, sosialt og

	• Sett av tiltak for å påvirke utviklingen i Østre bydel på en positiv måte er lagt fram for politisk behandling og igangsatt. • Tiltak som bygger opp under byjubileet er påbegynt.	miljømessig. Tiltak skal bidra til levekårsforbedringer og et attraktivt sentrum. Realisering av sentrumsplanen må sees i sammenheng med levekårskartlegging på sonenivå, byjubileet, belønningsavtale og Framtidens byer.
Trafikksikkerhetsplan 2010-2013	Prioriterte tiltak iverksatt. Rullering av TS-plan 2010-2013. Fokus på sammenhengende trygge skoleveger som må sees i sammenheng med hovedvegnett for sykkel. Ny planperiode 2014-2017.	Prioriterte tiltak i TS-plan 2014 – 2017 er iverksatt.
Kommunedelplan for kultur	Kommunedelplan kultur, mål og strategidel 2013-2023 vedtas av bystyret.	Kommunedelplan kultur er en svært viktig premissleverandør for by- og samfunnsutviklingen i Sarpsborg. Planens mål og strategier implementeres i de ulike kommuneområdene gjennom konkrete tiltak.
Kommunedelplan for kulturminner	Arbeidet med å revidere handlingsdel for Kommunedelplan kulturminner er igangsatt.	Handlingsdel for Kommunedelplan kulturminner er revidert og oppdatert. Relevante temakart innarbeidet i kommuneplanens arealdel. Kulturminnene er vedlikeholdt i henhold til vedtatt plan. Samarbeid om planarbeidet med Østfold fylkeskommune, vil kunne bidra til å utløse statlige og fylkeskommunale midler til tilrettelegging og informasjonstiltak ved kulturminnene i kommunen.
Kommunedelplan fysisk aktivitet	Kommunedelplan for fysisk aktivitet er revidert og vedtatt av bystyret.	Etablert et kvalitetsmessig bedre styringsverktøy for utvikling/utbedring av friluft-, nærmiljø- og idrettsanlegg.
Planer som skal utarbeides		
Kommunedelplan for Sandesund - Greåker	Planprogram vedtatt.	Kommunedelplan for Sandesund – Greåker vedtatt. Planen legger til rette for å etablere attraktive og bærekraftige bo- og leveområder som ivaretar den historiske identiteten, stedskvalitetene og bedrer tilgangen til elva.
Kommunedelplan for fv 118 ny bru over Glomma i Sarpsborg / rv 111 øst for Hafslund	Planprogram er vedtatt.	Kommunedelplan er vedtatt. Grunnlag for regulering og bygging av ny veiforbindelse over Glomma (realisering av bypakke)
Plattform for folkehelse	Plattform er vedtatt. Inneholder mål og strategier for lokal folkehelsesatsing. Redskap for å fremme folkehelse og	

	imøtekomme nytt lovverk.	
Kommunedelplan for miljø		Vurderes i forbindelse med avslutning av prosjekt Framtidens byer.
Prosjekter/enkelt saker		
Hovedsatsningene i enhet kultur skal inngå som en del av Sarpsborgs tusenårsjubileum for så etter 2016 igjen å framstå som solide enkeltarrangement	Satsingene omkring Olavsdagene, Litteraturuka og Ungdommens Kulturmønstring videreføres.	Olavsdagene vil i årene frem til 2016 være en arena for å vekke lokalt engasjement, utvikle unike kulturelle opplevelser og formidle levende historie fra Sarpsborg. Litteraturuka utvikles til å inngå som en del av feiringen i 2016. Landsmønstringen for Ungdommens kulturmønstring (UKM) legges til Sarpsborg i 2016.
Handlingsplan for tusenårsjubileet 2012-2016	Handlingsplanen for tusenårsjubiléet peker ut fire hovedprosjekter fram mot 2016: - Kreativ byutvikling - Historie - Arrangementer og festligheter - Stimuleringspott I løpet av 2013 vil man igangsette delprosjekter innunder alle fire hovedprosjekter.	Handlingsprogrammet revideres ut i fra disponible ressurser frem mot 2016.
Bypakke Nedre Glomma	Endelig behandling av bompengefinansiering av Bypakke Nedre Glomma.	Planlegging av prosjekter er i gang. Første prosjekt har byggestart i 2016.
5-årig samarbeidsavtale for areal- og transportutviklingen i Nedre Glomma	Samarbeidsavtalen er fulgt opp: • Det er inngått 4-årig avtale med staten om belønningsmidler for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk. • Det er gjennomført regional handelsanalyse og lokaliseringanalyse for næringsarealer. Startet utredning om felles regional parkeringspolitikk, inkludert nye parkeringsnormer.	• Belønningsavtale med staten er fulgt opp. • Regional handelsanalyse og lokaliseringanalyse for næringsarealer er fulgt opp i kommuneplanenes arealdel. Felles regional parkeringspolitikk er vedtatt.
Hovedvegnett for sykkel	Realisering gjennom kommunale midler og Belønningsavtale. Arbeidet koordineres gjennom Sykkelbyen Nedre Glomma.	En løpende vurdering av lokalisering av sykkelrutene med fokus på framkommelighet for transportsyklisten. Realisering gjennom kommunale midler, belønningsavtale og Bypakke Nedre Glomma. Bygging av ny sykkelbru mellom Opsund og Hafslundsøy.
Boligpolitisk plattform	Helhetlig boligpolitisk plattform som ser boligutvikling i en	Varierte tomte- og boligtilbud som ivaretar etterspørsel til ulike grupper.

	strategisk sammenheng er vedtatt. Avklarer boligpolitiske tiltak, herunder kommunens rolle blant annet som strategisk eiendomsutvikler. Tiltak igangsatt. Treårig utviklingsprogram (samarbeid med Husbanken) for styrking av den boligsosiale innsatsen for vanskeligstilte på boligmarkedet følges.	
Handlingsprogram for næringsutvikling i Sarpsborg	Avklare tiltak for samarbeid med og styrking av næringslivet. Tydeliggjøre kommunens rolle for å styrke verdiskaping/næringsutvikling i kommunen. Ses i sammenheng med regionrådets anbefaling om regional plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling.	Tiltak iverksatt.
Regional plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling (regionrådets anbefaling)	Regional plan vedtatt. Grunnlag for interkommunalt samarbeid som skal bidra til styrking av verdiskaping og næringsutvikling i regionen	Tiltak iverksatt.
Vannforvaltning; oppfølging av EUs vannrammedirektiv	Forslag til miljømål for vannforekomstene i Sarpsborg (og i øvrige deler av vannområdet Glomma Sør) basert på karakteriseringsarbeidet som ble gjennomført 2012 er utarbeidet.	Vannområdet startet arbeidet i 2010 og følger framdriften fastsatt i Vannforskriften der forvaltningsplan med tiltaksprogram skal vedtas i 2015, Målet om god vannkvalitet skal være nådd innen 2021.
Strategisk støykartlegging (etter forurensningsforskriften kap. 5 og retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442)). Samarbeid med Fredrikstad.	Støyvarselkart iht. T-1442 er utarbeidet. Resultater fra støykartleggingen implementeres i kommuneplanens arealdel. Handlingsplaner for å redusere støyplager foreligger senest 30.06.13 (lovpålagt). Kartlegging av støy og HP skal oppdateres hvert 5. år.	Tiltak iverksatt.
Utbyggingsavtaler	Bruk av utbyggingsavtaler er innført. Muliggjør raskere gjennomføring av reguleringsplaner.	Bruk av utbyggingsavtaler er innført. Muliggjør raskere gjennomføring av reguleringsplaner.
Grønnstrukturutredning	Arbeidet igangsatt.	Vedtatt som faglig grunnlagsdokument for revidering av kommuneplanens arealdel. GIS-løsning av grønnstrukturutredningen foreligger. Verktøy ved reguleringsplanlegging og byggesaksbehandling.

Plattform for frivillighet	Politikk for kommunens samarbeid med frivillig sektor. Tiltak iverksatt.	
Levekårskartlegging på sonenivå	Grunnlag for planarbeid og for prioritering av tiltak. Tiltak iverksatt.	Levekårsrapport nr. 2 er utarbeidet. Utviklingstrekk vurdert. Tiltak igangsatt.
Detaljprosjekt gågate	Detaljprosjekt foreligger. Plan for gjennomføring utarbeidet.	Gjennomføring igangsatt.
Innkjøpsstrategi	Innkjøpsstrategi for Sarpsborg kommune er vedtatt.	Strategien er innført på alle nivå i kommunen.
Nytt bibliotek og kulturhus	Valg av konsept og lokalisering er avklart.	Fond som grunnlag for egenkapital i nytt kulturhus/bibliotek er etablert.
Nasjonalt sirkussenter og nasjonalt sirkusmuseum i Sarpsborg	Mulighetene for fast lokalisering av Sirkuslandsbyen Cirkus Xanti og etablering av et nasjonalt sirkusmuseum gjennom samarbeid med Østfold fylkeskommune, Fredrikstad kommune. Østfoldmuseet og Borgarsyssel museum er avklart.	
Tilskuddsordningene gjennomgås	Tilskuddsordninger til idrett og kultur er ferdig revidert og politisk vedtatt.	Tilskuddsordningene brukes som aktivt verktøy for å fremme kommunens kulturpolitiske mål.
Skisse for framtidig utvikling av Glengshølen	Skissen er ferdig behandlet.	Området er videreutviklet til bruk for barn, ungdom og voksne. Et skateanlegg inngår som en del av tilbudet i Glengshølen.
Plattform for Sarpsborg kulturskole	Utarbeide plattform for Sarpsborg kulturskole. Dokumentet legges fram for politisk behandling.	Implementere plattform for kulturkolen.
Organisert samarbeid mellom kommune og næringsliv	Felle organisasjon mellom kommune og næringsliv er etablert og operativ.	Felle organisasjon mellom kommune og næringsliv er etablert og operativ.
Opprusting av Kulås Amfi og Kulåsparken	• Omfang av opprusting av Kulås Amfi og scene avklares og igangsettes. • Handlingsprogram, inkludert skjøtselsplan, for opprusting av øvrige deler av parken utarbeides.	Amfi og scene ferdigstilles. Tiltak iverksettes.
Verbalvedtak i bystyret	Rådmannen utreder en oppgradering av scenen på torget, inkludert tak over scenen. Det vurderes alternative bruksmuligheter for scenen når det ikke er arrangementer der. Videre utredes muligheter for ytterligere belysning av hele torgområdet.	
	Rådmannen vurderer organiseringen av og oppgaver	

	for frivilligsentralene i Sarpsborg.	
	Administrasjonen bes om å utarbeide en estetisk og funksjonell opprustning av friområdet rundt badeplassen på Tunevannet og friområdet i Glengshølen.	

Andre planforutsetninger

Befolkningsvekst bidrar til økt utbyggingsbehov og derved økt

etterspørsel etter kommunale tjenester som bl.a. behandling av planer.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi	17,31	17,51	17,51	17,51	17,51
Enhet kemner	12,45	13,26	12,76	12,76	12,76
Enhet plan og samfunnsutvikling	18,54	17,99	17,69	17,59	17,59
Enhet Kultur	40,43	42,25	42,50	42,55	42,55
Kirken	23,45	23,52	23,52	23,52	23,52
Byjubileet	1,51	1,56	2,06	2,56	2,56
Enhet eiendom og næring	0,00	6,11	5,56	5,56	5,56
Kommunesjef samfunn, økonomi og kultur	2,28	2,82	2,82	2,82	2,82
Sum kommuneomr. samf., økonomi og kultur	115,96	125,02	124,42	124,87	124,87

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2013	Kommentarer
Økonomi – redusert kapasitet	-0,5	Tas ut i form av redusert bemanning.
Kemner – effektivisering i forbindelse med fakturering av helse- og omsorgstjenester	-0,3	Rutinemessing og manuelt arbeid i forbindelse med fakturering vil effektiviseres gjennom at eksisterende IKT-system utnyttes fullt ut. Effektivisering tilsvarer en 50 % stilling.
Hornnes bibliotek opphører som folkebibliotek	-0,2	Hornnes bibliotek videreføres utelukkende som skolebibliotek. Funksjonen som folkebibliotek legges til Skjeberg bibliotek, Hovedbiblioteket eller Tune bibliotek.
Generell reduksjon av aktivitetsnivået ved team kulturproduksjon	-0,05	Antallet fritidsklubber vurderes.
Tilskuddet til voksenopplæring opphører	-0,2	Det kommunale tilskuddet til voksenopplæring i regi av godkjente studieorganisasjoner reduseres.
Ny næringsorganisering	0,45	0,45 hvert år i planperioden.
Reduksjon i tilskudd Vekst i Sarpsborg	-0,7	-0,7 hvert år i planperioden.

Frivilligsentralene	0,1	0,1 hvert år i planperioden.
Økning av tilskuddet til Storedal museum med kr 65 000, jf. vedtak i plan og økonomiutvalget i sak 11/07804	0,07	Den samlede overføringen til Storedal museum utgjør fra 2013 0,3 mill. kr per år.
Økning av rammen til kulturskolen med bakgrunn i føringer i statsbudsjettet for 2013	0,7	Tilbud ved kulturskole gis gjennom grunnskolen for eksempel i tilknytning til SFO.
Overføringen til kirken reduseres	-0,7	Reduksjonen vil medføre redusert vedlikehold.
Kapasitetsreduksjon Enhet plan og samfunnsutvikling	-0,5	Reduksjon i bemanning på oversiktsplanlegging.
Overføring til Enhet byjubileet fra disposisjonsfond avsatt til jubileumsformål	1,25	Ved inngangen til 2013 står det 0,959 mill.kr på disposisjonsfond avsatt til jubileumsformål. Denne summen reduseres da med 1, 25 mill. kr.

Enhet økonomi

Arbeidet med innføring av nytt ERP-system med funksjonalitet for regnskap, lønn, fakturering m.m. ble avsluttet 31.12.11. I tillegg ble det i løpet av 2011 tatt i bruk systemer for internkontroll samt styring og rapportering. Det vil fortsatt måtte jobbes med å ta ut det fulle effektiviseringspotensialet av systemene i alle deler av kommuneorganisasjonen. Opplæring av ansatte i bruk av systemene vil i den forbindelse være en prioritert oppgave.

Enhet kultur

Det er i driftsbudsjettet lagt opp til en reduksjon av enhet kultur sin ramme på i overkant av 1 mill. kr. Reduksjonen er videreført i hele handlingsplanperioden. Det er ikke lagt inn noen økninger med unntak av økningen av tilskudd til Storedal som er finansiert gjennom den generelle reduksjonen på kulturbudsjettets tilskuddsposter. Det er med bakgrunn de føringer som er gitt i Statsbudsjettet for 2013 lagt inn en økning på 0,7 mill. kr for kulturskolen i tilknytning til at det skal gis et tilbud om kulturskole via grunnskolen/SFO.

Det vil bli fremmet egen sak til bystyret om kampavgift for Sparta Amfi og Sarpsborg Stadion. Nye satser fremgår av vedlegg til budsjettokumentet.

Enhet plan og samfunnsutvikling

Helhetlige samferdselsløsninger er sentral for sentrumsutvikling, næringsliv og miljø. Det er derfor viktig å videreføre arbeidet

med bypakke for Sarpsborg og forhandle fram 4-årig avtale med staten om belønningsmidler.

Tiltak for å bedre miljøet og redusere klimagassutslipp er sentralt i Framtidens byer og klimaplanen. Bedre bymiljø (miljømessig, sosialt og estetisk) har hovedfokus fram mot 2016 og det er viktig å se satsinger i sammenheng med levekårsutfordringer, byjubileet, belønningsordning og sentrumsplan. Styrking av sentrum som arena for nærings- og kulturliv er et mål og opprusting av sentrum og de østre bydeler er viktige både i et levekårsperspektiv og byjubileumsperspektiv.

Det er ikke funnet rom for å gjennomføre arkitektkonkurranse for utvikling av Østre bydel slik det ble signalisert i handlingsplan 2012 – 2015.

Eksternt samarbeid, både med frivillige, næringslivet og kompetansemiljøer er viktig. Støtte til Inspiria og Borg Innovasjon opprettholdes mens støtte til VIS reduseres som følge av nye samarbeidsformer som er under etablering.

I perioden fram mot 2016 settes det mer fokus på gjennomføring av planer, herunder realisering av arealplanen ved å øke saksbehandlingskapasiteten på reguleringsplaner.

Enhet byjubileet

Oppfølging av vedtatt handlingsprogram vil være hovedfokus i 2013.

I tillegg vil det bli en tett oppfølging og koordinering av aktiviteter som er planlegges gjennomført av kommunen selv og eksterne.

Videre vil det fortløpende bli gjennomført ulike markeds- og profileringsaktiviteter.

Kemner

Det er i driftsbudsjettet lagt opp til en effektiviseringsgevinst tilsvarende 50 % stilling. Dette er knyttet til utnyttelse av allerede eksisterende muligheter i IKT systemene. Hovedfokus for Enhet kemner vil være ytterligere effektivisering av enhetens oppgaver, gjennom mer

teamarbeid og andre organisasjonstiltak. Kompetanseheving for ansatte vil i denne sammenheng være viktig.

Eiendom og næring

Enheden vil være delvis under etablering. Oppgavene knyttet til strategisk eiendomsutvikling og forvaltning av grunneiendommer blir overført fra kommuneområde teknisk.

Oppfølging og kontakt med næringslivet og eksterne selskaper vil ha et stort fokus. Det nærmere innholdet i oppgaver og oppfølgingstiltak må tydeliggjøres og avklares.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Kommunedelplan ny bru over Sarpsfossen		1,50	3,50		
Planmidler – forbindelse riksvei 109 og Greåkerveien (forskuttering)		1,00	2,00		
Planmidler Vingulmorkveien (forskuttering)		1,00	2,00		
Sum enhet plan og samfunnsutvikling		3,50	7,50	0,00	0,00
Enhet kultur					
Opprusting av parker, plasser og innfartsårer	4,00	2,50	2,50	2,50	2,50
Publikumsarealer Sparta Amfi		6,00			
Sarpsborg Scene utbedringer	6,00	3,00			
Sarpsborg stadion, tribune/garderoobebygg - fasiliteter for fotball, bandy med mer	15,00	15,00			
Oppgradere kunstisbanen		0,30	2,00		
Kulås Amfi	6,00			4,00	
Ventilasjon ved Sarpsborg bibliotek	0,30	1,50	1,50		
Nytt kunstgress Sarpsborg stadion			4,00		
Rehabilitering av basseng Sarpsborghallen		1,20			
Oppgradering brygge m.v. Glengshølen		0,60			
Skateanlegg		1,00	3,00		
Diverse investeringer kultur - opprustning bygg og anlegg		3,10	2,50	2,50	1,00
Opprustning Aktivitetshuset EPA			2,00		
Innløsning av festetomt ved Sparta		5,00			

	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kirkelig fellesråd					
Opparbeiding av gravlund Hafslund	22,00				
Maskiner og utstyr	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50
Opparbeide nytt areal Ingedal	0,25	1,50	2,00		
Restaurering av grønne arealer og kulturminner	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Driftsbygninger Tune			4,00		
Utvidelser Tune, nordøst				4,00	
Nytt menighetscenter Tune	1,00	1,00			
Sum enhet kultur	55,70	42,35	24,15	13,65	4,15
Enhet eiendom og næring					
Strategisk oppkjøp av eiendommer		10,00	10,00	10,00	10,00
Sum enhet eiendom og næring	0,00	10,00	10,00	10,00	10,00
Sum kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
		66,10	41,65	23,65	14,15

De viktigste investeringsprioriteringene

Forskuttering av planmidler

Det er lagt inn 5 mill. kr til utarbeidelse av kommunedelplan for ny bro over Sarpsfossen. Det er forutsatt at fylkeskommunen bevilger et tilsvarende beløp til dette formålet. Det er foreslått 6 mill. kr i forskuttering av midler fra bypakken til reguleringsplan for rv 109 og Vingulmorkveien.

Opprustingen av parker og plasser og innfartsårer

Hovedfokus har de siste årene vært på opprustning av strendene i Sandvika og Øketangen, samt parkene i Kulås, Opsund og Hafslundsøy. Det foreslås en videreføring av investeringsmidlene med en økning på 1 mill kr til 2,5 mill kr og at midlene nå også skal omfatte lekeplasser og innfartsårer. Det er et meget stort opprustingsbehov også ved de kommunale lekeplassene og det er behov for å oppruste innfartsåren og tilstøtende arealer før byjubileet i 2016.

Sparta Amfi

I 2012 ble det gjennomført asbestsanering i tillegg til å skifte ut fryseanlegget ved Sparta Amfi og isflata ble senket slik at anlegget nå er universelt utformet. Arbeidene skal videreføres slik at opprusting og ombygging av øvrige lokaler gjør disse mer hensiktsmessige både for

publikum og brukere. Det er foreslått 6 mill. kr i 2013 til de bygningsmessige endringene som blant annet også vil ta hensyn til at Sparta Amfi er en flerbruksarena.

Sarpsborg Scene

Det ble i budsjettet for 2012 bevilget 5 mill. kr til oppgradering publikumsarealene, foajé, teatersal med scene, handicaptoalett, og garderober. Det foreslås at opprustingen videreføres og omfatter øvrige arealer i tilknytning til galleri og scene, konferanserommet og noe teknisk utstyr.

Friidrettsanlegg Kalnes

Det ble i 2012 bevilget midler til fullfinansiering av nytt friidrettsanlegg lokalisert til Kalnes videregående skole. Byggingen er blitt forsinket på grunn av krav om detaljregulering av området. Parallelt med reguleringsarbeidet er det inngått kontrakt med entreprenør, og det iverksettes detaljplanlegging slik at anlegget kan ferdigstilles 2013.

Sarpsborg fotballstadion

Bystyret vedtok i desember 2011 planer for utbygging av hovedtribunen på Sarpsborg stadion innenfor en kostnadsramme på 30 mill. kr, hvorav 15 mill. kr ble bevilget i 2012. Arbeidene er påbegynt og restbevilgningen på 15 mill. kr er avsatt i 2013.

Oppgradering av kunstisbanen

Det er i 2012 anskaffet stadionur, nye bandyvant og høytaleranlegget skal utbedres. Anlegget er nedslitt og har primitive forhold for brukere, arrangører og publikum. Tilskuerplassene er uhensiktsmessig plassert for snørydding. Det er avsatt midler til å videreføre en begrenset opprusting.

Kulås Amfi

Opprustingen av Kulås Amfi planlegges gjennomført i 2014 og 2015 slik at et oppdatert parkanlegg står klart til byjubileet i 2016. Omfang og innhold er under utredning. Det er avsatt 10 mill. kr til formålet, inklusive 6 mill. kr fra tidligere bevilgninger. Det tas forbehold om en justering av avsetningen når omfanget er kjent.

Sarpsborg hovedbibliotek

Av hensyn til arbeidsmiljø og inneklima for brukerne er det nødvendig å installere nytt ventilasjonsanlegg i Sarpsborg hovedbibliotek. Midler til prosjektering ble bevilget i 2012. I 2013 er det avsatt midler til gjennomføring av ventilasjonsarbeidene. Ved etablering av et nytt bibliotek og kulturhus vil denne bygningen bli brukt til andre formål og investeringen i nytt ventilasjonsanlegg vil dermed ha bruksverdi ut over det tidsrommet Sarpsborg bibliotek er lokalisert der.

Nytt kunstgress Sarpsborg stadion

Det stilles høye krav til kvaliteten på kunstgresset i toppfotballen. Det er antatt at gresset vil ha en kvalitet som tilfredsstillende dette nivået i anslagsvis 5 år. Kunstgresset var nytt våren 2009, og det er derfor lagt inn midler til utskifting i 2015. Det gis ikke spillemidler til utskifting av kunstgress før etter 10 års bruk.

Idrettshall på Sandbakken

Det er ikke funnet rom for ny idrettshall på Sandbakken i handlingsplanperioden. Hall i tilknytning til ny Sandesundsveien skole er prioritert under kommuneområde oppvekst.

Opprusting av idrettshaller – Skjeberg og Tindlund

Det er ikke avsatt midler til opprusting av de to hallene i handlingsplanperioden.

Nytt bibliotek og kulturhus

Når valg av konsept og lokalisering er avklart, kan videre planlegging påbegynnes. Det vil bli lagt fram en egen sak om dette tidlig på året. Dersom samlet løsning velges, betyr prosjektet et stort økonomisk løft for kommunen. Det er tidligere avsatt 20 mill. kr på fond til formålet.

Det er i bystyresak 57/12 vedtatt å opparbeide et fond på minimum 100,0 mill. kr før byggestart i 2017. Det er ikke budsjettert med en "øremerket" avsetning til bygging av bibliotek/kulturhus. Ved et eventuelt positivt årsresultat kan det vurderes å avsette midler til dette formålet.

Oppgradering av brygge m.v. i Glengshølen

Det foreslås at midlene etter salget av Krabben, 0,6 mill. kr, disponeres til dette formålet og til å gjennomføre de tiltakene som er lagt inn i forslag til utviklingstiltak i Glengshølen.

Skateanlegg

Bystyret gjorde i forbindelse med budsjettbehandlingen i desember 2012 følgende vedtak: "Rådmannen utreder skateanlegg i Glengshølen og ved området ved Skjeberg administrasjonsbygg". Det er fra

skatemiljøet blitt framsatt ønske om et mest mulig sentrumsnært skateanlegg. Det avsettes 4 mill. kr i perioden til formålet. Planer som blant annet omfatter lokaliseringssvalget framlegges til politisk behandling før arbeidene igangsettes.

Formidlingsbygg KRAKA og felles administrasjonslokaler for Østfoldmuseene

Det er tidligere avsatt et investeringstilskudd på 6 mill. kr og en årlig økning i driftstilskudd i årene 2011 – 2014 på 0,55 mill kr. Økt driftstilskudd var forutsatt benyttet til å dekke renter og avdrag for låneopptak til formidlingsbygget KRAKA. Det foreligger også en søknad om økt årlig driftstilskudd på 0,16 mill. kr for å dekke renter og avdrag for låneopptak knyttet til felles administrasjonslokaler for

Østfoldmuseene. Det vil bli vurdert om kommunen skal dekke hele sin andel av de to byggene gjennom direkte investeringstilskudd istedenfor årlige driftstilskudd. Egen sak om dette vil bli lagt frem til politisk behandling.

Diverse investeringer kultur – opprusting av bygg og anlegg

Det er behov for oppgradering av bibliotekene og fritidsklubblokaler for å tilfredsstille arbeidsmiljøkrav og gjøre de tidsmessige, slik at det stimulerer til bruk og opphold. Til dette formålet er det i 2013 avsatt 3,1 mill. kr, synkende utover i planperioden.

Opprusting av Aktivitetshuset EPA

Det er i handlingsplanperioden foreslått 2 mill. kr til dette. Lokalene er mye brukt og trenger oppgradering og tilpasning til endret bruk.

Kirken

Investeringsbudsjettet er i tråd med Kirkelig fellesråd i Sarpsborg sine prioriteringer med unntak av at det ikke er funnet rom verken for utredning av eller investering i nytt fellesbygg ved Hafslund kirke til totalt 14,5 mill. kr.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde samfunn, økonomi og kultur		
MEDARBEIDER	Resultat	Ambisjon 2013
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,2	-
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	7,4 %	-
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	71,8 %	-
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	39	-
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	Ny	-
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	2,0 %	0 %
BRUKER		
Enhet plan og samfunnsutvikling		
B.1 Gode tjenester		

B.1.1 Reguleringsplaner	26	40
B.2 Godt miljø		
B.2.1 Antall interne miljøfyrtårn	Ny	8
B.2.2 Antall eksterne miljøfyrtårn	Ny	4
Enhet kultur		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Andel skoleelever i grunnskolen som benytter kulturskolens tilbud	10 %	10 %
B.1.2 Andel skoleelever i grunnskolen som benytter fritidsklubbenes tilbud	Ny	20 %
B.1.4 Antall besøkende på aktivitetshuset EPA	Ny	75 000
B.1.5 Antall besøkende på biblioteket	155 000	160 000
B.1.6 Økning i antall bibliotekbrukere på internett	8 %	5 %
B.1.7 Antall brukere med lånekort	Ny	20 000
B.1.8 Enhet kultur sine tjenester oppleves som gode, aktuelle og attraktive	Ny	5

KOMMUNEOMRÅDE HR

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Arbeidsgiver	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: - Lønn - Lønnsforhandlinger, tariff og avtaleverk - Fraværsadministrasjon (registrering og refusjoner) - Rådgivning på pensjonsområdet - Vedlikeholde og utvikle kommunens IKT systemer for lønnsberegning, arbeidstidsplanlegging, rekruttering og refusjoner/utlegg - Omstilling, attføring, personalsaker - HMS, Inkluderende Arbeidsliv - Opplæring, kompetanse og rekruttering - Lærlingordningen - Kommuneadvokaten - Overformynderiet	Implementering av plattformen "Vi i Sarpsborg" med fokus på verdibasert ledelse. Forbygge sykefravær gjennom analyse, tiltak og støtte/rådgiving til enhetene. Få redusert utestående refusjoner hos NAV. Bidra med mer rådgivning på pensjonsområdet. Bidra til effektivisering knyttet til interne IKT systemer og rutiner. Bistå kommunens enheter i omstilling, rekruttering og utvikling av nødvendig kompetanse for å møte krav og forventninger som stilles til kommunens tjenester. Videreføre opplæringsprogram i økonomi- og personalarbeid. Administrasjon av Læringsportalen og utvikling av Elæring. I større grad bistå ledere i vanskelige personalsaker og utfordringer innen HR-området. Øke kommunens kompetanse innen turnus og arbeidstidsplanlegging. Ivareta arbeidsgivers ansvar i Mangfoldsplanen.
Kommunikasjon og service	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: - Informasjon, kommunikasjon, omdømme - IKT-drift og IKT-strategi - Servicetorg - Sentralarkiv, dokumenthåndtering - Sekretariat og støttefunksjon for rådmann, ordfører og politiske komitéer - Salgs-, skjenke- og serveringsbevillinger - Kommune- og stortingsvalg	Møte kravene om reduserte kostnader slik at det gir minst mulig negativ effekt på tjenestene som ytes. Forvalte målene og iverksette tiltakene besluttet i Kommunikasjonsplanen. Bidra til å fremme og utvikle kommunens positive omdømme. Kvalitetssikring og utforming av kommunens profil (visuelle uttrykk) og språk.

		Etablere sentrale løsninger og rutiner for en helhetlig drift av skolenes IKT-systemer. Bidra til bedre tjenester til innbyggere og folkevalgte gjennom døgnåpen forvaltning, selvbetjeningsløsninger, servicetorg og papirløse politikere. Implementere Norm for informasjonssikkerhet slik at ansvar, rutiner og oppfølging er klart beskrevet.

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

”Vi i Sarpsborg” - plattform for ledelse og medarbeiderskap i Sarpsborg kommune - beskriver hvordan vi som organisasjon ønsker å være og hvordan vi ønsker å bli oppfattet av omverdenen. ”Vi i Sarpsborg” uttrykker de handlinger, holdninger og verdier som ansatte praktiserer og står for i det daglige. Plattformen er tuftet på et felles verdisett og en grunntanke om at vi alle tar felles ansvar for våre felles utfordringer. Verdiskapning og utvikling skjer gjennom samhandling i møte mellom mennesker, ikke gjennom detaljstyring og kontroll. Dette krever en organisasjon som setter ansvar og tillit i fokus, og som i større grad enn før evner å styre etter verdier. Plattformen ”Vi i Sarpsborg” er helhetlig og framtidsrettet, basert på

områdene ledelse, medarbeiderskap og kompetanse.

Det er etablert et overordnet verdisett for kommunen. Gjennom dette verdisettet blir det tydelig hvilke forventninger vi skal ha til hverandre som kollegaer og ledere og hva som skal kjennetegne oss som organisasjon både internt og eksternt.

Verdiene skal prege vår hverdag, veilede oss til å gjøre de riktige valgene og motivere oss til å yte vårt beste.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2013	De viktigste resultatene 2014-2016
Vedtatte planer		
Kommunedelplan kommunikasjon	Tiltak som beskrevet planen er iverksatt.	Tiltak iverksatt som beskrevet i planen. Foreta en revidering av planen i 2015.
Planer som skal utarbeides		
Prosjekter/Enkelt saker		
Vurdere organisering av HMS-ressurser og tiltak for økt nærvær	Delprosjekter er evaluert og organisering er gjennomgått og vurdert. Forsterket innsats som	Videreføring av tiltak som bidrar til økt nærvær i Sarpsborg kommune.

	skal bidra til økt nærvær i Sarpsborg kommune.	
Evaluering av oppgaver og arbeidsdeling i forhold til behovet for administrative støttefunksjoner i kommunen	Eventuelle tiltak/endringer på bakgrunn av evaluering og gjennomgang.	
Økt turnuskompetanse og redusert deltid	Handlingsprogram for heltid er vedtatt.	Ulike tiltak for redusert deltid.
Elektroniske tjenester til innbyggerne	Effektive arbeidsprosesser er innarbeidet. Ny kompetanse er tilført og nye rutiner er innført.	
Profilering av Sarpsborg by	Samarbeid er innledet med eksterne aktører for en felles profilering av Sarpsborg som et godt sted å bo, jobbe og besøke.	Felles profilering av Sarpsborg som et godt sted å bo, jobbe og besøke er iverksatt.
Forbedret servicegrad i Sarpsborg kommune	Prosjekt er etablert.	Service mot innbyggerne er forbedret.
Innføring av nytt valgadministrativt System – EVA	Storings- og sametingsvalget gjennomført i samsvar med lovgivningen. Tiltak og endringer knyttet til nytt system.	
Forbedret intranett med fokus på dokumenthåndtering og gjenfinning	Ny intranettløsning under implementering.	Ny intranettløsning tatt i bruk.
Forbedret IKT brukerservice for ansatte	Prosjekt igangsatt.	Forbedret brukerservice etablert.
Ivaretagelse av informasjonssikkerhet	Forbedrede prosesser implementert.	

Andre planforutsetninger

Nedenfor gjengis noen nøkkeltall og utviklingstrekk innenfor HR-området, som

igjen må ses i sammenheng med utfordringene innenfor feltet.

Utviklingstrekk innenfor arbeidsgiverområdet:

Fast ansatte	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Årsverk	2 680	2 682	2 691	2 788	2 915	3 064	3 021	2 952	2 991
Antall ansatte	3 544	3 526	3 557	3 760	3 921	4 132	4 073	3 849	3 908
Gj.sn. stillingsstørr. %	75,6	76,1	75,6	74,1	74,3	74,2	74,2	76,7	76,5
Sykefravær	10,4	8,6	8,5	8,7	8,6	8,6	8,8	9,2	9,1

Antall årsverk og antall ansatte økte svakt i 2011.

Sykefraværet økte betydelig fra 2009 til 2010. Bystyret ba i 2011 rådmannen om å forsterke arbeidet med oppfølging av

sykefraværet. Det ble satt inn ressurser for å analysere årsakene til økningen og det ble iverksatt tiltak for å redusere sykefraværet. Sykefraværet gikk noe tilbake i løpet av 2011. Tendensene hittil i 2012 viser en tydelig nedgang i sykefraværet i forhold til 2011.

Reduksjon av sykefraværet er også et satsingsområde i 2013. Tiltak og prosjekt som er igangsatt i 2012 videreføres og slutføres i 2013.

Heltid fremfor deltid blir et satsingsområde for enheten i også 2013.

Opplæring vil bli et av fokusområdene fremover i HP perioden. Det er utarbeidet nytt program for introduksjon og oppfølging av nyansatte som vil bli satt i drift fra 2013. Det er videre utarbeidet nytt lederutviklings-program som igangsettes i 2013. I tillegg videreføres opplæringsprogrammet for økonomi- og personalarbeid.

Kompetansestrategi mot 2020 – "En strategi for å rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere i Sarpsborg kommune". Denne strategien er basis for arbeidet med å sikre kompetent arbeidskraft i kommunen framover, og sørge for nødvendig utvikling og innovasjon i tråd med demografiske endringer vi står overfor i årene som kommer.

Utviklingstrekk innenfor kommunikasjon og service:

Antall publikumshenvendelser øker fra år til år. Det jobbes aktivt for å dreie publikumshenvendelsene fra telefon og personlig oppmøte til nettbasert kommunikasjon og tjenester. Allerede i 2012 er det erfart at den nettbaserte kommunikasjon har økt. Det forventes en

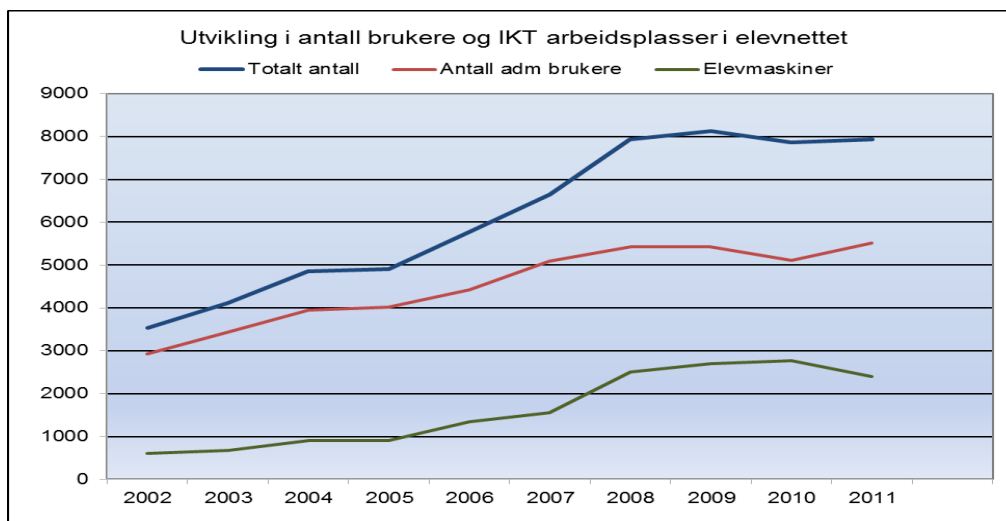
økende utvikling på kommunikasjonskanalene som e-dialog (chat), facebook, web-baserte meldingssystemer og e-post.

Sarpsborg kommune lanserte en ny og moderne internettportal i 2011 og ved lanseringen ble det innført full-elektronisk løsning for fem søknadsskjemaer. Det forventes innført opptil 40 helelektroniske søknadsskjemaer i løpet av 2012. I tillegg vil ytterligere 22 skjemaer bli vurdert. Dette arbeidet vil bli prioritert og ha stort fokus.

I identitets- og omdømmearbeidet skal innsatsen rettes mot å forsterke inntrykket både opplevelsese- og kommunikasjonsmessig av byen som er:

- formet av vann (både fysisk og kulturelt)
- rustet for fremtiden (med et teknologisk og innovativt næringsliv, og med en kommune som legger til rette for vekst og utvikling)
- historisk til 1000 (med hovedfokus på de tre storhetsperiodene middelalder, sagbruks- og herregårdsperioden, og industriperioden)
- preget av lekenhet (med hovedfokus på Sarpsborgs fortrinn som bosted for barnefamilier)

IKT er ett av de viktigste effektiviseringsverktøyene i Sarpsborg kommune og det er i budsjettet lagt inn betydelige effektiviseringsgevinster knyttet til IKT. Antall IKT-brukere i kommunen er høyt, men har vært noenlunde stabilt de siste årene (se figur under).

Tabellen viser en nedgang i antall elevmaskiner som hovedsakelig skyldes oppgradering til Microsoft Windows 7. De eldste elevmaskinene tilfredsstiller ikke maskinvare kravene til Microsoft Windows 7.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde HR					
Enhet arbeidsgiver	53,12	52,60	50,95	49,40	49,40
Enhet kommunikasjon og service	61,55	61,75	58,53	61,11	61,11
Kommunesjef HR	1,34	1,40	1,40	1,40	1,40
Sum kommuneområde HR	116,01	115,74	110,87	111,90	111,90

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2013	Kommentarer
Reduserte utgifter til omstilling	-1,2	Fortsatt nedtrapping av kostnadene etter at de fleste omstillingene etter Handlingsrom 2016 nå er foretatt
Redusert premie, forsikring	-1,8	Premien er redusert som følge av nye forsikringsavtaler
Nye lærlingeplasser (med økt tilsk. fra KS)	0,8	Økte kostnader for å øke antall lærlinger
Effektivisering / redusert aktivitetsnivå / kutt i tjenester på arbeidsgiverområdet	-0,5	Det må gjennomføres tiltak for å redusere kostnadene innenfor enheten. Kostnadskuttet øker fra ca 0,5 mill til 2,3 mill kroner utover i planperioden.
Stortings- og sametingsvalget	1,7	Gjennomføring av valg og implementering av nytt valgadministrativt system – EVA
Reduserte politikerkostnader	-0,5	Lavere aktivitetsnivå
Redusert aktivitetsnivå/kutt i tjenester innenfor kommunikasjon og service	-1,9	Det må gjennomføres tiltak for å redusere kostnadene innenfor enheten. Kostnadskuttet øker fra 1,9 mill til ca 2,8 mill kroner utover i planperioden.
Effektivisering av telefoniløsningene	-0,4	Nye telefoniløsninger som gir lavere kostnader
Prosjekt for alternative arbeidstidsordninger (turnus, heltid/deltid)	0,25	

Enhet kommunikasjon og service

Enheten står i handlingsplanperioden overfor krav om en betydelig reduksjon av kostnadene. Dette søkes i første rekke gjennomført ved kostnadsreduksjoner som i minst mulig grad rammer brukerne av enhetens tjenester. Utover i planperioden vil det være vanskelig å unngå bemanningsreduksjoner i enheten. Dette vil dermed kunne gå utover enkelte tjenester.

Det er også foreslått nødvendige kostnadsreduksjoner gjennom en noe lavere politisk aktivitet.

Det er satt i gang interne prosesser for å redusere ulempene for tjenesteytingen mest mulig.

Stortingsvalget gjennomføres i samsvar med lovgivningen. I denne forbindelse skal nytt datasystem tas i bruk.

Enhet arbeidsgiver

Det må gjennomføres tiltak i enheten for å redusere kostnadene i handlingsplan-

perioden, og det er derfor utfordrende å opprettholde aktiviteten. Kuttet vil bli gjennomført ved omprioritering innenfor tildelt ramme for å forhindre store endringer i tjenestene, men vil innebære redusert aktivitet på enkelte områder. Videre vil det være fokus på ytterligere effektivisering i tjenesteproduksjonen.

Tiltakene i Handlingsrom 2016 er i stor grad implementert og gjennomført og de største utfordringene knyttet til omorganisering, nedbemanning og omplassering av overtallige fra denne prosessen er løst. Det er imidlertid fortsatt behov for omstilling og redusert aktivitet i alle kommuneområder, og det vil derfor kunne bli behov for å avsette midler til nye omstillinger videre i HP-perioden. Konkrete tall for dette må beregnes før neste budsjettprosess i 2013.

For å møte framtidig kompetanse- og ressursbehov, er det behov for å videreføre arbeidet med å gi medarbeiderne mulighet til å redusere uønsket deltid. Uprøving av alternative

arbeidstidsordninger er også viktig tiltak for å ivareta kommunens forpliktelser i forhold til arbeidstidsbestemmelsene. Arbeidet prioriteres innenfor vedtatt budsjettamme.

Lærlinger er en viktig ressurs for kommunen og utgjør viktig framtidig kompetanse. Det er funnet rom for omprioritering av midler for å få til noen flere lærlingeplasser, spesielt innenfor helsefag, men det er ikke mulig å nå målsettingen om 70 lærlinger totalt for kommunen innenfor den eksisterende økonomiske ramme for enheten.

Det har vært en positiv utvikling i sykefraværet det siste året gjennom fokus på forebyggende arbeid og utprøving av ulike tiltak. Mye ressurser går med til oppfølging iht. nye regler fra NAV, og det fokuseres på effektiv organisering og utnyttelse av HMS-ressurser for å ivareta

dette ansvaret innenfor enhetens eksisterende rammer.

Vergemålsreformen innebærer en overflytting av ansvaret for overformynderiet fra kommunal til statlig drift per 01.07.13. Det er en utfordring å håndtere de oppgavene som blir pålagt kommunen i forbindelse med overgangen parallelt med forsvarlig drift av overformynderiet, da det ikke stilles ekstra ressurser til disposisjon. Det er også signalisert at gamle saker og saksdokumenter skal beholdes i kommunen, og det er vanskelig å vite hvordan det skal planlegges for kommunens oppgaver og ansvar i forhold til ev behov for disse dokumentene når Fylkesmannen overtar sakene. Det er foreløpig usikkert hvilke økonomiske konsekvenser reformen får for kommunen i form av reduserte statlige overføringer.

Investering

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. Bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde HR					
Enhet kommunikasjon og service					
Videreutbygging av IKT kommunikasjon	3,30	1,70	2,20	1,40	1,40
Fornyelse og oppgradering IKT utstyr	1,60	2,40	8,10	8,10	7,00
IKT som effektiviseringsverktøy	5,90	5,80	3,10	2,80	3,10
Elektroniske tjenester og publikumsservice	2,30	1,10	1,60	1,00	0,80
Kommunedelplan kommunikasjon	2,30	1,80	1,50	1,30	0,90
Sum enhet kommunikasjon og service	15,40	12,80	16,50	14,60	13,20
Sum kommuneområde HR		12,80	16,50	14,60	13,20

De viktigste investeringsprioriteringene

Enhet kommunikasjon og service

Det er fortsatt planlagt betydelige investeringer innenfor IKT både når det gjelder oppgradering av utstyr og for å effektivisere arbeidsprosessene i kommunen. Det er lagt inn betydelige kostnadsreduksjoner knyttet til IKT som effektiviseringsverktøy.

Det største løftet gjøres i forhold til intern dokumenthåndtering. Det er under

planlegging en ny løsning som skal erstatte dagens intranett og som vil sikre økt samhandling mellom de ansatte, samt sikre at dokumenter behandles på riktig måte.

Kommunikasjonsplanens handlingsdel beskriver flere tiltak som skal gjennomføres i 2013. Det gjelder blant annet profilering av Sarpsborg by og bedre nett-tilgjengelighet for publikum og brukere av kommunens tjenester.

Arbeidet med å digitalisere arkivene fortsetter. Det samme gjelder sikring av

kommunens gamle arkiver.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde HR		
MEDARBEIDER	Resultat	Ambisjon 2013
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,1	-
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	10,2 %	-
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	91,4 %	-
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	4	-
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	Ny	-
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	2,1 %	0 %

KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK

FAKTA OM KOMMUNEOMRÅDET

Enhet	Fakta	Utfordringer
Enhet byggservice	Drift og vedlikehold av kommunens bygningsmasse på ca. 270 000 m². I tillegg kommer arealer ved nyerverv og nybygg i perioden. Drift av kommunens vaskeritjeneste samlokalisert fra januar 2013.	Opprettholde verdien og en forskriftsmessig standard på eiendommene innenfor tilgjengelige ressurser. Gjennomføre ENØK-tiltak for å redusere energiforbruket. Samlokalisering og oppstart av ett nytt vaskeri.
Enhet byggprosjekt	Gjennomfører kommunens bygge- og rehabiliteringsprosjekter innenfor bygg for nærmere 1,4 mrd. kr i handlingsplanperioden.	Sikre tilstrekkelig kapasitet og kompetanse for å gjennomføre de prosjekter bystyret vedtar.
Enhet kommunal teknikk	Enheten har drift- og vedlikeholdsansvar for veisystemer, veilyss, parkering, idrettsanlegg, grøntområder, ledningssystemer vann og avløp, behandlingsanlegg vann og avløp, avfall, verksted, transportplanlegging og brann- og feiervesen. Enheten har også ansvar for saksbehandling og veiledning innen rørleggerarbeider, påslipp, hjemmekompostering, skilting, parkering m.v. samt utarbeidelse av forskrifter innen fagområdene.	Utarbeide ny kommunedelplan VVA (vei, vann og avløp). Gjennomføre avfallsplan. Kvalitetssikre kommunens avgiftsregister (KOMTEK). Avløpsløsninger fra spredt bebyggelse. Avslutte rehabiliteringsarbeidene ved Alvim renseanlegg. Håndtering av ekstremvær (nedbør).
Enhet byggesak, landbruk og kart	Påser at plan- og bygningslovgivningen overholdes gjennom saksbehandling av byggesøknader, tilsyn med byggevirksomheten og ulovlighetsoppfølging. Bidrar til å sikre verdiskapning og bærekraftig forvaltning av jord- og skogressursene. Behandler lovsaker etter landbrukslovgivningen, fiskeforvaltning og biologisk mangfold, miljøvern m.m. Behandler delingsøknader etter plan- og bygningslov. Oppgaver etter matrikkel- og eierseksjoneringslov. Sørger for nødvendig kart og flyfoto.	Å overholde lovpålagte svarfrister på søknader og ha en forsvarlig svartid på søknader uten slike frister. Tilsyn og ulovlighetsoppfølging. Redusere forurensning til jord, luft og vann. Oppfølging av utslippssøknader spredt bebyggelse. Overholde lovpålagte frister for søknadsbehandling og utførelse av oppmålingsarbeider.

INNSATSOMRÅDER

Verdier og ledelse

Kommuneplan 2011-2020

Sarpsborg – der barn og unge lykkes.
Kommunens visjon sine innsatsområder identitet, verdiskapning, levekår og miljø, er rettesnor innenfor kommuneområde teknisk sine tjenesteområder.

Framtidsbyen, avtale for perioden 2009-2014 mellom staten, KS og kommunen

Sarpsborg kommune skal utvikles som en miljøby med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø. Satsingsområdene som legger føringer for kommuneområde teknisk er:

- Energibruk i bygg: Energieffektivisering og mer bruk av fornybar energi kan bidra til reduksjon av klimagassutslipp.
- Forbruksmønster og avfall. Forbruk har i bidratt i økende grad til klimagassutslipp og det må settes fokus både på egenproduksjon og import.
- Tilpasning til klimaendringer. Gode tilpasninger kan redusere skader, for eksempel ved flom og ras.

Hovedplan for vann 2005 - 2016

Levere vann av god kvalitet, i tilstrekkelige mengder og til en akseptabel pris.

Hovedplan avløp og vannmiljø 2006 - 2016

Innbyggerne skal ha tilgang på rene og innbydende vassdrag og sjøområder, med biologisk mangfold og som er velegnet for sunn rekreasjon.

Hovedplan for avfall 2005 - 2016

Sørge for at skader fra avfall på mennesker, natur og miljø blir så små som mulig.

Avfallsproblemene skal løses gjennom virkemidler som sikrer en samfunnsøkonomisk god balanse mellom omfanget av avfall som genereres, og som gjenvinnes, forbrennes og deponeres.

Landbruksplanen (vedtatt 2001)

Denne oppdateres og samordnes med kommuneplanens arealdel i løpet av 2014.

Strategiske prosesser

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2013	De viktigste resultatene 2014-2016
Vedtatte planer		
Beredskapsplan	Overføring til elektronisk system for kriseplanlegging og håndtering (DSB-CIM) og samordning med Risk Manager ble gjennomført i 2012.	Fortløpende oppfølging av planen.
Landbruksplanen - vedtatt 2001	Omarbeides og implementeres i kommuneplanens arealdel.	Retningslinjer og bestemmelser vedtas som del av kommuneplanens bestemmelser.
Planer som skal utarbeides		
VAR-plan (nå VVA-plan)	VVA-plan er under arbeid.	Vedtatt sammen med kommuneplanens arealdel.
Prosjekter/enkelt saker		
Rehabilitering Alvim renseanlegg	Under utførelse.	Slutføres i 2013.
ENØK-investeringer	Redusert energiforbruk.	Redusert energiforbruk.
Bygging av nytt vaskeri	Ferdigstilles.	

Rehabilitering av bygg for å imøtekomme forskriftskrav	De mest nødvendige tiltak for å tilfredsstille dagens krav er gjennomført.	Løpende oppgradering iht. enhver tid gjeldende forskriftskrav.
Verbalvedtak i bystyret	Rådmannen utreder en oppgradering av scenen på torget, inkludert tak over scenen. Det vurderes alternative bruksmuligheter for scenen når det ikke er arrangementer der. Videre utredes muligheter for ytterligere belysning av hele torgområdet.	
	Ved Sarpsborg kommunes inngåelse av avtaler om vedlikeholds- og rehabiliterings- og byggeprosjekter i bransjer med et klart definert behov for læringplasser og tilstrekkelig tilgang på lærlinger, skal det som hovedregel settes som vilkår at virksomheten er tilknyttet en offentlig godkjent lærlingordning og jevnlig tar inn lærlinger. Unntak fra hovedregelen skal begrunnes.	

Andre planforutsetninger

Nye lover og forskrifter stiller stadig sterkere krav til bygg og eiendommer. Eksempelvis slår kravene til universell

utforming inn når man bygger nytt. Ved større rehabiliteringsjobber får også forskriftene tilbakevirkende kraft.

Økonomi

Drift

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggprosjekt	1,07	-2,00	-2,00	-2,00	-2,00
Enhet byggservice	157,24	161,06	161,82	162,29	162,29
Enhet kommunalteknikk	3,38	3,12	-3,08	-7,74	-12,61
Enhet byggesak, landbruk og kart	12,07	11,68	11,08	11,08	11,08
Kommunesjef teknisk	3,42	3,55	3,55	3,55	3,55
Sum kommuneområde teknisk	177,16	177,40	171,36	167,17	162,30

De viktigste driftsprioriteringene

Tall i mill. kr.

Viktigste endringer	2013	Kommentarer
Innsparing, enøk-tiltak	-1,0	Planlagte enøk-tiltak i hele perioden
Effektuttak nytt vaskeri	-0,5	
Reduserte byggforsikringer	-0,5	Resultat av ny forsikringsavtale
Forvaltning drift og vedlikehold	3,3	Økt bygningsmasse å vedlikeholde grunnet nybygg og økt volum på skolebygg, institusjonsbygg og

		administrasjonsbygg.
Effektivisering byggesak, landbruk og kart	-0,6	
Økte parkeringsinntekter – progressiv avgift	-0,5	-0,5 årlig i planperioden.

Enhet byggservice

Gjennomføring av ENØK-tiltak for å redusere forbruket har stort fokus i perioden. Flere nye bygg skal forvaltes, driftes og vedlikeholdes (FDV). Bygningsmassens tilstand kunne vært bedre. En stadig større andel av vedlikeholdsbudsjettet brukes til akutte tiltak.

Enhet byggprosjekt

Sarpsborg kommune står foran store investeringer i perioden innenfor helse/sosial, oppvekst og kultur. Enhet byggprosjekt innehar byggherreansvaret i disse prosjektene, og skal omsette for nærmere 1,4 mrd. kr i handlingsplanperioden. Det er viktig for enheten å sikre riktig kapasitet og kompetanse for å ivareta disse byggeprosjektene på en god måte.

Enhet kommunalteknikk

Gjennomføre ny vintervedlikeholdsmodell der kommunen er delt i 4 brøyte-/strøroder.

Det er fremmet egen sak om progressive parkeringsavgifter som del av felles parkeringspolitikk med Fredrikstad.

Utarbeide ny VVA-plan (vei, vann og avløp) som fremmes for politisk behandling sammen med kommuneplanens arealdel 2014.

Kvalitetssikre kommunens avgiftsregister. Sikre at alle som mottar tjenester fra kommunen betaler for dette.

Enhet byggesak, kart og landbruk

Overholde lovpålagte frister. Redusere svartiden på dispensasjonssøknader etter plan- og bygningsloven.

Forbedring og oppdatering av kvalitetssikringssystemet for tilskuddsforvaltning i landbruket og fremskaffe faktagrunnlag for revidering av landbruksplanen.

Det er en målsetting å redusere restansene for oppmålingssaker.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggprosjekt					
Rehabilitering og sikring av bygg, inkl. brannoppgradering og tiltak mot radon	20,60	3,50	5,00	5,00	5,00
Heiser		2,40	2,40	2,40	2,40
ENØK-investeringer	18,30	10,00	4,00	2,00	2,00
Universell utforming kommunale bygg	3,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Utskifting/tilpassing utelys kommunale bygg	0,50	0,60	0,50	0,50	
Rehabilitering av adm. bygg (Tune og Skjeberg)	4,00	36,00			
IKA Østfold nye lokaler Skjeberg	0,50	12,00	6,50		
Sum enhet byggprosjekt	46,90	66,50	20,40	11,90	11,40

	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Enhet kommunalteknikk					
Vannledningsnett	3,00	15,00	30,00	30,00	30,00
Oppgradering av vannledning gågata		2,50	5,00		
Oppgradering av Isesjø vannverk	3,00	1,00	1,00		
Avløpsnett		15,00	35,00	35,00	35,00
Oppgradering av avløpsledning gågata		2,50	5,00		
Bygging av nye lokaler Torsbekkdalen (andel vann/avløp)		7,00			
Biler og maskiner, vann og avløp		2,00	2,10	2,10	2,20
Biler og maskiner renovasjon		1,20	1,30	1,40	1,40
Bygging av nye lokaler Torsbekkdalen (andel renovasjon)		3,00			
Oppgradering av gågata	1,00	5,00	10,00	15,00	
Rehabilitering av p-plasser og p-automater	4,25		2,00		
Oppgradering av kommunale gatelys		5,50	6,00	6,00	6,00
Universell utforming i bysentrum inkl. bussholdeplasser		1,00	1,00	1,00	1,00
Oppgradering av kommunale veier		10,00	10,00	10,00	15,00
Trafikksikkerhetstiltak - trygge skoleveier/nærtiltak		1,00	1,00	1,00	1,00
Trafikksikkerhetstiltak - fartsbegrensende tiltak		3,50	3,50	3,50	3,50
Gang og sykkelveier inkl. gatelys		5,00	5,00	5,00	5,00
Biler og maskiner		2,75	3,75	2,80	2,80
Ismaskin (stadion)		1,20			
Feievesenet biler		0,60	0,40	0,30	0,30
Nytt øvingsområde for beredskapsmannskaper		6,00			
Biler og maskiner beredskap		5,20	3,00	3,10	3,10
Biler maskiner og annet teknisk utstyr		7,30	7,40	7,50	7,70
PDA i biler	0,30	0,12	0,12	0,12	
Sum enhet kommunalteknikk	11,55	103,37	132,57	123,82	114,00
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling	1,20		0,60	0,60	0,60
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	1,20	0,00	0,60	0,60	0,60
Sum kommuneområde teknisk	59,65	169,87	153,57	136,32	126,00

De viktigste investeringsprioriteringene

Enhet byggprosjekt

Utskifting av heiser i kommunalt eide bygg – både administrasjonsbygg, skolebygg og institusjonsbygg, totalt 47 bygg, to heiser per år.

I henhold til bystyrevedtak av 14.06.12 skal administrasjonsbyggene Tune og Skjeberg ombygges for bedre utnyttelse og nødvendig rehabilitering.

Bygging av nytt bygg for interkommunalt arkiv (IKA Østfold) ved Skjeberg rådhus.

Enhet kommunalteknikk

Generell oppgradering av vann- og avløpsnettet. Bl.a. systematisk utskifting av gamle ledninger, separering av nedbørsvann og spillvann og kapasitetsøkende tiltak som del av endrede klimaforutsetninger.

Oppgradering av Gågata kan deles i to: Utforming oppe på gateløpet og nødvendig oppgradering av VA-ledninger;

herunder separering av avløpsnett. VA investeringen i gågata er beregnet til 15 mill. kr. Det er budsjettet med at det legges vann- og avløpsledninger uten anleggelse av kulvert. Utbedring av gateløpet er anslått til 31 mill. kr. Det er søkt om belønningsmidler til finansiering av deler av dette.

Som ledd i avvikling av innleide lokaler og for å samle fagområder, vil det bli bygget tilbygg i Torsbekkdalen. Dette erstatter bl.a. dagens bruk av midlertidige brakker.

Brannvesenet er pålagt å gjennomføre et antall øvelser for hele beredskapsstyrken hvert år. I dag utføres dette ved å leie tid på eksternt område i Hobøl. Avstanden til dette øvingsområdet er så stor at man må innkalle ekstramannskaper til beredskapsvakt ved brannstasjonen i Sarpsborg. Ved å etablere et øvingsområde i tilstrekkelig nærhet til sentrum og med god veiforbindelse, kan de øvende mannskapene fortsatt ha beredskap. Det er også beregnet at dette øvingsområdet kan selge tjenester til andre instanser og aktører.

RESULTATOMRÅDER FOR KOMMUNEOMRÅDET

Måltavle kommuneområde teknisk		
MEDARBEIDER	Resultat	Ambisjon 2013
M.2. Utviklende arbeidsmiljø		
M.2.1. Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat	4,1	-
M.3. Redusert sykefravær		
M.3.1 Sykefravær totalt	8,0 %	-
M.4. Mindre uønsket deltid og vikarbruk		
M.4.1. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	88,7 %	-
M.4.2. Antall medarbeidere med stilling under 40 %	12	-
M.4.3. Andel midlertidige ansatte	Ny	-
ØKONOMI		
Ø.2. God økonomistyring og effektiv ressursutnyttelse		
Ø.2.1 - Avvik regnskap - budsjett	-7,7 %	0 %
BRUKER		
Enhet kommunalteknikk		
B.1 Gode tjenester		
B.1.1 Opplevd kvalitet renovasjon	4,7	5,1
B.2 Hygienisk trygt, godt og nok vann		
B.2.1 Antall alvorlige avvik fra drikkevannsforskriften	0 stk	0 stk
B.2.2 Antall timer avbrudd per innbyggere per år	0,2 stk	<1 stk
B.3 Gode avløpssystemer		
B.3.1 Antall tilbakeslag (kloakk i kjeller)	6 stk	<10 stk
B.4 Fungerende innsamlingsordning for husholdningsavfall		
B.4.1 Antall klager / antall tømminger	0,05 %	<0,1 %
B.5 Godt tilbud om levering av avfall		
B.5.1 Antall som leverer i Gatedalen	37 560	38 400

B.6 Godt brann- og ulykkesforebyggende arbeid		
B.6.1 Andel feiing og tilsyn i bolig	90 %	100 %
B.6.2 Målrettet informasjonsarbeid	2 200 timer	2 000 timer
B.6.3 Andel tilsyn med særskilte brannobjekter (§ 13 bygg)	61 %	100 %
Enhet byggesak, landbruk og kart		
B.1 Gode tjenester Byggesak, landbruk og kart		
B.1.1 Opplevd kvalitet - Byggesaksbehandlingen	4,2	4,2
B.1.2 Opplevd kvalitet - Skogforvaltningen	5,0	5,0
B.2 God forvaltningspraksis - Byggesak, landbruk og kart		
B.2.1 Byggesøknader, 3 ukers frist	4,7 uker	<3 uker
B.2.2 Byggesøknader, 12 ukers frist	9 uker	<12 uker
B.2.3 Klager som omgjøres av høyere instans i byggesaker, antall	1 klager	<3 klager
B.2.4 Tilsyn med foretak	Ny	>15 Tilsyn
B.2.5 Ulovlighetsoppfølging - kystsonen - antall avsluttede saker	6 saker	10 saker
B.2.6 Ulovlighetsoppfølging - unntatt kystsonen - antall avsluttede saker	15 saker	10 saker
B.2.7 Delingssaker, 12 ukers frist	5 uker	<5 uker
B.2.8 Målebrev/midl. forretning	18 uker	<16 uker
B.2.9 Klager som omgjøres av høyere instans i delingssaker, antall	0 saker	1 saker

---

RÅDMANN

Økonomi

Drift

Driftsendringer (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Rådmann	15,22	14,94	14,94	14,94	14,94
Erstatning/oppreisning barnevern		6,00	-7,00	-7,00	-7,00
Effektivisering/ redusert aktivitetsnivå			-3,80	-27,16	-44,49
Sum rådmann	15,22	20,94	4,14	-19,22	-36,55

De viktigste driftsprioriteringene

Bystyret vedtok i 2009 at Sarpsborg kommune skulle slutte seg til en felles kommunal oppreisningsordning i Østfold for personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt under barnevernets omsorg før 01.01.93. Østfoldkommunene har sluttet seg til felles prinsipper og et felles sekretariat for ordningen i fylkeskommunen. Søknadsfristen for ordningen utløp 01.02.12. Det er til og med 2011 utbetalt 25,6 mill. kr. For 2012 er det budsjettet med 7,0 mill. kr mens det for 2013 er avsatt 13,0 mill. kr finansiert ved bruk av disposisjonsfond. Til sammen er det dermed tatt høyde for en samlet erstatning på 45,6 mill. kr. Det er fortsatt stor

usikkerhet knyttet til omfanget av utbetalingene under denne ordningen.

Økonomiplanen for 2013 – 2016 viser et innsparingsbehov for årene 2014 – 2016 utover det som er innarbeidet i form av konkrete tiltak i planperioden. Det samlede innsparingsbehovet for hvert enkelt budsjettår fremgår av linje "effektivisering/ redusert aktivitetsnivå" i tabellen ovenfor.

Dette innsparingsbehovet er foreløpig ikke fordelt på det enkelte kommuneområde.

Det er avsatt 2,0 mill. kr til plan- og økonomiutvalgets tilleggsbevilgningskonto.

AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2013

Fra 1. mai 2012 utgjør grunnbeløpet i folketrygden (G) kr 81 122. Neste regulering vil skje fra 01.05.13. Enkelte av betalingssatsene er fastsatt i forhold til grunnbeløpet i Folketrygden. Beløpsgrensene reguleres i samsvar med endringer i G (en gang i året).

Kommuneområde helse- og sosial

- a) Egenandeler for praktisk bistand inkl. tilrettelegging av måltider, vaktmestertjenester og opplæringstjenester hjemlet i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. av 24.06.11:

Beløpsgrenser	Abb. grense i t/mnd.	Abb.pris pr. mnd i 2012	Timepris i 2012	Abb.pris pr. mnd i 2013	Timepris i 2013
Inntekt <2G	3	170	57	175 ³¹	58
Inntekt 2G-3G	10	1 305	140	1 350	145
Inntekt 3G-4G	15	2 900	215	2 995	222
Inntekt >4G	15	4 145	290	4 280	300
Vaktmestertjeneste	0		320		330

Tabellen er utarbeidet i forhold til grunnbeløpet i folketrygden (G). Beløpsgrensene reguleres i samsvar med G (en gang i året).

- b) Korttidsopphold i henhold til forskrift p.t. kr 137 per døgn³¹

- c) Trygghetsalarm

Pris per måned	2012	2013
Inntekt < 2G	200	152
Inntekt > 2G	200	206

- d) Priser på mat:

Betaling for mat (stk. pris inkl. transport)	2012	2013
Frokost	25	26
Middag	82	85
Grøt	36	37
Kveldsmat	25	26
Tjenester til beboere i bofelleskap og bosenter (priser per måned)		
Frokost	635	656
Middag	2 305	2 381
Kveldsmat	635	656

³¹ Reguleres iht. maksimalbeløpet i forskrift

- e) Vederlag for opphold i institusjoner m.v. følger gjeldende forskrifter.
- f) Takster/egenandeler for legetjenester er i forhold til sentrale signaler/føringer.
- g) Egenandel vaksinekontor: kr 181
- h) Gebyr for transport til aktivitetssenter:
  - For eldre – tur/retur: kr 56
  - For psykisk utviklingshemmede – tur/retur: kr 28
- i) Godtgjøring av avlastere og støttekontakter oppjusteres med 3,3 %.
- j) Godtgjøring for omsorgslønn justeres til kr 105 per time.
- k) Husleiene i kommunalt disponerte boliger økes med konsumprisindeksen.
- l) Betaling av strøm ved bofellesskapene økes 3,3 %.
- m) Veiledende satser for økonomisk sosialhjelp følger statens veiledende norm.

Kommuneområde oppvekst

a) Barnehager

Betalingene følger maksprisbestemmelsene som er statlig regulert.
Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året.

	2012 (pris per mnd.)	2013 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over 3G (makspris)	2 330	2 330
Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 40 % reduksjon. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter. Inntektsgrensene, som er knyttet opp til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt barnehageår.	1 420	1 398
Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 64 % reduksjon.	630	839
Betaling for kost	175	185
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	175	225
Kjøp av enkelt dager (per dag)	175	185
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3 ->	50 %	50 %

Søskenmoderasjonsordningen og oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne gjelder også for privat barnehageplass i Sarpsborg kommune. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter og ved at det ikke er gitt stønad til barnetilsyn. Inntektsgrensene, som er knyttet til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt barnehageår.

b) Skolefritidsordningen (SFO)

Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året for alle deltakere i ordningen.

	2012 (pris per mnd.)	2013 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over 3G	1 810	2 172
Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 40 % reduksjon. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter. Inntektsgrensene, som er knyttet opp til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt skoleår.	1 085	1 303
Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 60 % reduksjon.	725	869
Betaling for kost	Inkl. i priser	Inkl. i prisen
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Bruk av bare morgentilbudet (mat er ikke inkl. Innteksregulert som ovenfor)	765	912
Kjøp av enkeltdager	185	185
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	225	225
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	20 % av samlet sum	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3	50 %	50 %

Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur

a) Idrettsanlegg

Med arrangement/kamp menes arrangementer og kamper.

Med voksen mens alle senior-, old boys- og bedriftslag. Junior og yngre lag regnes som barn.

Sted, tider etc.	2012	2012	2013	2013
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
SPARTA AMFI OG UNGDOMSHALLEN				
Mandag - fredag før kl. 15.00 Gratis for Sarpsborgs grunnskoler, maks 100 personer	240	90	250	90
Mandag - fredag kl. 15.00 - 23.00, lørdager og søndager	800	90	825	90
Arrangement/kamp	800	240	825	250
SARPSBORG STADION OG OPSUNDBANEN				
Kunstisbanen				
Mandag - fredag før kl. 16.00 Gratis for Sarpsborgs grunnskoler	240	90	250	90
Mandag - fredag kl. 16.00 - 22.00, lørdager og søndager	670	90	690	90
Arrangement/kamp	670	240	690	250
Naturgress- og grusbaner				
Leie av bane	145	90	150	90
Leie av bane til arrangement/kamp	450	240	465	250
Kunstgress Sarpsborg stadion				
Leie av bane Gratis for Sarpsborgs grunnskoler	800	385	825	385
FLERBRUKSHALLER				
Sarpsborghallen, Skjeberghallen, Tindlundhallen, Grålumhallen, Kalneshallen				
En håndballbane til trening	240	90	250	90
En håndballbane til arrangement/kamp	450	240	465	90
SVØMMEHALLER				
Sarpsborghallen, enkeltbesøk Honnør, studenter og vernepliktige betaler samme sats som barn	50	20	50	20
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - hele hallen	240	90	250	90
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - 2 baner	120	50	125	50
Sarpsborghallen arrangement	450	240	465	250
Bassengene ved Tindlund, Kurland, Lande og Sandbakken - foreninger/idrettslag	120	50	125	50
GYMNASTIKKSALER				
Gjelder ved gymsalene ved grunnskolene og 1/3-hallen på Kalnes	50		70	0

Prisjustert 3,3 %, avrundet til nærmeste 5 kr. Satsene for barn og unge er ikke justert når det gjelder trening, disse har tidligere hatt en høy prisøkning pga. avrundning (oppover). Barneandelen av inntektene utgjør ca 1/3 av totalinntektene, selv om barn bruker anslagsvis 60 % av tida. Satsen for gymsaler for voksne er foreslått hevet fra kr 50 til kr 70 per time. Prisene for enkeltbilletter i Sarpsborghallen er foreslått holdt uendret, fordi behandling av mer småmynt er fører til merarbeid, mens merinntekten blir begrenset.

Følgende særskilte bestemmelser gjelder:

Når det er avsatt tider til publikumsgåing i Sparta Amfi, Ungdomshallen og kunstisbanen på Sarpsborg stadion er dette gratis.

Aktivitetsdager i høst-, vinter- og sommerferie på kunngjorte tidspunkter er barn og ungdoms bruk av ishallene og bandybanen gratis.

Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.

b) Kampavgift

Kampavgift betales ved anleggene Sparta Amfi og Sarpsborg Stadion.

Bystyrets vedtak i sak 102/12 om arenaleie fra 01.01.2013 i Sparta Amfi og Sarpsborg stadion:

- 1) For serie-, sluttspill-, cup- og kvalifiseringskamper i fotball- og ishockey gjelder følgende betalingssatser:

Sarpsborg stadion:

Eliteserien menn:	50 000
1. divisjon menn:	40 000
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn:	3 000

Sparta amfi:

Eliteserien menn:	22 000
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn:	3 000

- 2) Avgiften betales også ved spesielle arrangement som for eksempel landskamp, konserter m.m. Rådmannen gis fullmakt til i særlige tilfeller å avvike fra denne bestemmelsen.
- 3) Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.
- 4) Stilles det krav om ekstra tiltak, ut over det som finnes på anlegget, må arrangøren dekke utgiftene til dette i tillegg til arenaleien. Eventuelt materiell og utstyr som leietaker bringer inn på anlegget er leietakers eget ansvar.

c) Sarpsborg Scene og nye lokaler i Sarpsborg stadion

1. Rådmannen gis fullmakt til å fastsette betalingssatser for teatersalen og konferanserommet i Sarpsborg Scene for 2013. Satsene er som følger:

Utleie av teatersalen med vestibyle og garderobes for aktører og publikum	Kommersielle og utenbys leietakere	Lokale amatører/ frivillige
Teatersalen (teater, møter og konserter)	8 000	5 000
Tillegg per ekstraforestilling samme dag	4 000	2 500
Leie av scene med garderobes ukedag	3 000	1 500
Leie av scene med garderobe helg	4 000	2 000

Kommersielle betaler i tillegg 10 % av netto billettinntekt (dvs. ekskl. eventuell mva. og billettavgift) til Sarpsborg Scene. Dette gjelder ikke arrangement hvor barn og unge fra Sarpsborg inngår som en vesentlig del av forestillingen.

Konferanserom og vestibyle	Kommersielle og utenbys leietakere	Lokale amatører/ frivillige
Konferanserommet, inntil 4 timer	1 200	750
Konferanserommet, mer enn 4 timer inntil en dag	2 000	1 200
Annen utleie/tjenester	Kommersielle og utenbys leietakere	Lokale amatører/ frivillige
Leie av flygel	Avtales	Avtales
Leie av scenelys pr arrangement	3 000	1 500
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	800	500

2. Følgende prinsipper skal legges til grunn ved utarbeidelse av betalingssettene:
  - a. Det kreves markedstilpasset leie for profesjonelle kulturaktører og næringsaktører.
  - b. Lokale foreninger, amatørforestillinger og lokale arrangører med et ideelt formål betaler lavere satser.
  - c. Ved ledig kapasitet skal arrangører kunne leie scene og garderobe til øvelser/ generalpremiere.
  - d. Ved billettsalg skal i tillegg til ordinær leie, 10 % av netto omsetning (eksklusiv eventuell merverdiavgift og billettavgift) tilfalle Sarpsborg Scene. Dette gjelder ikke arrangementer hvor det arbeides med barn og unge fra Sarpsborg kommune.

3. Rådmannen gis fullmakt til å fastsette betalingssetser for nye møte- og konferanselokaler i Sarpsborg stadion.

d) Kulturskolen:

Elevavgift	2012	2013
Familieinntekt større enn 3G	2 800	2 800
Familieinntekt mindre enn 3G	1 680	1 680
Søskenmoderasjon for det yngste barnet (betalingssats)	60 %	60 %
Flerinstrumentmoderasjon (betalingssats)	60 %	60 %
Instrumentavgift (for de som ønsker å leie instrument)	410	410
For instrumenter som lånes uten undervisningsplass (leie per år)	580	580
Kostymeavgift for dans	200	200
Materialkostnader billedkunst	200	200

Satsene holdes uforandret fra 2012 til 2013 under henvisning til betydelige påslag fra 2011 til 2012.

e) Bibliotek:

Avgifter, betaling for erstatning av media og purreavgifter innkreves etter selvkostprinsippet.

f) Kirken:

Tekst	2012	2013
Utenbys begravelse/kremasjon	4 100	4 200
Leie av kirkebygg ved begravelse/bisettelse	750	770
Leie av kirkebygg ved begravelse/ bisettelse – for innbyggere fra andre kommuner	1 250	1 300
Urneforsendelse	385	400
Urnedsettelse – utenbys	690	710
Gravfesteavgift – kistegrav	185	190
Gravfesteavgift – urnegrav	150	155
Fjerning av gravminne inkl. mva.	410	425
Bolting av gravminne inkl. mva.	480	500
Oppretting av gravminne inkl. mva.	575	600
Andre tjenester, pris pr. time inkl. mva. + materialer	370	400

Øvrige satser som gjelder kirkelig sektor for eksempel utleie av kirkebygg, fastsettes av Kirkelig fellesråd i Sarpsborg. Det er inngått egne avtaler om pris på kremasjon med kommunene Askim, Moss og Fredrikstad.

g) Reguleringsplaner:

Gebyr for behandling av private reguleringsplaner økes med 3,3 %.

Gebysatser ved detaljregulering

For reguleringsplaner fastsettes gebyret etter arealets størrelse og etter følgende satser:

- Regulert areal mindre enn 5 daa kr 61 500
- Regulert areal mellom 5 daa og 10 daa kr 83 100
- For hver påbegynt 5 daa over 10 daa betales et tilleggsgebyr på kr 10 600

Maksimumsgebyr

Om gebysatsene overstiger kr 202 800 betales kr 202 800 som fast beløp.

Mindre endringer i reguleringsplan

For mindre og små endringer i reguleringsplan betales et behandlingsgebyr på kr 20 600.

h) Utleiepriser for kommunale bygg per gang

Utleiepriser for kommunale bygg (gjelder per gang).		2012	2013
Fritznerbakken aktivitetssenter	Hver del	200	210
	Alle deler	600	620
	Alle deler helg	1 200	1 240
Lande bo senter	Hver del:	200	210
	Alle deler:	600	620
	Alle dager helg	1 200	1 240
Vestvold: Hele bygget	Ukedag	600	620
	Helg	1 200	1 240

Varteig rådhus	Kjøkken	130	135
	Grupperom	130	135
	Peisestue	330	340
	Kommunestyresal	545	565
	Hele huset	850	880
Ullerøy leirskole	Dag/døgn:	1 500	1 550
	Dag/døgn	3 000	3 100
	Uke:	4 500	4 650

(ikke mva. plikt på utleie)

Kommuneområde teknisk

Tjenester som ikke er merverdiavgiftspliktige:

- a) Gebyr for behandling av delingssaker etter plan og bygningsloven økes med 10 %.
- b) Gebyr for behandling av byggesaker etter plan og bygningsloven økes i gjennomsnitt med 10 %.
Maksimumsgebyret for hvert enkelt tiltak heves til kr 500 000 (2012: kr 250 000).

For tiltak som krever dispensasjon ilegges i tillegg følgende gebyr:

- For dispensasjon fra arealplanformål eller byggeforbud etter plan og bygningsloven økes gebyret til kr 12 000 (2012: kr 8 200).
  - For dispensasjon fra bestemmelser i arealplaner eller bestemmelser i plan- og bygningsloven med forskrifter økes gebyret til kr 6 000 (2012: kr 3 700).
- c) Gebyr etter matrikkelloven (oppmålingsgebyr) økes i gjennomsnitt med 3,3 %.
- d) Gebyr for husplassering betales etter medgått tid (kr 620 per time) (2012: kr 600)
- e) Gebyr etter lov om eierseksjonering:
Gebyret fastsettes lik 5 ganger rettsgebyret - med befarung.
Gebyret fastsettes lik 3 ganger rettsgebyret - uten befarung.
- f) Gebyr for behandling av delingssaker etter jordloven § 12 fastsettes til kr 2 000.
- g) Gebyr for behandling av konsesjon fastsettes etter konsesjonsloven §§ 2 og 3 til kr 5 000.
- h) Fellingsavgifter:
Fellingsavgift for voksen elg fastsettes til kr 496 (2012: kr 480)
Fellingsavgift for elgkalv fastsettes kr 292 (2012: kr 280)

i) Saksbehandling, kontroll og tilsyn etter forurensningsregelverket

Gebyr for saksbehandling av utslippssøknad – jf. § 2-3 i lokal gebyrforskrift	Gebyrsats for saksbehandling/ godkjenning	
	2012	2013
Størrelse anlegg for bolig/hytte/bygning		
1 – 15 PE (tilsvarer 1 – 3 boenheter)	3 000	3 100
16 – 49 PE (tilsvarer 4 – 9 boenheter)	5 000	5 200
50 – 1999 PE (tilsvarer 10 – ca 200 boenheter)	9 000	9 500

Ved samlet søknad om utslippstillatelse og tiltak etter plan- og bygningsloven tas det halvt gebyr for behandling av utslippssøknaden.

Gebyr for kontroll/tilsyn av utslipp av sanitært avløpsvann – jf. § 2-4 i lokal gebyr forskrift	Årlig gebyrsats for kontroll/tilsyn	
	2012	2013
Bolig	200	220
Hytte	100	110

Faktureres per boenhet

Gebyr for saksbehandling av søknad om godkjenning av tiltaksplan ved opprydding i forurenset grunn ved bygge og gravearbeider – jf. § 1-3 i lokal gebyrforskrift	2012	2013
Gebysats	5 000	6 400

Gebyr for kontroll/tilsyn med forurenset grunn – jf. § 1-4 i lokal gebyrforskrift	2012	2013
Gebysats	2 000	2 800

Gebyr for saksbehandling etter forurensningsforskriftens kapittel 7 om luftkvalitet – jf. § 3-2 i lokal gebyrforskrift	2012	2013
Gebysats	5 000	5 000

Gebyr for kontroll/tilsyn med næringsavfall	2012	2013
Gebysats	2 500	2 800

Gebyr for saksbehandling av søknad om utslipp av oljeholdig avløpsvann – jf. § 5-2 i lokal gebyrforskrift	2012	2013
Gebysats	3 000	3 100

Gebyr for kontroll/tilsyn med utslipp av oljeholdig avløpsvann – jf. § 5-3 i lokal gebyrforskrift	2012	2013
Gebysats	2 500	2 800

j) Leiepris ved bruk av veiareal samt fortau til byggearbeid:

Tidsperiode/uke	2012	2013
0- 2 Pris per m ² /uke	0	0
3-29 Pris per m ² /uke	11	12
30-52 Pris per m ² /uke	13	14
53--> Pris per m ² /uke	15	16

Minimum leiepris fra og med 3. uke økes fra kr 1 000 til kr 1 100.

k) Torgleie:

Leieperiode	2012	2013
Pr. dag	210	220
Pr. uke	680	700
Pr. mnd.	1 350	1 400
Pr. ½ år	2 270	2 350
Pr. år	4 540	4700

Torghandlere som benytter torget hele eller halve året til sin virksomhet har gratis leie etter søknad. Kommune fører tilsyn med praktiseringen.

l) Gravearbeid og arbeidstillatelse i gater, veier og plasser:

Kostnadstype/ Veiklasse	Minimums- beløp kr		Tillegg i kr per m ²							
			1– 20 m ²		21 – 50 m ²		51 – 500m ²		Over 500m ²	
			2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Kontrollgebyr	2 090	2 160			46	48	21	22	Etter avtale	Etter avtale
Verdiforringelse samleveier	290	300	33	34	26	27	18	19	16	17
Verdiforringelse boligvei	290	300	26	27	18	19	14	15	10	11
Verdiforringelse G/S-vei og fortau	290	300	18	19	14	15	9	10	8	9

m) Utarbeidelse av skilt og sperreplaner:

	Liten		Mellomstor		Stor		Omfattende	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Skilt og sperreplaner	360	370	590	610	1 190	1 230	Etter avtale	Etter avtale

Tjenester som er merverdiavgiftspliktige:

n) Vann og avløp (ekskl. mva.):

Avgiftstype	2012	2013
Fastgebyr for vann per boenhet	526	562
Variabelt gebyr for vann per m ³	7,22	7,71
Fastgebyr avløp per boenhet	579	611
Variabelt gebyr for avløp per m ³	8,81	9,30
Oppmøtegebyr ved manglende avlesning av vannmåler	1 000	1 000
Tilknytingsgebyr for vann og avløp fastsettes til:		
Per gebyrpliktig eiendom, vann	250	500
Per gebyrpliktig eiendom, avløp	250	500
Vannmålergebyr per år	200	200
Slamtømmegebyr økes med	3,25 %	0%

o) Renovasjonsgebyr

Pris for husholdning (ekskl. mva.) – selvkost:

Avgiftstype	2012	2013
Fastgebyr, husholdningsrenovasjon	804	820
Variabelt gebyr kr per liter (mest utbredt 130 ltr.)	4,71	4,80
Fradrag for hjemmekompostering etter avtale	160	160
Renovasjonsgebyr fritidsbolig	552	565

Perioden for innhenting av renovasjon fritidsbolig i 2013 er 23 mars til 6 oktober.

Pris for næringskunder ekskl. mva (utenfor selvkostområde):

Avfallstype	2012	2013
Fastgebyr, per bedrift	532	550
Variabelt gebyr, restavfall per ltr.	5,60	5,78
Variabelt gebyr, papir per ltr.	1,20	1,24

Pris for både husholdning (selvkost) og næringskunder (utenfor selvkostområde) ekskl. mva:

Avfallstype	2012	2013
Gebyr for bytting av avfallsbeholder	100	100
Gebyr for bytting av container	500	500
Ekstrahenting liten beholder	150	150
Ekstrahenting stor beholder	220	220
Ekstrahenting container	600	600
Ekstrasekk	20	20

Hentetillegg: Abonnenter som ønsker å få hentet beholderne ut over 3 meter fra veien betaler ekstra avgift etter følgende satser:

Volum	Avstand (pris per avstand)									
	< 10 m		< 20 m		< 30 m		< 40 m		< 50 m	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Beholder m 2 hjul (130l.-370l.)	144	148	288	296	392	400	516	528	640	656
Beholder med 4 hjul (660l. – 750l.)	332	340	744	760	1 156	1 180	1 508	1 540	1 942	1 984

Bevegelseshemmede kan etter søknad få innvilget økt henteavstand uten merkostnad. Legeattest skal vedlegges søknad og behandles av helse og sosial.

p) Levering av grovavfall til Gatedalen miljøanlegg per kg:

Avgiftstype	Avgift 2012 inkl. sluttbehandlings - avgift	Avgift 2013 inkl. sluttbehandlings - avgift
Sortert avfall til gjenvinning (papp, papir, metaller, plastemballasje, sortert EE-avfall, hageavfall fra husholdninger, farlig avfall fra husholdninger, ren jord/leire/sand fra husholdninger)	0	0
Trevirke (ikke impregnert)	0,60	0,62
Septikkslam	0,21	utgår
Hageavfall, næring	0,80	0,62
Farlig avfall fra næring (unntatt impregnert trevirke og eternitt som går som annet avfall)	10,00	10,40
PCB vinduer (max. pris)	1,25	1,25
Usortert avfall (etter avtale med kommunen)	2,00	2,40
Annet avfall	1,52	1,56

For leveranser av restavfall levert med bil uten henger med totalvekt < 3 500 kg betales kr.40 ekskl. mva.

- Iht. vedtatt hovedplan for avfall er det ønskelig at omfanget av ombruk økes. Som et virkemiddel for å oppnå dette gis rådmannen etter nærmere retningslinjer fullmakt til å tillate gratis levering av rester fra loppemarked arrangert av og for frivillige organisasjoner for barn og unge i Sarpsborg.
- Rådmannen gis fullmakt til å kunne avtale pris med innsamlere av næringsavfall.
- Rådmannen gis fullmakt til å avtale levering av usortert avfall.
- Dersom den statlige sluttbehandlingsavgiften endres vesentlig, gis rådmannen fullmakt til å justere prisene for avfall som har sluttbehandlingsavgift tilsvarende.
- Minstepris for fakturering av avfall levert etter vekt settes til kr 300 ekskl. mva.

q) Brann:

Feiegebyr fastsettes til kr 310 per pipeløp (2012: kr 300)

r) Parkering:

Avgiftsbelagte langtidsparkeringsplasser Tid: Mandag – fredag kl. 08.00 – 16.00, lørdag kl. 08.00 – 14.00	2012	2013
Parkeringsavgift korttidsleie per time inkl. mva.	18	18
Parkeringsavgift langtidsleie per dag inkl. mva.	60	60
Parkeringsleie (per plass) per ½ år inkl. mva.	2 600	2 700
Parkeringsleie (per plass) per år inkl. mva.	5100	5 270

Avgiftsbelagte korttidsparkeringsplasser med progressive avgifter. Tid: Mandag – fredag kl. 08.00 – 16.00, lørdag kl. 08.00 – 14.00	2012	2013
Parkeringsavgift første time inkl. mva	18	19
Parkeringsavgift andre time inkl. mva.	18	21
Parkeringsleie tredje time inkl. mva	18	23
Parkeringsleie fjerde time og påfølgende inkl. mva.	18	25

Gebyr for bruk av avgiftsbelagte parkeringsplasser i forbindelse med byggearbeider med mer inkl. mva.	2012	2013
Per dag inkl. mva	125	130
Per uke inkl. mva	450	465
Per mnd. Inkl. mva	1 350	1 400
Per år inkl. mva	5 600	5 800

Det er fremmet egen sak til bystyret om progressive parkeringsavgifter.

s) Leie av sandkasser og strøsand:

Tjeneste	2012	2013
Leie av strøsandkasse	550	570
Avtale om påfyll – inntil 3 ganger påfyllinger/sesong	760	785
Ekstra påfyll utover 3 påfyllinger	490	510

t) Vaskertjenesten

Vaskertjenesten	2012	2013
Vask av tøy til hjemmeboende	210	220

Andre betalingssatser

Alle andre betalingssatser som ikke er særskilt fastsatt økes med 3,3 %.

VEDLEGG

Budsjettskjema 1A (tall i mill. kr)						
	R - 11	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Skatt på inntekt og formue	-931,8	-978,1	-1 043,1	-1 049,5	-1 049,5	-1 049,5
Ordinært rammetilskudd	-1 233,6	-1 312,9	-1 416,1	-1 426,3	-1 426,3	-1 426,3
Skatt på eiendom	-131,7	-132,0	-142,0	-157,0	-157,0	-157,0
Konsesjonskraftsinntekter	-2,7	-2,6	-2,6	-2,6	-2,6	-2,6
Andre generelle statstilskudd:						
Flyktningetilskudd	-44,1	-29,2	-27,5	-27,5	-27,5	-27,5
Kompensasjonstilskudd - skole, pleie og omsorg, kirken	-15,0	-14,5	-13,5	-13,5	-13,5	-13,5
Ressurskrevende tjenester	-48,0	-59,6	-69,0	-69,0	-69,0	-69,0
Mva kompensasjon	-29,5	-89,0	-78,9	-101,6	-85,7	-40,7
Sum frie disponible inntekter	-2 436,4	-2 617,9	-2 792,7	-2 847,0	-2 831,1	-2 786,105
Renteinntekter	-46,3	-51,0	-55,0	-47,0	-47,0	-47,0
Aksjeutbytte	-24,6	-26,5	-20,0	-20,2	-20,3	-20,3
Gevinst finansielle instrumenter	-9,4					
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	111,8	130,4	146,2	158,1	166,0	161,3
Tap finansielle instrumenter	1,1					
Avdrag på lån	106,6	116,3	143,3	157,0	169,4	175,3
Netto finansinntekter/-utgifter	139,2	169,2	214,5	247,9	268,2	269,4
Dekning av tidligere års regnskapsmessig merforbruk						
Til ubundne avsetninger	-71,6	10,0	15,1	11,1	14,2	14,4
Til bundne avsetninger	1,9					
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-71,6					
Bruk av ubundne avsetninger	-32,2	-13,5	-13,5	-0,5		
Bruk av bundne avsetninger	-30,8					
Netto avsetninger	-204,3	-3,5	1,6	10,6	14,2	14,4
Overført til investeringsbudsjettet	11,8	53,0	63,1	101,6	85,7	40,7
Til fordeling drift	-2 489,7	-2 399,2	-2 513,6	-2 486,8	-2 463,1	-2 461,7
Fordelt drift		2 399,2	2 513,6	2 486,8	2 463,1	2 461,7
Merforbruk/mindreforbruk	-70,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Bruk av fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Bruk av ubundne avsetninger					
Barnevern oppreisning		-3,00	-13,00		
Borgarsyssel		-0,50	-0,50	-0,50	
Bruk av ubundne avsetninger		-3,50	-13,50	-0,50	0,00

Avsetninger til fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Ubundne avsetninger					
Avsetning til disposisjonsfond		15,05	11,12	14,17	14,37
Bruk av ubundne avsetninger	0,00	15,05	11,12	14,17	14,37

Noter:

Note 1 – skatteanslaget:

Budsjetterte skatteinntekter bygger på anslag i statsbudsjettet 2013 med et påslag på 8,0 mill. kr basert lokalt skatteanslag. For årene 2014 – 2016 er det lagt inn en årlig realvekst i skatteinntektene på 1 % i forhold til anslag i KS sin prognosemodell frie inntekter. Modellen gir samme fordeling av skatt og rammetilskudd for den enkelte kommune som vist i vedlegg til statsbudsjettet for 2013 (Grønt hefte).

Note 2 – andre fiskale inntekter:

Inntekten fra salg av konsesjonskraft er basert på kjent kraftmengde og estimert pris.

Note 3 – generelle statstilskudd:

Anslaget er gjort ut fra de signaler som fremkommer i statsbudsjettet og annet materiale, informasjon fra departementene og kommunens egne vurderinger.

Note 4 – angivelse av forventet utbytte fra kommunale selskaper m.v.:

Anslaget er en videreføring av faktisk utbytte fra Østfold Energi AS og Skjebergkilen Marina AS i 2012.

Note 5 – avsetninger til fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A og 1B.

Note 6 – bruk av fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A, 1B og 2A.

Budsjettskjema 1B - Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg	12,47	14,05	8,92	8,92	8,12
Enhet helse	116,11	121,71	120,96	120,96	120,96
Enhet forebyggende tjenester	44,74	46,53	43,93	43,93	40,53
Enhet kompetansesenter rus og psykiatri	42,40	49,44	47,44	47,44	45,44
Enhet kjøkken og kantine	11,27	11,63	11,38	11,38	11,38
NAV sosial	135,75	138,80	136,10	136,10	135,80
Omsorgstjenester	501,00	525,06	534,82	532,69	552,09
Boveiledning	205,30	220,59	229,39	238,99	247,09
Kommunesjef helse og sosial	1,51	1,57	1,57	1,57	1,57
Sum kommuneområde helse og sosial	1070,56	1 129,37	1 134,50	1 141,97	1 162,97
Kommuneområde oppvekst					
Enhet utvikling	261,30	280,25	272,95	268,45	268,45
Enhet PPT	6,89	12,38	12,38	12,38	12,38
Enhet barnevern	72,45	75,83	75,33	75,33	75,33
Barnehager	69,04	71,30	77,95	83,10	82,90
Skoler (inkl enhet Norsksenteret og spes.ped. tiltak)	490,13	500,68	498,26	492,46	492,46
Kommunesjef oppvekst	1,61	1,67	1,67	1,67	1,67
Sum kommuneområde oppvekst	901,43	942,11	938,54	933,39	933,19
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi	17,31	17,51	17,51	17,51	17,51
Enhet kemner	12,45	13,26	12,76	12,76	12,76
Enhet plan og samfunnsutvikling	18,54	17,99	17,69	17,59	17,59
Enhet Kultur	40,43	42,25	42,50	42,55	42,55
Kirken	23,45	23,52	23,52	23,52	23,52
Byjubileet	1,51	1,56	2,06	2,56	2,56
Enhet eiendom og næring	0,00	6,11	5,56	5,56	5,56
Kommunesjef samfunn, økonomi og kultur	2,28	2,82	2,82	2,82	2,82
Sum kommuneomr.samf., økonomi og kultur	115,96	125,02	124,42	124,87	124,87
Kommuneområde HR					
Enhet arbeidsgiver	53,12	52,60	50,95	49,40	49,40
Enhet kommunikasjon og service	61,55	61,75	58,53	61,11	61,11
Kommunesjef HR	1,34	1,40	1,40	1,40	1,40
Sum kommuneområde HR	116,01	115,74	110,87	111,90	111,90
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggprosjekt	1,07	-2,00	-2,00	-2,00	-2,00
Enhet byggservice	157,24	161,06	161,82	162,29	162,29
Enhet kommunalteknikk	3,38	3,12	-3,08	-7,74	-12,61
Enhet byggesak, landbruk og kart	12,07	11,68	11,08	11,08	11,08

	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommunesjef teknisk	3,42	3,55	3,55	3,55	3,55
Sum kommuneområde teknisk	177,16	177,40	171,36	167,17	162,30
Rådmann	15,22	20,94	4,14	-19,22	-36,55
Sum rådmann	15,22	20,94	4,14	-19,22	-36,55
Reserverte tilleggsbevilgninger	1,90	2,00	2,00	2,00	2,00
Tap på fordringer	1,01	1,00	1,00	1,00	1,00
Sum fordelt til drift	2 399,25	2 513,59	2 486,84	2 463,09	2 461,69

Bruk av fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Bruk av ubundne avsetninger					
Byjubileet		-1,25			
Bruk av ubundne avsetninger	0,00	-1,25	0,00	0,00	0,00
Bruk av bundne avsetninger					
Vannforsyning	-3,00	-0,50	-0,50	-0,50	-0,50
Avløp	-9,29	-8,00	-9,00	-8,00	-4,00
Husholdningsrenovasjon	-3,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av bundne avsetninger	-15,29	-8,50	-9,50	-8,50	-4,50
Til bundne avsetninger					
Renovasjon	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Til bundne avsetninger	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10

Budsjettskjema 2A (tall i mill. kr)

	Regnskap 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016
Investeringer i anleggsmidler	301,61	569,80	445,57	580,47	456,52	225,00
Utlån og forskutteringer	86,62	115,70	126,70	136,70	146,70	156,70
Avdrag på lån	47,39	93,00	103,10	141,60	125,70	80,70
Avsetninger	26,28					
Årets finansieringsbehov	461,91	778,50	675,37	858,77	728,92	462,40
Bruk av lånemidler	-299,07	-678,80	-547,97	-659,47	-457,36	-357,00
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-6,10	-1,00	-17,00	-48,00	-60,00	-15,00
Tilskudd til investeringer	-66,43			-3,00	-79,16	-3,00
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-47,94	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00
Andre inntekter	-0,76					
Sum ekstern finansiering	-420,31	-719,80	-604,97	-750,47	-636,52	-415,00
Overført fra driftsregnskapet	-17,49	-53,00	-63,10	-101,60	-85,70	-40,70
Bruk av avsetninger	-24,10	-5,70	-7,30	-6,70	-6,70	-6,70
Sum finansiering	-461,91	-778,50	-675,37	-858,77	-728,92	-462,40
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Bruk av fond investeringer (tall i mill. kr)

	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Bruk av ubundne investeringsfond				
Egenkapitalinnskudd KLP	6,70	6,70	6,70	6,70
Oppgradering av brygge Glengshølen	0,60			
Bruk av ubundne investeringsfond	7,30	6,70	6,70	6,70

Budsjettskjema 2B - investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg					
Korttidshjelpemidler		0,20	0,20	0,20	0,20
Korttidshjelpemidler samhandlingsreform		0,20	0,30	0,30	0,30
Trygghetsalarmer		0,15	0,15	0,15	0,15
Boligsosial handlingsplan/årsplan		15,00	15,00	15,00	15,00
Sum enhet bolig og omsorg		15,55	15,65	15,65	15,65
Omsorgstjenester					
Inventar og utstyr		2,50	3,00	3,00	3,00
Nytt sykehjem og bofellesskap Valaskjold (32 og 48 pl.)	111,00	114,00			
Rivning gamle Haugvoll	6,00				
32 nye sykehjemsplasser på Haugvoll		5,00	45,00	50,00	
48 omsorgsboliger i bofellesskap (eldre)	3,00	5,00	50,00	70,00	
34 omsorgsboliger i bofellesskap (eldre)				8,00	35,00
Helsehuset ombygging og utstyr					
Nødstrøm sykehjem	3,80	0,50	0,60	0,30	
Sum omsorgstjenester	6,80	127,00	98,60	131,30	38,00
Boveiledning					
12 boliger i bofellesskap Værn	9,00			28,00	
Aktivitetssenter for psykisk utviklingshemmede	0,50		6,50		
Sum boveiledning	9,50	0,00	6,50	28,00	0,00
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Ny sentrumsskole (Valaskjold gård - avsluttes)	80,00				
Ny sentrumsskole (Sandesundveien)		0,00	142,00	65,00	
IKT-planen skoler og barnehager	17,00	3,50	3,50	3,50	4,00
Kapasitetstiltak skole generelt	8,00	9,00	12,00	12,00	12,00
Ventilasjon Kruseløkka skole formingsbygg		8,50			
Sum skoler	105,00	21,00	157,50	80,50	16,00
Barnehager					
Rehabilitering av barnehager	3,0	3,00	3,00		
Utbygging og rehabilitering Vestvold barnehage	18,5				
Ny barnehage Tindlund		17,00	19,00	1,00	
Ny barnehage Hafslundsøy	6,0		8,00	24,00	1,00
Ny permanent barnehage Sandbakken	10,0	12,00	17,00		
Ny barnehage Skjeberg		2,00	42,00	1,00	
Midlertidig barnehage Hafslundsøy			1,00		
Midlertidig barnehage Tindlundområdet		6,00			
Barnehagebuss		2,00			

	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Utskifting lekeapparater (skoler og barnehager)	0,50	0,50	0,50	0,50	1,00
Sum barnehager	38,00	42,50	90,50	26,50	2,00
Barnevern					
Oppgradering av familiesenter	2,00	1,00			
Sum barnevern	2,00	1,00	0,00	0,00	0,00
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Kommunedelplan ny bru over Sarpsfossen		1,50	3,50		
Planmidler – forbindelse riksvei 109 og Greåkerveien (forskuttering)		1,00	2,00		
Planmidler Vingulmorkveien (forskuttering)		1,00	2,00		
Sum enhet plan og samfunnsutvikling		3,50	7,50	0,00	0,00
Enhet kultur					
Opprusting av parker, plasser og innfartsårer	4,00	2,50	2,50	2,50	2,50
Publikumsarealer Sparta Amfi		6,00			
Sarpsborg Scene utbedringer	6,00	3,00			
Sarpsborg stadion, tribune/garderobebygg - fasiliteter for fotball, bandy med mer	15,00	15,00			
Oppgradere kunstisbanen		0,30	2,00		
Kulås Amfi	6,00			4,00	
Ventilasjon ved Sarpsborg bibliotek	0,30	1,50	1,50		
Nytt kunstgress Sarpsborg stadion			4,00		
Rehabilitering av basseng Sarpsborghallen		1,20			
Oppgradering brygge m.v. Glengshølen		0,60			
Skateanlegg		1,00	3,00		
Diverse investeringer kultur - opprustning bygg og anlegg		3,10	2,50	2,50	1,00
Opprustning Aktivitetshuset EPA			2,00		
Innløsning av festetomt ved Sparta		5,00			
Kirkelig fellesråd					
Opparbeiding av gravlund Hafslund	25,00				
Maskiner og utstyr	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50
Opparbeide nytt areal Ingedal	0,25	1,50	2,00		
Restaurering av grønne arealer og kulturminner	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Driftsbygninger Tune			4,00		
Utvidelser Tune, nordøst				4,00	
Nytt menighetssenter Tune	1,00	1,00			
Sum enhet kultur	58,70	42,35	24,15	13,65	4,15

	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Enhet eiendom og næring					
Strategisk oppkjøp av eiendommer		10,00	10,00	10,00	10,00
Sum enhet eiendom og næring	0,00	10,00	10,00	10,00	10,00
Kommuneområde HR					
Enhet kommunikasjon og service					
Videreutbygging av IKT kommunikasjon	3,30	1,70	2,20	1,40	1,40
Fornyelse og oppgradering IKT utstyr	1,60	2,40	8,10	8,10	7,00
IKT som effektiviseringsverktøy	5,90	5,80	3,10	2,80	3,10
Elektroniske tjenester og publikumsservice	2,30	1,10	1,60	1,00	0,80
Kommunedelplan kommunikasjon	2,30	1,80	1,50	1,30	0,90
Sum enhet kommunikasjon og service	15,40	12,80	16,50	14,60	13,20
Kommuneområde teknisk					
Enhet byggprosjekt					
Rehabilitering og sikring av bygg, inkl. brannoppgradering og tiltak mot radon	20,60	3,50	5,00	5,00	5,00
Heiser		2,40	2,40	2,40	2,40
ENØK-investeringer	18,30	10,00	4,00	2,00	2,00
Universell utforming kommunale bygg	3,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Utskifting/tilpassing utelys kommunale bygg	0,50	0,60	0,50	0,50	
Rehabilitering av adm.bygg(Tune og Skjeberg)	4,00	36,00			
IKA Østfold nye lokaler Skjeberg	0,50	12,00	6,50		
Sum enhet byggprosjekt	46,90	66,50	20,40	11,90	11,40
Enhet kommunalteknikk					
Vannledningsnett	3,00	15,00	30,00	30,00	30,00
Oppgradering av vannledning gågata		2,50	5,00		
Oppgradering av lsesjø vannverk	3,00	1,00	1,00		
Avløpsnett		15,00	35,00	35,00	35,00
Oppgradering av avløpsledning gågata		2,50	5,00		
Bygging av nye lokaler Torsbekkdalen (andel vann/avløp)		7,00			
Biler og maskiner, vann og avløp		2,00	2,10	2,10	2,20
Biler og maskiner renovasjon		1,20	1,30	1,40	1,40
Bygging av nye lokaler Torsbekkdalen (andel renovasjon)		3,00			
Oppgradering av gågata	1,00	5,00	10,00	15,00	
Rehabilitering av p-plasser og p-automater	4,25		2,00		
Oppgradering av kommunale gatelys		5,50	6,00	6,00	6,00
Universell utforming i bysentrum inkl. bussholdeplasser		1,00	1,00	1,00	1,00
Oppgradering av kommunale veier		10,00	10,00	10,00	15,00
Trafikksikkerhetstiltak - trygge skoleveier/nærtiltak		1,00	1,00	1,00	1,00
Trafikksikkerhetstiltak - fartsbegrensende tiltak		3,50	3,50	3,50	3,50
Gang og sykkelveier inkl. gatelys		5,00	5,00	5,00	5,00
Biler og maskiner		2,75	3,75	2,80	2,80

	Tidl. bevilget	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Ismaskin (stadion)		1,20			
Feievesenet biler		0,60	0,40	0,30	0,30
Nytt øvingsområde for beredskapsmannskaper		6,00			
Biler og maskiner beredskap		5,20	3,00	3,10	3,10
Biler maskiner og annet teknisk utstyr		7,30	7,40	7,50	7,70
PDA i biler	0,30	0,12	0,12	0,12	
Sum enhet kommunalteknikk	11,55	103,37	132,57	123,82	114,00
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling	1,20		0,60	0,60	0,60
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	1,20	0,00	0,60	0,60	0,60
Sum investeringer	295,05	445,57	580,47	456,52	225,00

Kommunale gebyrer 2013-2016 (tall i mill. kr)

Vann	2013	2014	2015	2016
Driftskostnader	33 006	34 125	35 269	36 444
Direkte kostnader	30 431	31 474	32 542	33 638
Indirekte kostnader	2 575	2 651	2 727	2 806
Kapitalkostnader	18 844	19 478	20 179	21 399
Kalkulerte avskrivninger	11 311	11 735	12 206	12 909
Kalkulerte renter	7 533	7 743	7 973	8 490
Selvkost	51 850	53 603	55 448	57 843
Gebyrinntekter	-51 350	-53 103	-54 948	-57 843
Avsetning /bruk av fond	-500	-500	-500	0
Sum inntekter	-51 850	-53 603	-55 448	-57 843
Resultat	0	0	0	0

Avløp	2013	2014	2015	2016
Driftskostnader	34 266	35 419	36 604	37 820
Direkte kostnader	31 310	32 377	33 474	34 599
Indirekte kostnader	2 956	3 042	3 130	3 221
Kapitalkostnader	27 007	29 197	29 992	30 891
Kalkulerte avskrivninger	16 571	17 999	18 451	19 006
Kalkulerte renter	10 436	11 198	11 541	11 885
Selvkost	61 273	64 616	66 596	68 711
Gebyrinntekter	-53 273	-55 616	-58 596	-64 711
Avsetning/bruk av fond	-8 000	-9 000	-8 000	-4 000
Sum inntekter	-61 273	-64 616	-66 596	-68 711
Resultat	0	0	0	0

Renovasjon	2013	2014	2015	2016
Driftskostnader	37 381	38 558	39 774	41 023
Direkte kostnader	35 205	36 320	37 472	38 655
Indirekte kostnader	2 176	2 238	2 302	2 368
Kapitalkostnader	1 721	1 754	1 702	1 639
Kalkulerte avskrivninger	1 354	1 404	1 391	1 366
Kalkulerte renter	367	350	311	273
Selvkost	39 102	40 312	41 476	42 662
Gebyrinntekter	-35 210	-36 404	-37 550	-38 716
Andre inntekter	-3 892	-3 908	-3 926	-3 946
Avsetning/bruk av fond	0	0	0	0
Sum inntekter	-39 102	-40 312	-41 476	-42 662
Resultat	0	0	0	0

Feiing	2013	2014	2015	2016
Driftskostnader	5 617	5 771	5 917	6 066
Direkte kostnader	4 593	4 707	4 823	4 941
Indirekte kostnader	1 024	1 064	1 094	1 125
Kapitalkostnader	155	174	208	241

Feiing	2013	2014	2015	2016
Kalkulerte avskrivninger	128	143	173	203
Kalkulerte renter	27	31	35	38
Selvkost	5 772	5 945	6 125	6 307
Gebyrinntekter	-5 772	-5 945	-6 125	-6 307
Avsetning/bruk av fond	0	0	0	0
Sum inntekter	-5 772	-5 945	-6 125	-6 307
Resultat	0	0	0	0

Kommunale gebyrendringer fra 2012 til 2013:

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (ekskl. mva)		
Beskrivelsen	2012	2013
Vanngebyr, fast	526	562
Vanngebyr, variabelt	1 444	1 542
Avløpsgebyr, fast	579	611
Avløpsgebyr, variabelt	1 762	1 860
Renovasjonsgebyr, fast	804	820
Renovasjonsgebyr variabelt (130 liter)	612	625
Feiegebyr	300	309
Sum	6 027	6 329
Økning fra 2012 til 2013		5 %

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (ekskl. mva.):

Økonomisk oversikt - drift (tall i mill. kr)

	R - 11	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Brukerbetalinger	-97,22	-98,09	-107,35	-112,05	-114,08	-113,82
Andre salgs- og leieinntekter	-282,58	-268,17	-284,80	-292,75	-298,71	-308,68
Overføringer med krav til motytelse	-343,73	-229,90	-231,51	-254,21	-238,31	-192,66
Rammetilskudd	-1 218,63	-1 312,94	-1 416,12	-1 426,27	-1 426,31	-1 426,31
Andre statlige overføringer	-67,65	-50,29	-47,77	-47,77	-47,77	-47,77
Andre overføringer	-3,49	-1,52	-1,56	-1,56	-1,56	-1,56
Skatt på inntekt og formue	-923,85	-978,10	-1 043,12	-1 049,49	-1 049,49	-1 049,49
Eiendomsskatt	-131,66	-132,00	-142,00	-157,00	-157,00	-157,00
Andre direkte og indirekte skatter	-8,03		0,00		0,00	0,00
Sum driftsinntekter (B)	-3 076,85	-3 071,01	-3 274,23	-3 341,10	-3 333,24	-3 297,30
Lønnsutgifter	1 555,74	1 549,11	1 618,49	1 627,26	1 616,22	1 618,99
Sosiale utgifter	394,87	433,56	453,17	458,06	455,31	456,11
Kjøp av varer og tj. som inngår i komm tj. prod	475,98	370,48	380,34	374,82	376,28	376,68
Kjøp av varer og tj. som erstatter komm tj.prod	355,16	416,76	433,60	426,57	422,07	422,07
Overføringer	224,59	146,64	152,78	137,33	137,38	137,08
Avskrivninger	129,50		0,00	0,00	0,00	0,00
Fordelte utgifter	-80,13	-32,73	-34,51	-34,51	-34,51	-34,51
Sum driftsutgifter (C)	3 055,71	2 883,82	3 003,88	2 989,53	2 972,77	2 976,43
Brutto driftsresultat (D=B-C)	-21,14	-187,19	-270,35	-351,57	-360,47	-320,87
Renteinntekter, utbytte og eieruttak	-71,95	-77,50	-75,00	-67,20	-67,25	-67,25
Gevinst på finansielle instrumenter	-9,41		0,00	0,00	0,00	0,00
Mottatte avdrag på utlån	-1,45	-1,70	-1,70	-1,70	-1,70	-1,70
Sum eksterne finansinntekter (E)	-82,81	-79,20	-76,70	-68,90	-68,95	-68,95
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	111,53	130,40	146,20	158,10	166,00	161,30
Tap på finansielle instrumenter	1,06		0,00	0,00	0,00	0,00
Avdragsutgifter	106,57	116,30	143,30	157,00	169,40	175,30
Utlån	2,10	2,55	2,55	2,55	2,55	2,55
Sum eksterne finansutgifter (F)	221,26	249,25	292,05	317,65	337,95	339,15
Resultat eksterne finansieringstransaksjoner	138,45	170,05	215,35	248,75	269,00	270,20
Motpost avskrivninger	-129,50					
Netto driftsresultat (I)	-12,19	-17,14	-55,00	-102,82	-91,47	-50,67
Bruk av tidligere års regnskapsm. mindreforbr.	-71,57		0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av disposisjonsfond	-62,55	-24,60	-14,75	-0,50	0,00	0,00
Bruk av bundne fond	-30,81	-21,56	-8,50	-9,50	-8,50	-4,50
Sum bruk av avsetninger (J)	-164,93	-46,16	-23,25	-10,00	-8,50	-4,50
Overført til investeringsregnskapet	17,49	53,00	63,10	101,60	85,70	40,70
Dekning av tidligere års merforbruk			0,00	0,00	0,00	0,00
Avsetninger til disposisjonsfond	79,70	10,20	15,05	11,12	14,17	14,37
Avsetninger til bundne fond	9,83	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Sum avsetninger (K)	107,02	63,30	78,25	112,82	99,97	55,17
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	-70,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Økonomisk oversikt - investering (tall i mill. kr)

	R - 11	Bud 12	Bud 13	Bud 14	Bud 15	Bud 16
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-6,09	-1,00	-17,00	-48,00	-60,00	-15,00
Andre salgsinntekter	-0,76					
Overføringer med krav til motytelse	-1,92					
Statlige overføringer	-66,43			-3,00	-79,16	-3,00
Andre overføringer						
Renteinntekter, utbytte og eieruttak						
Sum inntekter	-75,21	-1,00	-17,00	-51,00	-139,16	-18,00
Lønnsutgifter	1,90	1,00	1,70	1,70	1,70	1,70
Sosiale utgifter	0,57					
Kjøp av varer og tj. Som inngår i kommunal tj. prod.	263,19	557,65	440,72	572,12	450,17	222,65
Kjøp av varer og tj som erstatter kommunal tj. prod	1,03					
Overføringer	31,45	11,15	3,15	6,65	4,65	0,65
Renteutg., provisjoner og andre finansutg.	3,47					
Fordelte utgifter						
Sum utgifter	301,61	569,80	445,57	580,47	456,52	225,00
Avdragsutgifter	47,39	93,00	103,10	141,60	125,70	80,70
Utlån	80,96	110,00	120,00	130,00	140,00	150,00
Kjøp av aksjer og andeler	5,67	5,70	6,70	6,70	6,70	6,70
Dekning tidligere års udekket						
Avsetning til ubundne investeringsfond	26,28					
Avsetninger til bundne fond						
Avsetninger til likviditetsreserve						
Bruk av tidligere års overskudd						
Sum finansieringstransaksjoner	160,30	208,70	229,80	278,30	272,40	237,40
Finansieringsbehov						
Bruk av lån	-299,07	-678,80	-547,97	-659,47	-457,36	-357,00
Salg av aksjer og andeler	-0,01					
Mottatte avdrag på utlån	-46,02	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00	-40,00
Overføringer fra driftsregnskapet	-17,49	-53,00	-63,10	-101,60	-85,70	-40,70
Bruk av tidligere års mindreforbruk						
Bruk av disposisjonsfond	-10,92					
Bruk av bundne driftsfond						
Bruk av ubundne investeringsfond	-9,23	-5,70	-7,30	-6,70	-6,70	-6,70
Bruk av bundne investeringsfond	-3,96					
Bruk av likviditetsreserve						
Sum finansiering	-386,70	-777,50	-658,37	-807,77	-589,76	-444,40
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

KOMMUNAL PLANSTRATEGI 2013 - 2016

INNLEDNING

Etter plan- og bygningslovens § 10-1 skal kommunestyret minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi.

Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden.

Planstrategien er ikke et plandokument, men et drøftingsgrunnlag for utarbeidelse eller rullering av kommuneplanens samfunnsdel. Den vil også være et viktig grunnlag når arealdelen, handlingsdelen (HP) og kommunedelplaner utarbeides.

Det er krav om at forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling. Ved behandlingen skal kommunestyret ta stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres, eller om planen skal videreføres uten endringer.

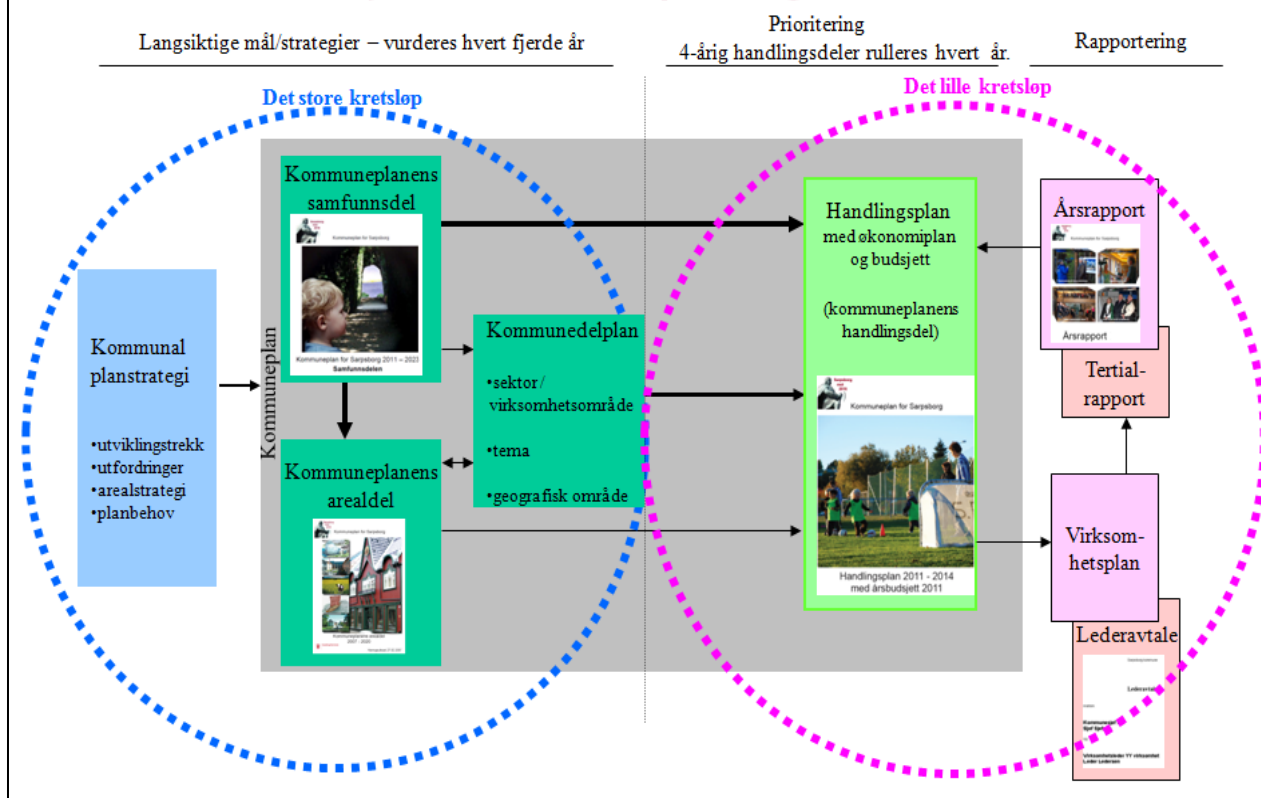
Gjeldende planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel er av nyere dato slik at behovet for endringer i planstrategien antas å være begrenset. Det er derfor bestemt at planstrategien skal behandles samtidig med handlingsdel og budsjett og slik at planstrategien og handlingsdelen samles i ett felles dokument.

Planstrategien inneholder få nye planer i perioden 2013 - 16, men kommunen bør ferdigstille de planene som bystyret tidligere har vedtatt å utarbeide eller rullere fram til 2015. Kommuneplanens samfunnsdel videreføres uten endringer da den er av ny dato (2011).

Planstrategien vedtas særskilt – kfr. plan- og bygningsloven. Den vil bestå av de viktigste utfordringene og mulighetene samt oppsummering av de viktigste planbehovene og arealstrategi.

Det foreligger et forslag til planstrategi for Nedre Glomma. Regionrådet har anbefalt at kommunene innarbeider det fremlagte forslaget i sine planstrategier, samt at arbeidet med en plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling startes opp snarlig. Denne anbefalingen er hensyntatt i Sarpsborg kommunes planstrategi.

Plansystemet i Sarpsborg kommune

SAMMENHENGEN MELLOM KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSMÅL OG HENHOLDSVIS HANDLINGSDEL (HP) OG PLANSTRATEGI

Kommuneplanens samfunnsdel er kommunens overordnede styringsdokument. Den tar stilling til mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023 ble vedtatt av bystyret 16.6.2011. Den danner grunnlag for kommunens 4-årige handlingsdel (HP) og budsjett. Med sine langsiktige målsettinger vil vedtatt samfunnsdel også gi føringer for hvilke utfordringer og muligheter som betraktes som de viktigste i planstrategiarbeidet.

Planen setter fokus på fire innsatsområder; identitet, verdiskaping, levekår og miljø. Sarpsborgs visjon er "Sarpsborg – der barn og unge lykkes". Innenfor hvert innsatsområde er det beskrevet et overordnet mål. I tillegg til disse spesifiserer planen flere delmål (Slik vil vi ha det) og strategier (Slik gjør vi det) under hvert innsatsområde.

De fire innsatsområdene griper ofte inn i hverandre. Det er for eksempel sterke forbindelser mellom verdiskaping og levekår.

VISJON

Sarpsborg - der barn og unge lykkes

Identitet

Sarpsborgs innbyggere skal være stolte og engasjerte

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts og aktivitetsby
- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende
- Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier

Verdiskaping

Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning
- Næringslivet og kommunen skal tilby arbeid til alle grupper av arbeidssøkende

Levekår

Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer

Sarpsborg skal være en by som fremmer likeverd og inkludering

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal ha et helhetlig læringsløp med høy kvalitet fra barnehage til videregående skole
- Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår
- Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne
- Sarpsborg skal ha et variert kultur- og fritidstilbud for alle
- Levekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes
- Sarpsborg skal ha trygge, attraktive og levende bo- og nærmiljøer

Miljø

Alle i Sarpsborg skal være miljøbevisste og delta i en felles miljødugnad for framtida

Slik vil vi ha det:

- Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport- og arbeidsforhold
- Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi
- Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning
- Sarpsborg skal sikre seg mot skadevirkninger som følge av klimaendringer
- Sarpsborg skal forvalte naturressursen på en miljøvennlig måte

HVA OMFATTES AV BEGREPET "PLANBEHOV" I PLAN- OG BYGNINGSLOVEN

Den kommunale planstrategien skal etter plan og bygningsloven inneholde en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden. Spørsmålet blir da: Hvilke planer og andre styringsdokumenter går inn under begrepet "planbehov"?

Svaret på spørsmålet henger sammen med spørsmålet om hvilke benevnelser Sarpsborg kommune skal ha på sine plan- og styringsdokumenter. Det er i dag ingen entydig praksis for navning av styringsdokumenter i Sarpsborg kommune, selv om man har lagt opp til at viktige plandokumenter som gjelder tjenester, samfunnsutvikling og geografiske områder skal betegnes "kommunedelplaner" i samsvar med plan- og bygningslovens § 11 -1. Utarbeidelse av kommunedelplaner skal følge medvirknings-, saksbehandlings- og innholdsreglene i plan- og bygningsloven. Spesielt nevnes:

- kravet om at det som ledd i varsling av planoppstart skal utarbeides et planprogram
- kravet om at slike planer skal inneholde mål og strategier og ha en handlingsdel som er kortsiktig (fire år).

For andre styringsdokumenter er det opp til kommunen selv å velge hvordan dokumentet skal bygges opp, om man skal ha medvirkning og hvilket omfang og innhold medvirkningen skal ha.

Følgende hovedbetegnelser benyttes:

Plan: Benyttes kun om det som er planer etter plan- og bygningsloven - samfunnsdel, arealdel, handlingsplan (HP) og kommunedelplaner - med tilhørende krav til medvirkning. Inneholder fakta, utviklingstrekk, føringer, muligheter, utfordringer, mål, strategier og tiltak (fire årig handlingsdel).

Plattform: Benyttes om dokumenter som ikke er vurdert å skulle være kommunedelplaner, men som gir et grunnlag for styringen innen et tema. Inneholder fakta, utviklingstrekk, føringer og intensjoner, men ikke handlingsdel. Det står fritt om man vil følge medvirkningsbestemmelsene i plan- og bygningsloven.

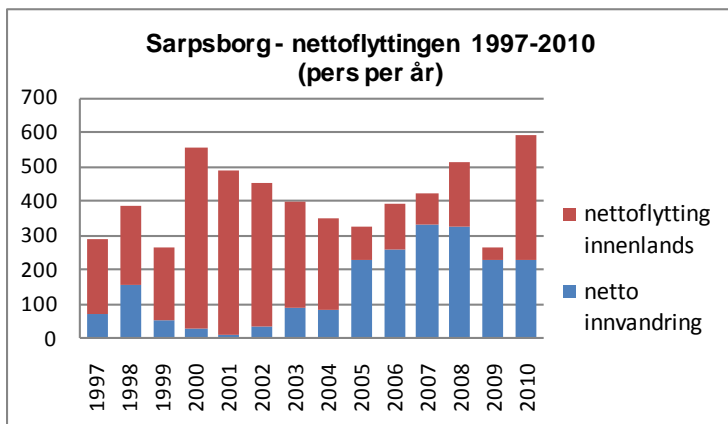
Handlingsprogram: Opplisting av tiltak med angivelse av rekkefølge, som ikke er knyttet til en plan. Det står fritt om man vil følge medvirkningsbestemmelsene i plan- og bygningsloven.

Planbehovet under de enkelte innsatsområdene i planstrategien skal inneholde både "planer", "plattformer" og "handlingsprogram".

STATUS OG UTVIKLINGSTREKK – UTFORDRINGER OG MULIGHETER – PLANBEHOV

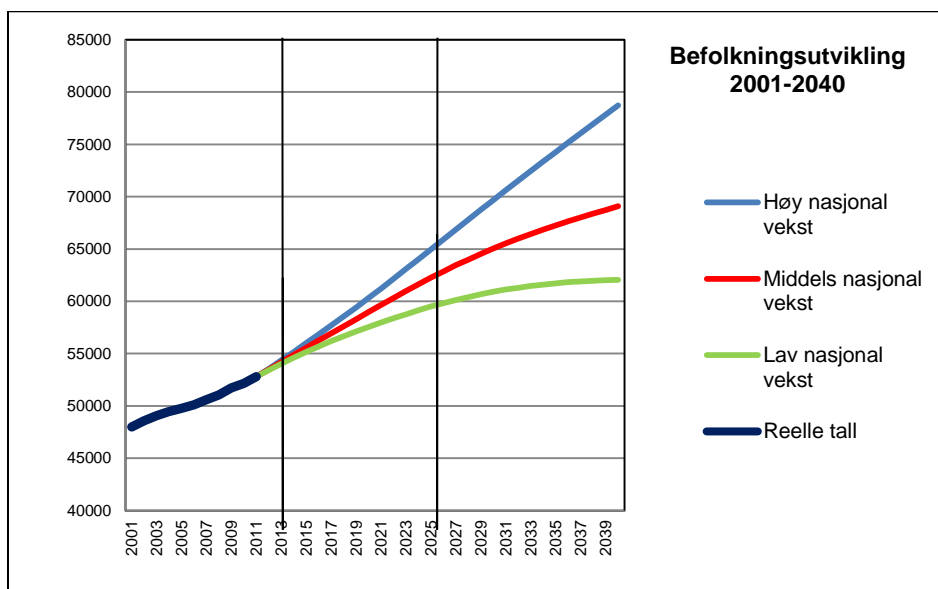
Demografi

Per 1.1.12 hadde Sarpsborg 53 333 innbyggere. De siste 6 årene har gjennomsnittlig befolkningsvekst vært 536 eller 1,0 %. Av dette utgjør fødselsoverskudd 105 personer. Nettoinnflytting står for resten av befolkningsveksten - 431 personer i gjennomsnitt pr. år.

Som det framgår av figuren (kilde Østfold analyse) kan nettoflyttingen deles i to – nettoinnflytting innenlands og netto innvandring.

De siste 6 årene har netto innvandring i gjennomsnitt bidratt mest til befolkningsveksten.

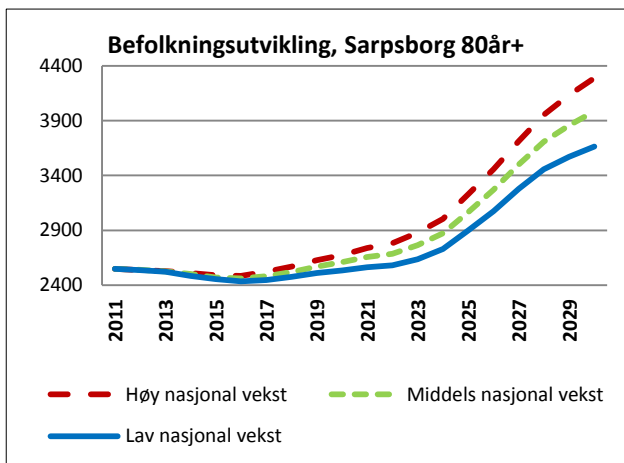
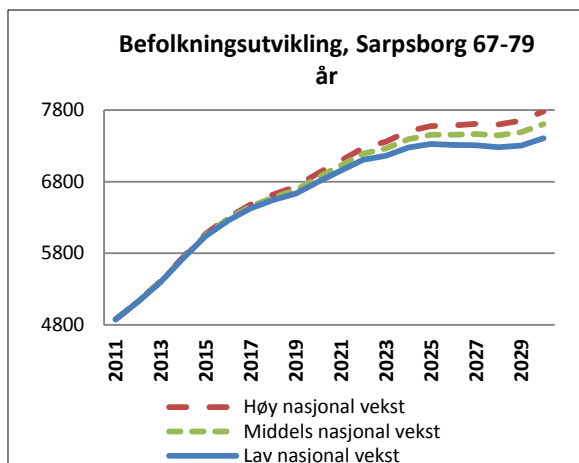

Kommuneplanen har et mål om en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 1,2 % for å markere at Sarpsborg er en ambisiøs og framtidsrettet kommune. Målet er for de første 10 årene tilnærmet lik Statistisk Sentralbyrås prognose for middels nasjonal vekst som gir en befolkning på vel 60.000 i 2023 og vel 65.000 i 2030.

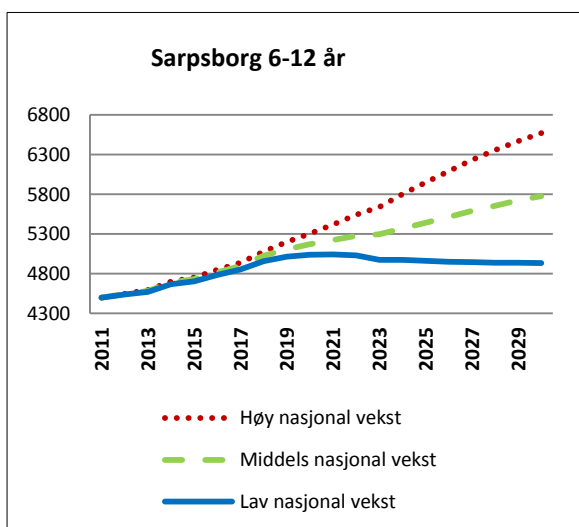
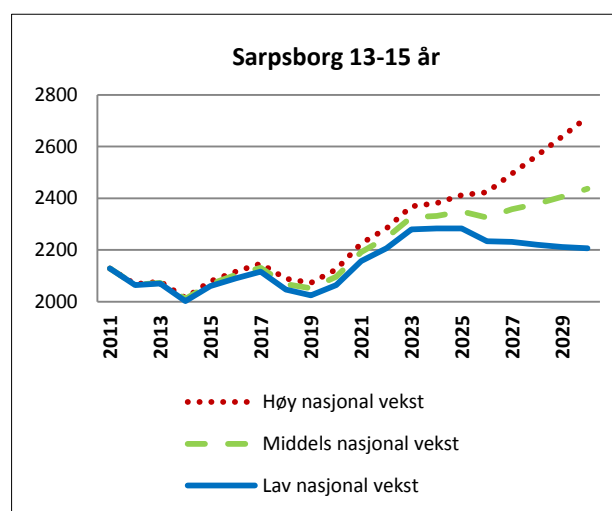
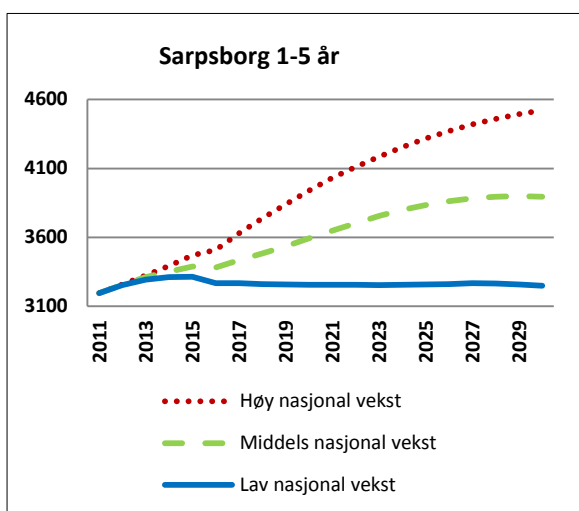
De første fire årene (2013 – 16) anslås veksten til i gjennomsnittlig 686 personer.

Det knytter seg stor usikkerhet til befolkningsutviklingen, ikke minst på grunn av skiftende konjunkturer som har betydning både for arbeidsmarkedssituasjonen og boligbyggingen. Dette illustreres ved at figuren også inneholder alternativene for henholdsvis høy og lav nasjonal vekst.

Figurene over viser at gruppa 67-79 år forventes å øke sterkt fra 2013. Den store "eldrebølgen" får vi når dagens "yngre pensjonister" kommer i omsorgstrengende alder omkring 2023. Gruppa over 90 år vil være relativt stabil i årene framover, med en svak økning fram mot 2020.

Tar man utgangspunkt i alternativet "middels nasjonal vekst" forventes at aldersgruppene som går i barnehage og på barnetrinnet øker jevnt fram mot 2029.

Aldersgruppa 1 – 5 år forventes å øke med ca. 600 personer fram til 2029, men gruppa 6 - 12 år forventes å øke med ca. 1.300.

Utviklingen for 13 – 15 åringene (ungdomstrinnet) viser en markant øking først fra ca. 2020.

Ser man på den *inntektskapende* gruppa 20–66 år (ingen figur) vokser denne med vel 4000 (fra ca. 32.000 til ca. 36.000) eller ca. 13 % fram til 2025, men betydelig mindre enn totalbefolkningen som øker med ca. 17 %

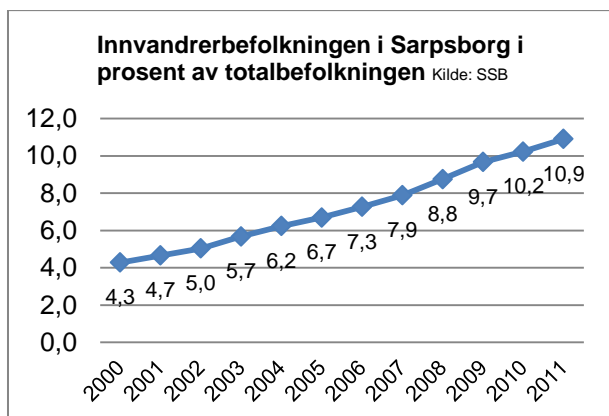
Innvandrere

Innvandrere har stått for størstedelen av befolkningsveksten på ca. 1,0 % pr. år.

Innvandrerne i Sarpsborg utgjorde pr. 1. januar 2011 10,9 % av totalbefolkningen.

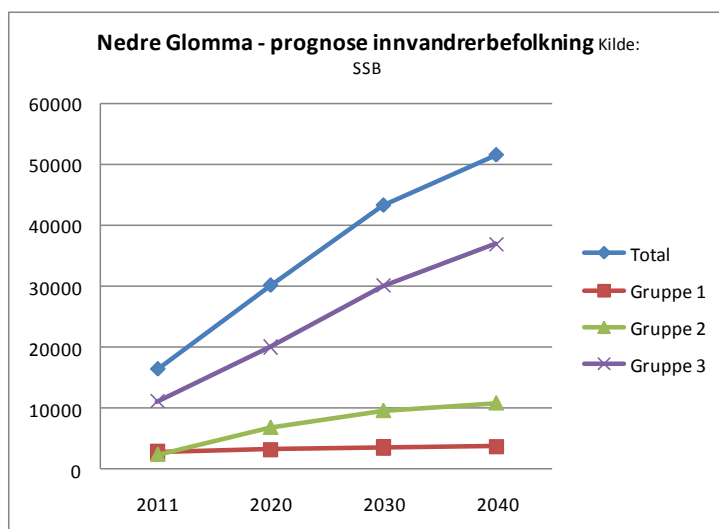
Innvandrerbefolkningen fra Europa (øst og vest) samt Nord-Amerika utgjorde godt over halvparten, 6,4 %. Innvandrerne har kommet til Norge enten som arbeidsinnvandrere, flykninger eller som følge av familiegjenforening. Se kommentarene under pkt. 4.4 om verdiskaping.

Dersom man framskriver Sarpsborgs innvandrerbefolkningen i samsvar med prognosen for Nedre Glomma vil innvandrerbefolkningen øke til 18 % av befolkningen i 2020 og videre til 23,5 % og 26,3 % i henholdsvis 2030 og 2040.

	2010	2020	2030	2040
Innvandrerbefolkning	5 762	10 619	15 260	18 175
Totalbefolkning	52 805	58 978	65 055	69 089
Innvandrerandel	10,9 %	+18,0 %	+ 23,5 %	+ 26,3 %

Statistisk Sentralbyrå (SSB) har for første gang beregnet hvor mange innvandrere det blir i landets fylker og i noen større kommuner fram mot 2040. Særlig i områdene rundt de store byene – herunder Nedre Glomma - kan det bli svært rask vekst i årene framover. De kommer hit som flykninger, som arbeidsinnvandrere, for å ta utdanning eller gjennom familierelasjoner til noen i Norge.

Innvandrere defineres som personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre samt norskfødte barn av to innvandrerforeldre.

Følgende tredeling er benyttet:

Gruppe 1: Vesteuropiske EØS-land, samt Nord-Amerika, Australia og New Zealand

Gruppe 2: Østeuropiske EØS-land (Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn)

Gruppe 3: Resten av verden, dvs. resten av Øst-Europa, Afrika, Asia (inkl. Tyrkia), Latin-Amerika og Oseania (uten Australia og New Zealand)

De største utfordringene og mulighetene knyttet til demografi

Befolkningsveksten og endringene i befolknings sammensetningen gir en rekke muligheter, men også utfordringer både for kommunen som samfunn og som tjenesteyter.

- En økt befolkning tilfører kommunen større aktivitet, nye impulser og høyere skatte- og rammetilskuddsinntekter, og bærer bud om en attraktiv kommune.
- Samfunnsutviklingen vil bli sterkt påvirket, særlig på områder som samferdsel, boligbygging, sysselsetting og levekår.

- c. Befolkningsveksten har et stort innslag av unge voksne og barn. Det er positivt med vekst i den unge befolkningen, ikke minst med tanke på eldrebølgen og ved at etterspørsel etter arbeidskraft forventes å øke.
- d. Utfordringene for mange kommunale tjenester vil dreie seg om kapasitet, rekruttering og tilpasning til endrede forhold både på drifts- og investeringsiden. Spesielt nevnes utfordringene på områdene skole og barnehage, omsorg, sosial, helse, avsetning av bolig- og næringsarealer og utvikling av transportsystemet.
- e. Flere av de kommunale tjenestene vil få spesielle utfordringer knyttet til den sterkt økende, men svært uensartede innvandrerbefolkningen. Dette gjelder særlig på områder som opplæring, boligtilbud, boligsosiale tjenester, helse, forberedelse for yrkeslivet, språk, informasjon og samordnet innsats. Målgruppa barn og unge er særlig viktig i integreringsarbeidet.
- f. Samtidig vil innvandrerbefolkningen gi et stort og kjærkommet bidrag til arbeidskraftbehovet, særlig innen helse- og sosialtjenestene.
- g. Kommunen har i en viss grad muligheter til å påvirke hvem som flytter fra og til Sarpsborg, først og fremst gjennom å bidra til at Sarpsborg blir en mer attraktiv kommune når det gjelder kompetansekrevene arbeidsplasser og boligtilbud. En slik ønsket utvikling vil kunne ha en bred positiv virkning på Sarpsborgsamfunnet og dempe presset på de kommunale tjenestene innen helse og sosial samt oppvekst.
- h. Det forventes at det nye sykehuset på Kalnes i 2016 vil gi en positiv effekt på befolkningsutviklingen og -sammensetningen. Kommunens boligpolitikk bør kunne medvirke til at man får en slik positiv effekt.

Planbehov - demografi

Kommunale planer, plattformer og handlingsprogram

Konsekvenser av befolkningsveksten drøftes i generelle plandokumenter som kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, planstrategien og i kommunedelplaner (f.eks. mangfold og inkludering, pleie- og omsorg og skolekapasitet).

Regionale planer (Nedre Glomma)

Regionrådet har 7. mars 2012 anbefalt (se pkt. 10, *attraktivitet og befolkningsutvikling*) at følgende utredninger gjennomføres i Nedre Glomma:

- De viktigste faktorene for økt attraktivitet for Nedre Glomma. *Se også regionrådets vedtak om at det bør utarbeides en felles plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling.*
- Flytteanalyser
- Befolkningsvekst og konsekvenser for tjenestetilbud og infrastruktur.
- Felles plan for utvikling av bostedskvaliteter

Identitet - Utviklingstrekk – Utfordringer og muligheter – Planbehov

Utviklingstrekk

Sarpsborg oppfattes som en relativt anonym by, men dette er i ferd med å endres. I de senere årene har byen opplevd et oppsving med viktige nyetableringer som bl.a. Inspira, på idrettsfronten har byen hatt suksess og Sarpsborgs strategiske beliggenhet (sentralt i Østfold og i forhold til Osloområdet og utlandet) har blitt ytterligere styrket.

Ifølge omdømmeundersøkelsen i 2011 er Sarpsborgs **identitet** (innbyggernes egen oppfatning) knyttet til historie og kultur, sport og idrett, foss, elv og ferskvann, sol, sjø og sommer, et trivelig sentrum og en by å være stolt av

Sarpsborgs **omdømme** i **Østfold** forøvrig er dels å være en industriby (preget av Borregård) med dårlig lukt og rot i bystrukturen, dels en kommune med profilerte og suksessrike ishockey- og fotballag, dels en by med en stolt historie, beliggende ved Glomma, Sarpsfossen og E6.

Sarpsborgs omdømme i **øvrige fylker** (fylkene Oslo, Vestfold, Akershus og Buskerud) er dels likt med hvordan det oppleves i Østfold, men en større andel legger i tillegg vekt på at det er en by med "rånere" ("harry-folk"), en by med rar, stygg eller morsom dialekt/språk og en by på grensen til eller på vei til Sverige.

Bystyret har i sak av 14. juni 2012 vedtatt følgende:

1. *Det videre arbeidet med byprofilering gjennomføres med grunnlag i de fire profileringselementene "Formet av vann", "Historisk til 1000", "Rustet for fremtiden" og "Preget av lekenhet".*
2. *Profileringselementene benyttes i kommunalt utviklings- og planarbeid*

Profileringselementene er som følger:

Formet av vann

Dette er en beskrivelse som formidler to sentrale dimensjoner:

- Byen og kommunen er geografisk formet av både fersk- og saltvann.
- Sarpsborg er kulturelt formet av elven og fossen som har vært utgangspunktet for byens eksistens, sagbruks- og industriperioden.

Historisk til 1000

- Byen har en lang og stolt historie. Tallet "1000" er en god metafor for dette og det kommuniseres på en enkelt, men effektiv måte.
- Historisk til 1000 kan benyttes i lang tid også etter 2016
- Dette profilelementet gir en meget god link mot tusenårsjubileet, som vil utfylle byprofileringsarbeidet på den historiske biten.

Rustet for fremtiden

- Sentrale deler av Sarpsborgs næringsliv er en del av framtidens løsninger, takket være innovativ bruk av teknologi, forskning og utvikling.
- Sarpsborg kommune har ambisjoner og planer for å skape vekst. Å synliggjøre ambisjonene viser at vi er en framtidsrettet kommune som kan gi oss en "look-to-Sarpsborg"-effekt.

Preget av lekenhet

- Idretten står sterkt i Sarpsborg og er en viktig del av vårt omdømme.
- I Sarpsborg kan barn og barnefamilier utfolde seg på en rekke arenaer for å ta ut sin lekenhet - idrettsarenaer, friluftsentraer, musikkarenaer, kulturarenaer og læringsarenaer. Sarpsborgs mangfold gjør at barn og barnefamilier kan velge av hjertens lyst.

De største utfordringene og mulighetene – Innsatsområdet identitet

- a. Øke Sarpsborgs attraktivitet som et sted å bo og jobbe. Vi trenger flere kompetansekrevene og godt betalte jobber og bør tilrettelegge for slik virksomhet. Sarpsborg kommune bør - som kommunens desidert største arbeidsgiver – være en attraktiv arbeidsplass for folk med høyere utdanning.
- b. Kommunens tilbud når det gjelder attraktive boliger og tomter har stor betydning for kommunens omdømme og tiltrekningskraft. Den pågående utredningen om helhetlig boligpolitikk vil drøfte dette spørsmålet og hvilke virkemidler som kan være aktuelle.
- c. Sarpsborg skårer lavt på levekårsmålinger. Det er viktig for kommunens identitet og omdømme å bedre levekårene og utjevne levekårsforskjeller.
- d. Behovet for å utvikle Sarpsborg sentrum til et attraktivt, vakkert og levende byområde står sentralt i omdømmearbeidet. Bl.a. nevnes følgende forhold og tiltak: Forretnings- og restauranttilbudet, opprustning og bruk av torget, gågata, og Kulås, nytt kulturhus, byarkitektoniske kvaliteter, atkomstmuligheter og trafikkkløsnings m.m. samt det kontinuerlige arbeidet med å holde sentrum pent og ryddig. Det er også viktig med et økt fokus på utvikling og bruk av byens historiske sentrumsområder rundt fossen i arbeidet med å gjøre befolkningen kjent med og stolt av vår egen kulturarv. Man må dra nytte av den etter hvert store innvandrerbefolkningen til å skape en mangfoldig og levende by."
- e. Kvaliteten, innretningen og omfanget på det kommunale tjenestetilbudet har betydning for kommunens omdømme, særlig gjelder dette på områder som skole, barnehage, kultur og næring.
- f. Det er viktig for utviklingen av kommunen at den har en godt renommé i statlige og fylkeskommunale organer.

- g. Sarpsborgs sentrale beliggenhet i Østfold som en del av byområdet Nedre Glomma og på akse Oslo – Göteborg, må brukes aktivt i arbeidet med å gjøre Sarpsborgs mange kvaliteter bedre kjent.
- h. Utvikle områdene langs Glomma, elver og ferskvann for rekreasjon, opplevelser og bosetting.

Planbehov – Innsatsområdet identitet

Kommunale planer, plattformer og handlingsprogram

Vedtatte planer:

Bystyret har i juni 2011 vedtatt kommunedelplan kommunikasjon 2011-2023, hvor ett av tre hovedtemaer er omdømme. Planen gir et godt grunnlag for arbeidet med identitet og omdømme.

Planer, plattformer og handlingsprogram som er under utarbeidelse eller skal utarbeides:

- Oppdatering/revidering av handlingsdelen i kulturminneplanen av 2005 om nyere tids kulturminner (etter 1537). Forøvrig skal det i forbindelse med arealplanen utarbeides oppdaterte temakart over kulturminner.
- Kulturplan 2013-23 (tidligere benevnelse: Kommunedelplan for kultur mål- og strategidel 2013-23). Høringsutkast i plan- og økonomiutvalget i juni 2012.
- Sentrumsplan 2012–2023 (tidligere benevnelse: Kommunedelplan sentrum 2012–2023). Høringsutkast i plan- og økonomiutvalget i juni 2012.
- Arealplanen – spesielt fokus på Sannesund-Greåker)

Nye rullinger eller nye planer, plattformer eller handlingsprogram i h.t. handlingsplan 2013 -16:

Det utarbeides ingen nye planer, plattformer eller handlingsprogram under innsatsområdet identitet i perioden 2013-16.

Regionale planer (Nedre Glomma)

Regionrådet har 7. mars 2012 foreslått at man utreder de viktigste faktorene for økt attraktivitet for Nedre Glomma og at det snarest utarbeides en felles plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling.

Levekår - Utviklingstrekk– utfordringer og muligheter – Planbehov

Utviklingstrekk

Levekår og folkehelse omfatter mange forhold som bl.a. kjøpekraft (materieell levestandard), bo- og arbeidsmiljø, sosiale forhold, fysiske og kulturelle aktiviteter og helse.

De nye folkehelseprofilene er utformet for å hjelpe kommunen til å skaffe seg en oversikt over de viktigste folkehelseutfordringene, og skal være et bidrag på veien til kommunale planer for bedre folkehelse. Sarpsborg skiller seg negativt ut fra landsgjennomsnittet på flere områder, bl.a. når det gjelder utdanningsnivå, fullføring av videregående skole, husholdningers inntektsnivå, arbeidsledighet, uføretrygdede under 45 år, legemiddelbruk og forekomsten av sykdommer som hjerte/kar, diabetes 2 og KOLS.

Kommunen har store levekårsforskjeller internt i kommunen. Økende sosiale ulikheter i helse er et bekymringsfullt utviklingstrekk, noe som har nær sammenheng med det lave utdannings- og inntektsnivået. Her spiller faktorer som kosthold, fysisk aktivitet og røyking stor rolle.

Levekårskartleggingen (2011/2012) viser at det store flertallet av befolkningen har gode levekår, men vi ser at noen områder har en opphopning av levekårsproblemer. Disse områdene har en overrepresentasjon av innbyggere med svært lav inntekt, lav utdanning, innvandrere, langtidsledige og sosialhjelpsmottakere. Sarpsborg har ikke en øst/vest-problematikk slik for eksempel Oslo har. Det er mer snakk om en lappeteppestruktur, dvs. en ujevn fordeling av levekår hvor levekårsutfordringene ikke er knyttet til bydelsgrenser.

Det er noen sentrumsnære områder som har opphopning av levekårsutfordringer. Det kan nærmest beskrives som en sirkel rundt Sarpsborg sentrum som strekker seg fra Brevik-Nedre Lande, Fritznerbakken, Gleng, Østre bydel, Kulås øst til Sandesund og Alvim. Imidlertid er det viktig å understreke at disse sonene ikke skårer likt på de ulike indikatorene, og at utfordringene er ulike. Det er heller ikke grunnlag for å karakterisere sonene som gode eller dårlige boligområder.

Aktiviteten i idrettslag og mange andre typer lag og foreninger har stor betydning for folkehelse og levekår – særlig gjelder det aktiviteter som omfatter barn og unge.

Boligprisene i Sarpsborg er vesentlig lavere enn i Fredrikstad og Moss, men høyere enn i Halden. Dette er et positivt trekk når man ser på folks økonomiske muligheter til å skaffe seg bolig. På den annen siden kan boligprisene føre til at kommunen tiltrekker seg innbyggere med lav utdanning (og inntekt).

De største utfordringene og mulighetene – Innsatsområdet levekår

- a. Det er viktig å arbeide langsiktig og systematisk med folkehelseutfordringene som bl.a. avdekkes i folkehelseprofilen, særlig å utjevne og forbedre levekår og helse. Behovet for å heve utdanningsnivået står sentralt i dette arbeidet. Det samme gjelder arbeidet med:
  - å unngå at ungdom blir uføre
  - å øke andelen som fullfører videregående skole
  - å redusere arbeidsledighet
  - å sikre befolkningen gode boliger til en overkommelig pris
  - å bedre kostholdet, særlig for barn og unge
  - å legge til rette for fysisk aktivitet, f.eks. ved å utvikle gang- og sykkelveinettet
  - å integrere innvandrere. Herunder må de kommunale tjenestene bidra til økt kvalifisering og yrkesdeltakelse.
  - samhandlingsreformen som stiller store krav til utvikling av kommunens helsetjenester og det helsefremmende arbeidet.
- b. De kommunale tjenestene – f.eks. boligsosiale tjenester, helse, sosial, språkopplæring og undervisning i basisfagene norsk og matematikk - må ha et innhold som utjevner og fremmer levekårene og innbyggernes helse. Det samme gjelder prispolitikken for kommunale tjenester – f.eks. kulturskolen.
- c. Kommunen og samfunnet må legge til rette for at den enkelte innbygger selv tar ansvar for egen helse.
- d. Synliggjøre og styrke aktiviteter overfor barn og unge i idrettslag og øvrig foreningsliv.
- e. Legge til rette for et godt samarbeid med frivillig sektor, bl.a. gjennom å stille kommunale lokaler til rådighet.
- f. Utearealer med tilstrekkelig størrelse og kvalitet må sikres og opparbeides. Dette gjelder ikke minst for barn og unge, eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Planbehov – Innsatsområdet levekår

Kommunale planer, plattformer og handlingsprogram

Vedtatte planer:

- Trafikksikkerhetsplan 2010-2013.
- Kommunedelplan Mangfold og inkludering 2012-2024 med handlingsdel 2012-2015 (vedtatt i sept. 2012)
- Kommunedelplan for pleie- og omsorgstjenester 2007-2016
- Kommunedelplan for barnehageområdet 2011- 2023

Planer, plattformer og handlingsprogram som er under utarbeidelse eller skal utarbeides:

- Plattform for folkehelsearbeidet i Sarpsborg
- Plattform for frivillighet. Høringsutkast i samfunnskomiteen i september 2012.
- Boligpolitisk plattform (Tidligere benevnelse: Helhetlig boligpolitikk, inklusive utviklingsprogram for styrking av den boligsosiale innsatsen for vanskeligstilte på boligmarkedet). Arbeidet er igangsatt og forventes ferdig i 2012.
- Kulturplan 2013-23 (tidligere benevnelse: Kommunedelplan for kultur mål- og strategidel 2013-23). Høringsutkast i plan- og økonomiutvalget i juni 2012.
- Plan for fysisk aktivitet (tidligere benevnelse: Kommunedelplan for fysisk aktivitet). Rullert plan vedtas i 2012.
- SFO-plan 2012-2024 (tidligere benevnelse: Kommunedelplan SFO 2012 - 2024 med handlingsdel 2012 – 2015). Høringsutkast i plan- og økonomiutvalget i mars 2012.
- Skolekapasitetsplan for Sarpsborg kommune 2013-2020 – rullering. Oppstartsnotat i tjenestekomiteen i september 2012. Handlingsdelen revideres hvert annet år. Vurderes endret til Handlingsprogram for skolestruktur og skolebygg.

Nye rulleringer eller nye planer, plattformer eller handlingsprogram i h.t. handlingsplan 2013 -16:

- Handlingsprogram mot rus – i 2014 (Tidligere benevnelse: Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2009-2012).

Kommunen har allerede et bredt plansett som belyser eller vil belyse levekårene i kommunen. Det utarbeides ingen nye planer, plattformer eller handlingsprogram under innsatsområdet levekår i perioden 2013-16 bortsett fra handlingsprogram mot rus i 2014.

Regionale planer (Nedre Glomma)

Ingen

Verdiskaping - Utviklingstrekk– utfordringer og muligheter – Planbehov

Utviklingstrekk

Sarpsborg har i løpet av en 30-40 års periode gått fra å være en ”industrikommune til å bli en kommune med en mer allsidig sysselsettingsstruktur. Offentlig og privat tjenesteyting sysselsetter flest, men kommunen har fortsatt en noe høyere sysselsetting innen industri enn landsgjennomsnittet.

Det er et klart underskudd på arbeidsplasser som krever 1–4-årig høyere utdanning (ca. 500). Når det gjelder arbeidsplasser som krever over 4 års høyere utdanning har Sarpsborg imidlertid et overskudd (ca. 130).

Ser man alle utdannings- og yrkesgrupper over ett har Sarpsborg større utpendling enn innpendling. Det betyr at kommunen også har et generelt underskudd på arbeidsplasser.

I Sarpsborg ser det ut til at tilflytterne generelt har lavere utdanning enn dem som flytter ut.

Arbeidsplassvekst og arbeidsmarkedsintegrasjon har sterk betydning for nettoutflytting. Utover dette er boligbygging, befolkningsstørrelse og kaféitetthet faktorer som har betydning. Boligbyggingen betyr ikke så mye for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen.” (Kilde: Telemarkforskning)

Generelt sett trenger Sarpsborg å tilrettelegge for at virksomheter med høye kompetansekrav vil etablere seg i byen.

Andelen ungdom bosatt i Sarpsborg som går direkte fra videregående skole til høyere utdanning har de siste ti åra ligget betraktelig høyere enn hva som er tilfelle for Østfold samlet og landet generelt. Dette har allikevel ikke gitt seg utslag på utdanningsnivået i Sarpsborg som er lavest av byene i Østfold. Dette kan tyde på at ungdom reiser ut og tar utdanning, men at mange ikke flytter tilbake.

Sysselsettingen totalt sett (bosatte i kommunen) går betydelig ned fra 2008 til 2009, men stiger litt igjen til 2010. Dataene må analyseres nærmere for å avklare årsakene, herunder hvorfor sysselsettingen stagnerer mens befolkningen øker og arbeidsledigheten forblir forholdsvis lav. En foreløpig gjennomgang kan tyde på at årsakene særlig kan knyttes til følgende forhold:

- De aldersgruppene som har lav sysselsetting – ungdom under 24 år og særlig aldersgruppa 60 – 75 år – øker sterkere enn aldersgruppa 25 – 59 år.
- Antall sosialhjelpsmottakere øker.
- Andel innvandrerkvinner som er sysselsatt går ned.

Ser vi på antall sysselsatte med arbeidsplass i Sarpsborg viser disse tallene en tilsvarende utvikling som for bosatte.

Arbeidsledigheten var fortsatt lav i 2011. Den er noe høyere blant menn enn kvinner.

Telemarkforskning har utarbeidet "NæringsNM" og "attraktivitetsbarometret" for 2008-2010. Sarpsborg er den kommunen som gjør det best samlet sett i Østfold.

En rekke store utbyggingstiltak bør ha en positiv effekt på utviklingen av næringslivet, bl.a. nevnes: 4-felts E-6 og flyplass på Rygge, Inspira science senter, utbyggingen ved Grålum, fjernvarmeanlegg, Solbergtårnet og nytt sykehus på Kalnes.

Behovet for tilrettelagte arbeidsplasser for dem som faller utenfor det ordinære arbeidslivet er stort.

Det er uklart hvordan innvandringen og spesielt arbeidsinnvandringen påvirker verdiskapningen og sysselsettingen i Sarpsborg. Statistisk Sentralbyrå har utarbeidet statistikk som viser at ca. 20% av de bosatte innvandrerne i Sarpsborg pr. 1. januar 2012 kom som arbeidsinnvandrere. Resten kom som flyktninger eller i forbindelse med familiegjenforeninger. Da er ikke arbeidsinnvandring og annen type innvandring fra de nordiske landene tatt med. Heller ikke er arbeidsinnvandring med opphold under 6 måneder tatt med.

De største utfordringene og mulighetene – Innsatsområdet verdiskaping

- a. Hvordan skal Sarpsborg og Nedre Glomma i større grad dra nytte av sin beliggenhet i nærheten av Oslo og til utlandet ved å bli mer attraktiv:
  - for etablering og utvikling av næringsliv med kompetansebehov og høy verdiskaping
  - for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning
- b. Det er et stort behov for å få tak i kvalifisert arbeidskraft, både innenfor skole, helse og tekniske fag. Innvandrerbefolkningen gir et stort og kjærkommet bidrag til arbeidskraftbehovet, særlig innen helse- og sosialtjenestene.
Vi trenger flere kompetansekrevene og godt betalte jobber og bør tilrettelegge for slik virksomhet. Etablering av flere slike arbeidsplasser vil være et meget viktig virkemiddel i arbeidet med å forbedre levekårene i kommunen og bidra til at utflyttet sarpsborgungdom med høy utdanning i større grad flytter tilbake til hjemkommunen. Det nye sykehuset på Kalnes vil kunne spille en viktig rolle i dette arbeidet. Det samme gjelder kommunen som attraktiv arbeidsgiver og som samfunnsutvikler.
- c. Tilgang til egnede og attraktive næringsarealer og – lokaler - særlig innrettet mot kompetansekrevene næringer - samt boliger og boområder, har stor betydning for kommunens tiltrekningskraft og verdiskaping.

- d. Et attraktivt sentrum er av stor betydning for verdiskaping og næringsutvikling. Et viktig tiltak er opprustning av gågata.
- e. Transportsystemet ivaretar ikke i tilstrekkelig grad næringslivets behov og må utvikles slik at økte krav som følge av forventet befolkningsvekst ivaretas. Det er viktig å få til samtidighet i planlegging og realisering av vei- og jernbaneprosjekter i byen for å nå mål om ønsket byutvikling.
- f. Det forventes en fortsatt meget sterk vekst i hovedstadsområdet (Oslo med forstadskommuner i Akershus) med et kraftig press på boligmarkedet og -prisene. En slik vekst vil påvirke Sarpsborg ved at flere velger å bosette seg i en lengre avstand fra Oslo sentrum og pendle. Pendlingsomfanget er særlig avhengig av reisetid (tog) og boligtilbudet. En ønsket effekt er at noen av disse innbyggerne etter hvert velger å etablere arbeidsplasser i Sarpsborg.
- g. Det er behov for å få en større andel av befolkningen i yrkesaktiv andel ut i arbeid.
- h. Det er behov for å forsterke samarbeidet mellom kommunen og næringslivet for å etablere tilrettelagte arbeidsplasser.

Planbehov – Innsatsområdet verdiskaping

Kommunale planer, plattformer og handlingsprogram

Vedtatte planer:

Ingen

Planer, plattformer og handlingsprogram som er under utarbeidelse eller skal utarbeides:

- Boligpolitisk plattform (Tidligere benevnelse: Helhetlig boligpolitikk, inklusive utviklingsprogram for styrking av den boligsosiale innsatsen for vanskeligstilte på boligmarkedet). Arbeidet er igangsatt og forventes ferdig i 2012.
- Handlingsprogram for næringsutvikling i Sarpsborg. Dette må ses i sammenheng med regionrådets anbefaling til de tre kommunene om snarlig å starte arbeidet med en plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling.
- Kulturplan 2013-23 (tidligere benevnelse: Kommunedelplan for kultur mål- og strategidel 2013-23). Høringsutkast i plan- og økonomiutvalget i juni 2012.
- Sentrumsplan 2012–2023 (tidligere benevnelse: Kommunedelplan sentrum 2012–2023). Høringsutkast i plan- og økonomiutvalget i juni 2012.
- Vei, vann- og avløpsplan (Tidligere benevnelse: Kommunedelplan for vei, vann og avløp)

Nye rulleringer eller nye planer, plattformer eller handlingsprogram i h.t. handlingsplan 2013 -16:

- Det utarbeides ingen nye planer, plattformer eller handlingsprogram under innsatsområdet verdiskaping i perioden 2013-16.

Regionale planer (Nedre Glomma)

Regionrådet har anbefalt at de tre kommunene snarlig starter arbeidet med en plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling.

Miljø - Utviklingstrekk – Utfordringer og muligheter – Planbehov

Utviklingstrekk

En økende befolkning innebærer større press på kulturlandskap, dyrket mark og bynære rekreasjonsområder.

Sarpsborg har hatt en markant nedgang i utslipp av klimagasser fra 2000 og fram til 2008 og nådd målsetningene fra Klima- og energihandlingsplanen fra 2001. Målsetningen var en reduksjon i klimautslippene på 20 % innen 2010,

Utslipp av klimagasser fra energi til oppvarming og produksjon (stasjonær forbrenning) står for over 50 % av utslippene i kommunen og er den dominerende utslippskilden i Sarpsborg. Dette fordi kommunen har mye kraftkrevende energi. Overgang til alternativ energiforsyning i form av fjernvarme

vil kunne redusere klimagassutslippene med 8 000 tonn CO₂-ekvivalenter pr år (ca. 2,1 % av totalt utslipp). Kommunen har krav om tilknytning til fjernvarmeanlegg. Kommunen vurderer fortløpende hvilke av sine bygg som kan knyttes til fjernvarmeanlegg.

En annen stor utslippskilde i kommunen er vegtrafikk som står for nærmere 30 % av klimagassutslippene. Dette sammen med fortsatt forventet trafikkvekst som følge av befolkningsvekst og økte inntekter vil være en utfordring for kommunen. Sarpsborgs innbyggere benytter i stor grad bil når de forflytter seg.

Sarpsborg kommune har gjort vedtak om å jobbe for å dreie reisemiddelfordelingen i kommunen slik at færre kjører privatbil og flere går/sykler eller kjører kollektivtransport. 4-årig avtale om belønningsmidler og realisering av transportpakke Nedre Glomma/Sarpsborg vil være viktig.

De største utfordringene og mulighetene – Innsatsområdet miljø

- a. Få til en mer effektiv, miljøvennlig og helsefremmende trafikkavvikling
  - ved å gi trafikkantene en reell mulighet til å velge mellom bil og kollektivløsninger, sykkelbruk og gange – jfr. konseptvalgutredning for transportsystemet i Nedre Glommaregionen, bypakke for Sarpsborg og Fredrikstad samt den statlige belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk
  - ved å realisere transportpakke Nedre Glomma / Sarpsborg, herunder avklare veisystem og jernbanetrasé over Glomma
  - ved å lokalisere bolig- og næringsområder på "rett sted" ut fra transportomfang, tilgjengelighet, kollektivtilbud, besøkshyppighet og skole
- b. Redusere lokal luftforurensning og klimautslipp samt støy
- c. Bevare og utvikle grønnstruktur i byen og tettstedene, og fortette med kvalitet
- d. Øke miljøbevisstheten
- e. Økt press på miljøet som følge av forventet befolkningsvekst

Planbehov – Innsatsområdet miljø

Kommunale planer, plattformer og handlingsprogram

Vedtatte planer:

- Framtidsbyen Sarpsborg
- Kommunedelplan for klima og energi 2011-2020.

Planer, plattformer og handlingsprogram som er under utarbeidelse eller skal utarbeides:

Ingen

Nye rullinger eller nye planer, plattformer eller handlingsprogram iht. handlingsplan 2013 – 16:

Det utarbeides ingen nye planer, plattformer eller handlingsprogram under innsatsområdet miljø i perioden 2013-16.

Spørsmålet om utarbeidelse av miljøplan (kommunedelplan for miljø) vurderes i løpet av valgperioden i forbindelse med avslutning av Framtidens byer.

Regionale planer (Nedre Glomma)

Følgende samarbeid i Nedre Glomma trekkes fram – se forslag til planstrategi for Nedre Glomma:

- 5-årig samarbeidsavtale om areal- og transportutvikling i Nedre Glomma 1.7.2011-30.6.2016
- Intensjonsavtale sykkelby Nedre Glomma
- Framtidens byer: Samarbeidsavtale med Regjeringen hvor vi har forpliktet oss til å redusere klimagassutslipp og samtidig utvikle strategier for å møte framtidige klimaendringer, samt forbedre det fysiske bymiljøet
- Arbeidet med lokaliseringsanalyse og en handelsanalyse som startes opp i 2012
- Regional transportpakke for Nedre Glomma
- Søknad om 4-årig belønningsmidler for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i byområdene
- Tiltaksutredning lokal luftforurensning (ferdigstilt)

- Strategisk støykartlegging av byområdet Nedre Glomma (under arbeid)

Arealstrategi

Bakgrunn

Kommunal planstrategi skal omfatte en langsiktig arealstrategi som skal drøfte prinsipper for romlig utvikling både for å ivareta samordning, utbygging og vern av områder. Drøftingen er på et overordnet nivå og skal ikke omfatte detaljer som innhold i de ulike utbyggingsområdene. De detaljene drøftes i planprogrammet for arealplanen.

Bystyret i Sarpsborg kommune vedtok i februar 2011 å revidere kommuneplanens arealdel. Innsatsområdet arealstrategi er en naturlig innledning på revisjonsarbeidet til arealplanen. Sarpsborg kommune har en historie med fire kommuner som ble slått sammen i 1992. Storkommunen Sarpsborg preges av at det tidligere var fire, forskjellige kommunesentra. Kommunen har arvet et fragmentert utbyggingsmønster med høyt arealforbruk pr innbygger. Nasjonale og regionale føringer om samordnet areal- og transportplanlegging, økt fokus på redusert avgang dyrket mark og Sarpsborgs forpliktelser gjennom intensjonsavtalen i Framtidens byer, peker på videreføring av gjeldende planprinsipp der overordnet strategi er "å bygge byen innover". Likevel står Sarpsborg kommune overfor noen veivalg.

Attraktivt sentrum

Skal Sarpsborg sentrum (området som omfattes av kommunedelplan for sentrum) øke sin attraktivitet og vitalitet er det behov for flere arbeidsplasser, handel, kultur og flere besøkende og bosatte i sentrum. Sarpsborg har en ambisjon om at sentrum skal være attraktivt og levende, dette er også viktig for kommunens identitet og omdømme. Det må være en tett og logisk sammenheng mellom arealplanen og sentrumsplanen. Når det ønskes vekst i sentrum, får det konsekvenser for hvor mye det kan tilrettelegges for utenfor sentrum.

Redusert arealforbruk og utbyggingsretning

Fylkesplanen Østfold mot 2050 har en fylkesdekkende arealstrategi. Arealstrategien er en videreføring av fylkesdelplanen ATPNG – Areal- og transportplan Nedre Glomma 2008 og har særlig fokus på redusert arealforbruk. De 4 regionene i fylket er utfordret til innbyrdes å bli enige om fordelingen av en felles tildelt regional arealpott. De tre kommunene i Nedre Glommaregionen har i samarbeid med fylkeskommunen gjennomført et arealregnskapsprosjekt i 2011. Det er nå enighet om hvor stor andel av den tildelte arealpotten de respektive kommunene skal ha. Ved førstkommende kommuneplanrullering skal kommunene fastsette den endelige langsiktige utviklingsgrensen frem mot 2050. Det skal synliggjøres hva som er disponibelt i første planperiode dvs frem til 2023, og hva som blir tilgjengelig først i de to neste planperiodene.

For å sikre at de ulike avveiningene blir godt og objektivt analysert, har Sarpsborg kommune startet prosjektet "Hvordan skal Sarpsborg vokse". Formålet med prosjektet er å analysere hvor de gode områdene for bolig- og næringsutvikling bør ligge. Dette må vurderes med et regionalt perspektiv og i et langsiktig perspektiv (2050). Områdene skal bidra til å nå samfunnsmålene samtidig som det ikke

skal gå på bekostning av positiv sentrumsutvikling, prinsippene om samordnet areal- og transporthensyn samt øvrig (miljø)hensyn. Analysen skal presentere 4 hovedalternativer;

- Utbygging med hovedvekt på fortetting og transformasjon
- Utbygging med hovedfokus på vern av rekreasjonsarealer og dyrket mark
- Utbygging med hovedfokus på det kompakte byområdet
- Utbygging med vekst mot Kalnes sykehuset

Analysen blir et viktig kunnskapsgrunnlag som kan ligge til grunn ved drøfting og avveining av de ulike utviklingsmulighetene.

For å nå målet om vekst og redusert arealforbruk er det behov for større fokus på fortetting og transformasjon. Sarpsborg har hatt god fortettingsstrategi gjennom mange år, men liten erfaring i transformasjon.

Transformasjon er å endre bruk av et bebygd område og/eller bruke brakke områder på nytt. De særlig spennende transformasjonene er da slitte og forlatte bygg og/eller områder får en ny vitalitet gjennom ombygging, opprusting og ny bruk. Transformasjon er prosesser som forutsetter samarbeid mellom beboere, næringslivet, grunneiere og kommunen for å gi gode helhetlig løsninger. Prosessen skaper ofte engasjement, men kan samtidig være krevende. For å lykkes med transformasjonsprosesser må Sarpsborg kommune ta en aktiv pådriverrolle. Det kan være å tilrettelegge for erstatningsarealer for virksomheter som må flytte. Sarpsborg kommune har pekt ut to særlig viktige transformasjonsområder.

- På strekningen Sandesund – Greåker er det et ønske om å ruste opp området og gi elva tilbake til befolkningen. Dette kan gjøres ved å skape attraktive bo- og leveområder med en bærekraftig struktur som ivaretar historien i området og gir området puls. Sarpsborg kommune har ervervet flere eiendommer langs strekningen og ser det som et ledd og bidrag i strategisk samfunnsutvikling. Videre har plan og økonomiutvalget vedtatt oppstart av kommunedelplan for området innen 1. mars 2013.
- I østre bydel i Sarpsborg sentrum drøfter utkast til sentrumsplan at det er behov for å legge en strategi for fremtidig utvikling av sentrum øst. Strategien må få frem visjon, overordnede og konkrete mål og prioritert tiltaksliste. Noen mindre prosjekter startes for å gi synlige resultater på kort sikt for eksempel;
  - Lekeplasser
  - Etablering av park og lekeplass i kvartal 700
  - Allé i Pellygata
  - Belysning iht. belysningsplan

I tillegg til transformasjon og fortetting er det viktig at Sarpsborg har tilgjengelige og attraktive arealer som raskt kan realiseres til ønsket bruk. Samtidig må det ikke være så mye av disse lett tilgjengelige arealene at det sløses. Da kan resultatet bli ingen fortetting, gjenbruk eller fornyelse av slitte områder.

Avveininger ved målsetninger i konflikt

Sarpsborg kommune har målsetninger og forpliktelser om å redusere CO₂ utslippet. Det viktigste tiltaket for å begrense utslippene fra veitrafikk er å planlegge etter areal- og transport prinsippet (ATP) – det betyr plassering av bolig- og næringsområder slik at reiseavstanden med bil reduseres, bygge i tilknytning til kollektivårene og legge til rette for gående og syklende.

Store rekreasjonsområder og nærturområder er ett av kjennetegnene for Sarpsborg og bidrar til å gi byen identitet og omdømme. I tillegg har behovet for rekreasjonsområder fått økt fokus pga utfordringer med folkehelsen. Tilgang til rekreasjonsområdene er svært viktig – særlig for barn, når stadig flere bor urbant og må oppsøke områder for fysisk aktivitet, lek og naturopplevelser. Områder for rekreasjon er utsatt for utbyggingspress, særlig innenfor tettstedsgrensen hvor ATP-prinsippet slår inn. På den andre siden slår jordvernet inn. Sarpsborg kommune har noe av landets beste produksjonsarealer. Det er forventet at norsk matproduksjon på sikt vil få større internasjonal betydning, ettersom klimaendringer forverrer produksjonsforholdene i varmere strøk og befolkningsveksten øker. Derav vil det hele tiden bli en avveining av hvilke interesser som skal veie tyngst i de ulike områdene. Det blir et viktig arbeid å se på om det er behov for å justere strategien i gjeldende arealplan angående målkonflikt mellom vern av verdifull dyrket mark, viktige rekreasjonsområder og god areal- og transportplanlegging.

Regionalt samarbeid

Gjennom samarbeidsavtalen³² for areal og transport skal det utarbeides en lokaliseringsanalyse for næringsområder i Nedre Glomma som har fokus på å finne rett plass til rett virksomhet (ABC-prinsippet) og en handelsanalyse som ser på hvor de ulike forretningskonseptene bør utvikle seg/ etablere seg. Disse analysene vil være grunnlag for gode lokaliseringer og avgrensinger på avlastningsområdene for bykster³³ handel og hvor det er hensiktsmessig å lokalisere ulike næringsbransjer. Lokalisering av næringsområder skal bygge oppunder vekst i sentrum.

Samferdsel

Samferdselsdrøftingene vil foregå gjennom samarbeidsavtalen. Dette omfatter både vei, bane og gang/sykkel vei. Det er også en miljøgevinst å få mer gods over på sjø og bane, og derav er det behov for å se på en strategi for tilrettelegging og bruk av havn. Sarpsborg kommune har i samarbeid med Fredrikstad kommune og Østfold fylkeskommune sendt søknad til Samferdselsdepartementet (SD) om belønningmidler for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk. Søknaden har særlig fokus på sykkelfremmende tiltak. Søknaden ble ikke imøtekommet i første fase, men Nedre Glomma er invitert av SD til å forhandle gjennom en tydeliggjøring av mål og virkemiddelbruk. Det blir et viktig arbeid i arealplanen å skape rom for realisering av konklusjonene i samferdselsdrøftingene (traseene for vei og bane) og gode sammenhenger mellom samferdselslinjene og fremtidig utbygging. Sarpsborg kommune har derfor vedtatt å starte arbeidet med en kommunedelplan for ny Sarpsbru som vil omfatte et større område rundt brua. Planen skal ivareta ny Sarpsbru og dobbeltspor jernbane samtidig som dette må sees i sammenheng med byutviklingen. Dette vil sikre at Sarpsborg kommune er forberedt og har planer klare ved en evt. realisering av bypakke (helhetlig transportpakke for å løse transportutfordringene i Nedre Glomma)

Realisere arealplanen

Fra en situasjon med offentlig planlegging og tilrettelegging, skjer utbygging nå i stor grad ved offentlig-private samarbeidsprosesser med privat planlegging og gjennomføring. Utbyggingsavtaler er et viktig og effektivt virkemiddel for gjennomføring av arealplaner. Når ulike planer sier hvordan det skal være, vil utbyggingsavtaler si hvem som skal gjennomføre hva, til hvilken tid og med hvilke kostnader. En slik sammenheng i virkemiddelbruken vil også gi grunneiere og næringslivet større forutsigbarhet for egne strategier og investeringer i utbyggingsprosjekter. Det vil være viktig for Sarpsborg og utarbeide et godt system for utbyggingsavtaler som kan bidra til at det etableres forutsigbare gjennomføringsprosesser og realisering av arealplanen. Sarpsborg bystyre har en egen sak om utbyggingsavtaler på høring høsten 2012.

Urbant jordskifte er et verktøy for å sikre at alle involverte parter går ut av et arealskifte/bytte med gevinst. Det kan bidra til å skape større vilje blant alle involverte parter til å realisere arealplanen. Grunneiere og utbyggere kan gjennom arealplanen pålegges at det skal brukes urbant jordskifte ved utbygging samt å samarbeide for å se et område i en større sammenheng. Da vil grunneiere(n) av fremtidige lekeplasser og fellesområder/infrastruktur også få en gevinst av områdets utbygging og ikke bare grunneiere(n) der bebyggelsen kommer.

---

³² 5-årig samarbeidsavtale for areal- og transportutvikling i Nedre Glomma

Intensjonen i avtalen å sikre et mer helhetlig grep og koordinering innenfor virkeområdene: areal og transport

³³ Område for kjøpesenter større en 3000 m²

PLANSTRATEGI FOR NEDRE GLOMMA. REGIONALE UTFORDRINGER FOR NEDRE GLOMMAREGIONEN.

Regionrådets vedtak av 7. mars 2012:

- 1. Regionrådet anbefaler at kommunene innarbeider det framlagte forslaget til regional planstrategi i sine planstrategier.*
- 2. Regionrådet anmoder kommunene om snarlig å starte arbeidet med en plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling.*

Regionrådets forslag til planstrategi for Nedre Glomma

Innledning

Når en skal drøfte utfordringer i Nedre Glommaregionen bør det gjøres både i lys av utvikling i konkurrerende regioner, og i lys av at vi skal avlaste og komplettere hovedstadsområdet.

Nedre Glommaregionen er i en reell konkurransesituasjon med andre regioner. Regionalt samarbeid ser man tydelige fordeler ved i sammenlignbare områder som Drammens-, Grenlands- og Stavangerregionen osv. Velfungerende regioner med godt omdømme trekker til seg kompetansearbeidsplasser, FoU etableringer, næringsetableringer og ikke minst infrastrukturelle investeringer.

Regionrådet har tidligere utpekt arealplanlegging og infrastruktur, næringsutvikling og verdiskaping, klima/energi og attraktivitet og levekår som de viktigste utfordringene for Nedre Glomma.

Nedre Glommas konkurransesituasjon i dag

I Telemarksforskningens analyse av næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet³⁴ beskrives Akershus som fylket der alt går godt. I Akershus vokser befolkningen og antall arbeidsplasser, utdanningsnivået øker og det er vekst i de fleste næringer. Næringslivet preges også av en høy grad av innovasjon. Veksten og den gode utviklingen er ikke bare gjeldende for Akershus vest (Asker og Bærum), men gjelder også nordøst for Oslo (Romerike).

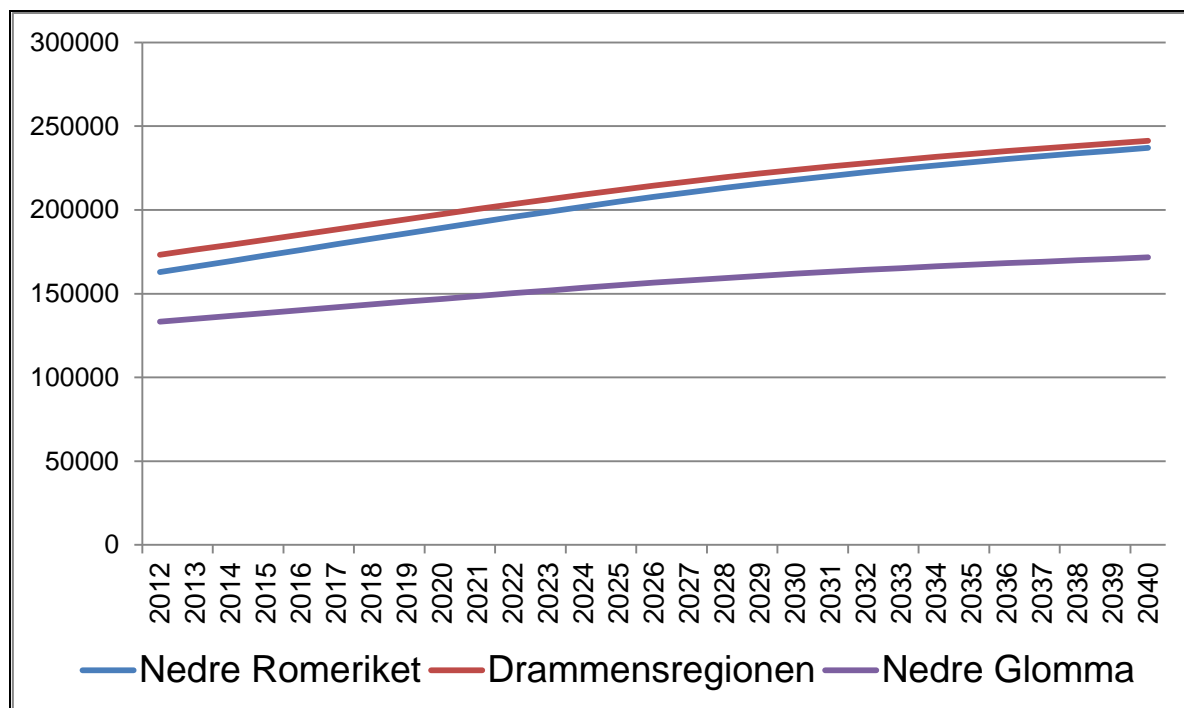
I Østfold er det befolkningen som vokser, mens veksten i antall arbeidsplasser er blant det laveste i landet. Utdanningsnivået er fortsatt lavt, og bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer skårer kun middels i forhold til resten av landet. Fylket skårer også omtrent middels når det gjelder innovasjon i næringslivet. Nedre Glomma er den tyngste regionen i Østfold. Dette sier derfor noe om regionens utfordringer: Hvordan skal Nedre Glomma i større grad dra nytte av sin beliggenhet i nærheten av Oslo og til utlandet ved å bli mer attraktiv for etablering av næringsliv med kompetansebehov og høy verdiskaping, og større innflytelse overfor statlige myndigheter?

Befolkningsutviklingen i Nedre Glomma

Nedre Glomma har de siste årene hatt en sterk befolkningsvekst, men det er ulike befolkningsgrupper som har stått for veksten i de tre kommunene. Ett fellestrekk er at folketilveksten i all hovedsak er et resultat av tilflytting. Det er også et positivt, men relativt lavt, fødselsoverskudd.

SSBs prognoser viser en fortsatt relativt sterk vekst i befolkningsutviklingen for Nedre Glomma.

Utviklingen i andre regioner vil også være svært sentral for Nedre Glomma. Figuren under viser en befolkningsprognose for Nedre Glomma, sammenlignet med Drammensregionen og Nedre Romerike. Vi ser at nedre Romerike og Drammensregionen i utgangspunktet er større regioner, og at de over tid forventes å ha en sterkere vekst (avstanden til Nedre Glomma øker).

Samfunnssikkerhet og beredskap

Utfordringer som økt befolkning, tettere arealutnyttelse, klimaendringer – blant annet – medfører økte utfordringer knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap.

Regjeringen har i sitt forventningsdokument "Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging" spesielt påpekt behov for kartlegging og vurderinger knyttet til klimaendringer.

Attraktivitet

For å måle attraktivitet har vi her benyttet Telemarksforskning og deres "Attraktivitetsbarometer"³⁵. Telemarksforskning viser hvordan steders utvikling avhenger av stedets attraktivitet langs de tre dimensjonene:

- bosted
- bedrifter i basisnæringer og
- besøk

Blant landets 83 regioner rangeres Nedre Glomma i 2009 omtrent midt på treet. Det er ingen spesielt høy eller lav rangering på noen av dimensjonene. Siden 2000 har det vært en negativ utvikling langs bedriftsdimensjonen. Her har Nedre Glomma gått fra en rangering som nummer 26 i 2000 til nummer 44 i 2009. Med andre ord har Nedre Glomma redusert andelen av sysselsettingen i basisnæringene i større grad enn i andre regioner. For bosetting er det en forbedring; fra 66. til 49. plass. I forhold til besøk har Nedre Glomma beholdt en 44. plass.

Samlet sett viser dette en utvikling innen attraktivitet som ikke er god. Det er en klar utfordring for regionene å snu denne utviklingen.

Fylkesplan for Østfold

Fylkesplanen for Østfold ble vedtatt av fylkestinget 26. februar 2009 og godkjent i Statsråd 11. mars 2011.

Det trekkes fram følgende muligheter og utfordringer fra fylkesplanen:

- Befolkningsprognosene tilsier at Nedre Glomma får ca. 50.000 flere innbyggere innen 2050.
- Nedre Glomma vil spille en viktig rolle for utviklingen av Østfold, både som tyngdepunkt for nyskaping og innovasjon og som identitetsbærer. Samtidig vil byområdet kunne avlaste for presset mot Oslo.
- Bedre det relativt lave utdanningsnivået i Nedre Glomma. Redusere antall elever som dropper ut av videregående skole.
- Behov for å få bedre helthetskunnskap ved å kartlegge levekår og folkehelsesituasjonen med fokus på barn og unge, innvandrergrepper, sosial ulikhet, utdanningsnivå og inaktivitet.
- Samordnet areal- og transportplanlegging (arealfortetting, økt tilrettelegging og satsning på kollektivtrafikk, gående og syklende, infrastruktur/veier, klimagassutslipp, lokal luftforurensning, Intercity jernbane, knutepunktsutvikling, bruk av Moss lufthavn Rygge).
- Legge til rette for at mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap skal stå sentralt i utviklingen av Nedre Glomma.

I tillegg trekker fylkesplanen fram behovene for å:

- videreutvikle samarbeidet om arealbruken langs Glomma
- utvikle og samarbeide om regionale havner og fiskerihavner

Regionale forhold i eksisterende planer

Kommuneplanenes samfunnsdeler har i begrenset grad fokus på regionen som helhet, men alle kommunene har generelle målsettinger om samarbeid i Nedre Glomma.

Kommuneplanenes omtale av utfordringer og muligheter på utvalgte temaer:

- Utdanning / kompetanse:
Alle tre kommunene ser det relativt lave utdanningsnivået i Nedre Glomma som en stor utfordring.
- Folkehelse
Alle kommunene har et sterkt fokus på folkehelse, bl.a. barn og unge, sosiale ulikheter i helse, geografiske levekårsforskjeller, kosthold, fysisk aktivitet, utdanning mm.
- Infrastruktur, klima og miljø
Alle kommuneplanene tar hensyn til klimatilpasning og legger til grunn en effektiv, trygg og miljøvennlig infrastruktur.
- Verdiskaping
Mulighetene og utfordringene knyttet til verdiskaping framheves i alle kommuneplanene
- Kulturminner
Både Sarpsborg og Fredrikstad trekker fram kulturminner som et innsatsområde (formidling, forvaltning, vern mm), selv om Nedre Glomma-dimensjonen ikke berøres.

Kommunene har også kommunedelplan eller planer under arbeid, som direkte eller indirekte berører regionale forhold som: kulturminneplaner, klimaplaner, kulturplaner, folkehelseplan, boligsosial handlingsplan, mangfold og inkludering og barn og unge.

Eksisterende og igangsatte felles planer og samarbeidsavtaler

Regionalt plan- og utredningsarbeid har vi hatt i Nedre Glommaregionen i flere år. Det varierer imidlertid i hvilken grad alle tre kommuner er representert og hvilke fagområder det samhandles om. I dette kapitlet ses det ikke på utredninger og samarbeid knyttet til tjenester. Vi har følgende planer og forpliktende samarbeidsavtaler innen utfordringene regionrådet tidligere har utpekt som de viktigste:

Gjeldende planer og samarbeidsavtaler	HK	FK	SK	ØFK
Arealplanlegging og infrastruktur:				
- Arealregnskap. En fordeling av en arealpott fram mot 2050, men hvor det gjenstår å tidsfastsette når i 40-årsperioden arealpotten skal kunne disponeres. - Areal og transportplan for Nedre Glomma (fylkesdelsplan) som nå er innlemmet i fylkesplan og i arealstrategien for Nedre Glomma. 5-årig samarbeidsavtale om areal- og transportutvikling i Nedre Glomma 01.07.2011-30.06.2016 - Intensjonsavtale sykkelby Nedre Glomma	X	X	X	X
	X	X	X	X
		X	X	X
		X	X	X
Næringsutvikling/verdiskaping				
Regional Utviklingsavtale skal bidra til å styrke utviklingen i regionen gjennom samarbeid mellom partene. Fokus på storbyutvikling og verdiskaping.	X	X	X	X
Klima/energi				
Framtidens byer: Samarbeidsavtale med regjeringen hvor vi har forpliktet oss til å redusere klimagassutslipp og samtidig utvikle strategier for å møte framtidige klimaendringer, samt forbedre det fysiske bymiljøet. Byene skal lage handlingsprogram for temaene areal og transport, energi i bygg, forbruk og avfall samt klimatilpasning. Det er en forventning fra sentrale myndigheter at det utarbeides et felles handlingsprogram for Sarpsborg og Fredrikstad. Pr. i dag har byene egne handlingsprogram.		X	X	
Attraktivitet som region spesielt i forhold til Osloregionen				
Levekår				
Osloregionen:				
Osloregionen er en strategisk samarbeidsallianse bestående av 67 kommuner og 3 fylkeskommuner, etablert i 2005. Østfold fylke og de 4 regionene i Østfold er representert i samarbeidet. Formål er "å styrke Osloregionen som en konkurransedyktig og bærekraftig region i Europa." Innsatsområdene er;	X	X	X	X
- Areal og transport - Kompetanse og verdiskaping - Profilering - Sosial infrastruktur (er foreslått erstattet av klimapolitikk)				

Igangsatte planer og utredninger:	HK	FK	SK	ØFK
Arealplanlegging og infrastruktur				
- Regional transportpakke for Nedre Glomma - Søknad om 4-årig belønningsmidler for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i byområdene - Areal- og transportstrategi for Osloregion. Fredrikstad representerer regionen		X	X	X
		X	X	X
Næringsutvikling / verdiskaping				
Klima/energi:				
- Støykartlegging - tiltaksutredning - Tiltaksutredning lokal luftforurensning - Klimanett Østfold		X	X	
		X	X	
Attraktivitet som region spesielt i forhold til Osloregionen				
Levekår:				
Levekårskartlegging på sonenivå, for å målrette tiltak og nå overordnede mål om å bedre levekår.		X	X	

Oppsummering: utfordringer

De største utfordringene for Nedre Glommaregionen er knyttet til konkurransesituasjonen i forhold til andre regioner. Det handler om attraktivitet for bosetting og næringsliv, og behov for vekst og verdiskaping. Dette arbeidet prioriteres.

Det er store felles utfordringer når det gjelder levekår og folkehelse og når det gjelder klima og energi. Det er i dag utviklet nettverk og samarbeidsformer for å følge opp disse utfordringene og behovet for samarbeid og å lære av hverandre. Dette arbeidet videreføres.

Behov for nye planer og utredninger

Arealplanlegging og infrastruktur

Det er en forventning fra regjeringen at Sarpsborg og Fredrikstad skal utarbeide felles handlingsprogram for Framtidens byer, i likhet med Porsgrunn og Skien. Gjennom samarbeidsavtalen om areal- og transportutvikling i Nedre Glomma har byene forpliktet seg til å utarbeide felles handlingsprogram for deltemaet areal- og transport i Framtidens byer. Videre har de forpliktet seg til å gjennomføre en lokaliseringsanalyse og en handelsanalyse.

Gjennom en eventuell avtale om belønningsmidler med samferdselsdepartementet og regional transportpakke for Nedre Glomma vil det blant annet være behov for utredninger som grunnlag for en regional parkeringspolitikk, utredninger knyttet til finansiering av en regional transportpakke og tiltaksutredninger. Det vil også være behov for å igangsette planlegging etter plan- og bygningsloven.

Areal og transportmodellen (ATP-modellen) for regionen bør videreutvikles. Modellen kan gi et godt grunnlag for beslutninger om lokalisering og prioritering av tiltak.

Hvaler er pr. i dag ikke part verken i samarbeidsavtalen for areal- og transportutvikling i Nedre Glomma eller i regional transportpakke. Det bør vurderes hvorvidt Hvaler bør inngå i dette arbeidet.

Næringsutvikling og økt verdiskaping

Nedre Glommaregionen er et felles bo- og arbeidsområde.

I eksisterende næringsliv må det skje kontinuerlig utvikling og forbedringer for å forsterke verdiskapingen samt opprettholde og øke antall arbeidsplasser.

Utvikling av nye arbeidsplasser er et samspill mellom mange aktører. For å få til felles satsinger bør det utarbeides felles plan for økt attraksjonskraft, verdiskaping og næringsutvikling. Planen bør ta utgangspunkt i et nært samarbeid med fylkeskommunen.

Attraktivitet og befolkningsutvikling

Behov for utredninger og felles planinnsats:

- Utredningsbehov 1: Flytteanalyser: Hvem flytter hvor? Analyse av utviklingen 2000-2012.
- Utredningsbehov 2: Befolkningsvekst og konsekvenser for tjenestetilbud og infrastruktur.
- Utredningsbehov 3: Felles plan for utvikling av bostedskvaliteter: Utvikling av bostedskvaliteter som et alternativ til Oslo, med god kommunikasjon til Oslo høyt prioritert og tilrettelegging for bedriftsetablering og gründervirksomhet.
- Utredningsbehov 4: Det utredes hva som er de viktigste faktorene for økt attraktivitet for Nedre Glomma.

Samfunnssikkerhet og beredskap:

Alle tre kommuner har behov for å revidere sine risiko- og sårbarhetsanalyser.

Kartlegging og arbeidsmetodikk vil i stor grad være lik, uavhengig av hvilken kommune trusselen befinner seg i. Tiltak for å redusere risiko og konsekvens vil også i stor grad være like. Uønskede hendelser vil kunne berøre områder på tvers av kommunegrensene og felles

innsats ofte være nødvendig. Kommunene samarbeider allerede i stor grad innen dette området, f. eks IUA. Det gjennomføres felles utredning med risiko- sårbarhetsanalyse for regionen.

Annet

Samtidig utarbeidelse av kommuneplanen

Samtidig i utarbeidelse av kommuneplan kan være hensiktsmessig, slik at man også der kan drøfte regionale utfordringer og muligheter, samt drøfte hvordan man med et felles regionalt grep kan møte utfordringene og gripe mulighetene.